

SIVE SERMONIS

QVEM RAPHAEL HYTHLODÆVS
VIR EXIMIVS, DE OPTIMO REI.
PVBLCÆ STAV HABVIT,

LIBER PRIMVS.

VVM non exigi momenti negotia quædam inuictissimus Anglie Rex Henricus eius nominis octauus, omnibus egregi principis artibus ornatus, cum serenissimo Cætellæ principe Carolo controuersa nuper habuisset, ad ea tractâda, cōponēdā, oratorē me legauit in Flandriâ, comitē & collegâ viri incōparabilis Cuthberti Tunstalli, quē sacris scrinijs nuper ingenti omnium gratulatione præfecit, de cuius sanè laudibus nihil à me dicetur, non quod verear ne parum sincere fidei tertiis habenda sit amicitia, sed quod virtus eius, ac doctrina maior est, quam vt à me prædicari posit, tum notior vbiq., atq; illultrior, quam vt debeat, nisi videri velim solē lucerna quod aiūt, ostēdere. Occurrerunt nobis Brugis

(sic enim cōuenerat) hī quibus à principe negotiū demâdabatur, egregij viri omnes, in his p̄fectus Brugelis, vir magnificus, princeps & caput erat, cæterū os & pedes Georgius Tēficius Calyletanus Pr̄positus, nō arte solum, verum etiam natura faciūs, ad hæc iure consultissimus, tractandi v̄rō negocij cū ingenio, tum assiduo rerum v̄su eximius artifex, vbi semel atq; iterū cōgressi, quibusdā de rebus non satis consentiremus, illi, in aliquot dies vale nobis dicto, Bruxellas profecti sunt, principis oraculū sciscitaturi. Ego me interim (sic enim res serebat) Antuerpiā confero. Ibi dū versor, s̄epe me inter alios, sed quo non aliis gratiō, iuuisit Petrus Aegidius Antuerpiæ natus, magna fide, & loco apud suos honesto, dignus honestissimo, quippe iuuenis haud scio doctiōne, an moratior, est enim & optimus & literatissimus, ad hæc animo in omnes candido, in amicos vero tā propenso pectorē, amore, fide, affectu tā sincere, vt vix vñ aut alterū vsquā inuenias, quē illi sentias omnibus amicitie numeris esse conferendū. Rara illi modestia, nemini lōgius abest fucus, nulli simplicitas inest prudētior. Porro sermone tam lepidus, & tam inoxiē facetus, vt patrię desideriū, ac laris domestici, vxoris, & liberorū, quorum studio revisendorū nimis quam anxie tenebar (jā tum enim plus quatuor mensib⁹ absfuerā domo) magna ex parte mihi dulcissima consuetudine

sua, & mellitissima confabulatione levauerit. Hunc quā dīe quadam in templo diuæ Mariæ, quod & opere pulcherrimū, & populo celeberrimū est, rei diuinæ interfusilem, atq; peracto sacro, paratē inde in hospitiū redire, si me colloquente video cum hospite quodā, vēgentis ad seniū etatis, vultu adusto promissa barba, penula neglectim ab humero depedente, qui mihi ex vultu atq; habitu nacelerus esse videbatur. At Petrus vbi me cōspexit, adit ac salutat, respōdere conātem seducit paululū, & vides inquit hūc? (simul designabat eum cum quo loquentē viderā) eum, inquit, iam hinc ad te recta parabā ducere. Venislet, inquam, pergratus n̄ ihi tua causa. Imō, inquit ille, si nosſes hominē, sua. Nā nemo viuit hodiem mortalium omnium, qui tantam tibi hominū, terrarū q̄s incognitarum narrare possit historiā, quarum rerū audiendarū scio audiſsimū esse te. Ergo, inquā, nō pessimē cōiectavi. Nam primo alpē, tu protinus sensi hominē esse nauclerum. Atqui, inquit, aberrasti lōgiū, nā uigauit quidem, nō vt Palinurus, sed vt Ulysses: imō velet Plato. Nempe Raphaēl iste, sic enim vocatur gētilico nomine Hythlodēus, & latīnē linguae non indoctus, & grēcæ doctissimus (cū us ideo studiōsior quam Romanæ fuit, quoniam totū sē addixerat philosophiæ: qua in re nihil quod alicuius momēti sit, præter Senecæ quædam ac Ciceronis extare latine cognouit) relicto fratrib⁹ patrimonio, quod ei domi fuerat (est enim Lusitanus) orbis terrarū cōtempplandi studio, Americo Vespucio se adiunxit, atq; in tribus posterioribus illarū quatuor navigationū, quæ passim iam legūtur, perpetuus eius comes fuit, nisi quod in vñima cum eo nō redijt. Curauit enī atq; adeo extorsit ab Americo, vt ipse in his xxxiiii effet, qui ad fines postremæ navigationis in Castello relinquebatur. Itaq; relictus est, vt obtēperaretur animo eius, peregrinationis magis quā sepulchri curioso, quippe cui hēc assidue sunt in ore, Cēlo regitur qui nō habet vñā: & Vndiq; ad superos tantundē esse viæ. Quā mens eius, nisi thegma. Deus ei propitius adfuisset, nimio fuerat illi constatūra. Cæterū postq; digressio Vespucio multas regiones cū quinq; Cætellanorū comp̄ibus emensus est, mirabili tandem fortuna Ta. probanē delatus, inde peruenit in Caliquit.

A

vbi reper-

Cuth-
bertus
Tunstal-
lus.

Parœmia

Petrus
Aegidius

V T O P I A

vbi repertis cōmōde Lusitanorum nūibus, in patriam deniq; præter spē reuechitur. Hæc vbi narravit Petrus, ac tis ei gratijs, quod tam officiosus in me fuisset, vt cuius virtu colloquiū mihi gratū speraret, eius uti sermone fruererat, tā rationē habuisset, ad Raphaelē me cōuerto, tū vbi nos mutuo salutassemus, atq; illa cōmunia dixissemus, quæ dici in primo hospitū cōgresu solent, inde domū mē digredimur, ibi, in horto cōsidentes in scāno cespītibus herbeis conſtrato, cōſtabulamur. Narrauit ergo nobis, quo pacto posteaq; Vespuclius abierat, ipſe ſocij, eius qui in Cattello remāserat, cōueniendo atq; blandiendo cōperint ſe paulatim eius terra gentibus, insinuare, iamq; non innoxie modo apud eās, ſed etiā familiariter verſari, tū principi cui dā (cuius & patria mibi & nomen r̄xcidit, grati, chari, eſſe, eius liberalitatē narabat comeatū atq; viaticū ipsi & quinq; eius comitibus affatim fuisse ſuppeditatu, tū itineris (quod per aquā ratibus, per terrā curru p̄agebat) fideliſimo duce, qui eos ad alios principes, quos diligenter cōmendati petebat, adduceret. Nam poſt multorū itinera, dierū, op̄pida atq; vrbes aiebat reperiffe ſe, ac nō pelli mē institutas, magna populorū frequētia, reſ publicas. Nēpe ſub æquatoris linea tum hinc atq; inde ab vtroq; latere, quantum ferē ſpatij ſolis orbita cōplectitur, vallatas obiacere ſolitudines perpetuo feruore torridas. Squalor vndiq;, & tristis rerū facies, horrida atq; inculta: omnia feris habitata ſerpentibusq;, aut deniq; hominibus neq; minus efferis quam ſint beluq; neq; minus noxijs. Cæterū vbi lōgius euectuſis, paulatim omnia mansuēcere, cælū minus asperū, ſolū virore blandū, mitiora animantiū ingenia, tandem aperiri populos, vrbes, oppida, in his aſidua non inter ſe modo, ac finitimos, ſed procul etiam diſtans gētes, terra mariq; comercia. Inde ſibi natā facultatē, multas vltro citroq; terras inuiſendi, quod nulla nauis ad iter quodlibet inſtruebatur, in quam nō ille, comitesq; eius libentissime admittiebantur. Nauis, quas primis regionibus cōſpexerunt, carina plana fuſſe narrabat. vela cōſutis pa-pyris aut viminibus intendebātur, albi coracea, poſt verō acuminatas carinas canabēa ve-la repererūt, omnia deniq; nostris ſimilia, nau-tæ maris ac cæli non imperiti. Sed mirā ſe nar-rabat iniſſe gratiam, tradito magnetis vſu, cuius anteā penitus erant ignari. ideoq; timide pelago cōſueuiffē ſeſe, neq; aliā temere, quam cōſtate credere. Nunc verō eius fiducia lapidis cōfēnunt hyemē, ſecuri magis, quam tuti, vt periculum ſit, ne quæ res magno eis bono fu-tura putabatur, eadē per imprudētiā magnoru-ſu cauſa malorū hiat. Quid quoq; iti loco ſe vi-dilis narrauit, & longū fuerit expliſare, neque huius eſt operi inſtitutū, & alio fortalſe loco dicetur à nobis, præfertim quicquid ex vſu fue rit non ignorari, qualia ſunt in primis ea, quæ apud populos vſquā ciuitatē cōuiuentes ani-

maduērterit, redē prudenterque prouifa. His enim de rebus & nos audiſi mē rogabamus, & ille libentissime diſſerebat, omissa interim inquisitione monſtrorum, quibus nihil eſt mi-nus nouum. Nam Scyllas & Celenos rapaces, & Leſtrigonas populi uoros, atq; eiuscmodi immānia pōrteñta, nūſquā ferē nō inuenias, at ſanē ac ſapiēter inſtitutos ciues haud reperiſi v̄bilibet. Cæterū vt multa apud nouos illos populos adnotauit perperā consulta, ſic haud pauca recenſuit, vnde poſſint exempla ſumi corrīgēdī harum vrbium, nationū, gentium, ac regnōrū erroribus idonea, alio, vt dixi, loco à me cōmemorāda. Nūnt ea tantū referte ani-mus eſt, quæ de morib⁹ atq; inſtitutis narrābat. Vtopiensū, p̄emitto tamen eo ſermonē, quo, velut tractu quodā, ad eius mētionē re-publice deuenū eſt. Nam quum Raphael pru-dentissimē recēluſſet, alia hic, alia illic errata, vtrobiq; certe plurima, tū quæ apud nos, que-ve itē ſunt apud illos, canta ſapientiū, quātū vniuſciuſq; populi mores atq; inſtituta ſic te-neret, tanquā in quēcunq; locū diuertiſſet, tota ibi vitā vixiſſe videretur, admiratus hominē Petrus, Miror profecto mi Raphael, inquit, cur te regi cui pā nō adiungas, quorū nemine eſſe, ſatis ſcio, cui tu non ſiſ futurus vehemēter gratus, vtpote quē hac doctrina, atq; hac loco ū hominū, peritiae non oblectare ſolum, ſed exēplis quoq; inſtruere, atq; adiuuare consilioſi doneus, ſimul hoc pacto & tuis rebus egre-giē cōfulueris, & tuorū omniū cōmodis mag-no eſſe adiumento poſſis. Quod ad meos at-tinet, inquit ille, non valde cōmoueor, hempe in quos mediocriter opinor me officij mei par-tes impleuiſſe, nam quibus rebus alij non uifenes & ægri cedunt, imōtum quoq; ægre ce-dunt, quum amplius retinere non poſſunt, eas reſ ego non ſanu ſomo ac vegetus, ſed iuueni-nis quoque cognati, amicisq; diſpartiui, quos debere puto, hac mea eſſe benignitate contētos, neq; id exigere atq; expeſtare pre-te-re, vt memet eorum cauſa regibus in terri-tium dedam. Bona verba, inquit Petrus, mihi viſum eſt non vt ſeruias regibus, ſed vt in ſer-uias. Hoc eſt, inquit ille, vna ſyllaba plusquam ſeruias. At ego ſic eeneſo, inquit Petrus, quo-quo tu nomine rem appelles, eam tamē ipsam eſſe viam, qua non alijs modo & priuatim, & publice poſſis conducere, ſed tuam quoq; ip-ſius cōditionē reddere ſœliciore, ſœliciorem ne inquit Raphael, ea via facerē, à qua abhor-ret anitius. Atqui nū ſic viuo vt volo, quod ego certe ſuſpicor pauciſimi purpuratorum cōtingere. Quin ſatis eſt eorū, qui potētū ani-matias ambiū, ne magnā putes iacturam fieri, ſi me atq; vno aut altero mei ſimili bus ſint ca-tiuiti. Tum ego, perſpicuū eſt, inquā, te mi Raphael, neq; opū eſſe, neq; potētū cupidū, atq; ego profecto huius tua mētis hominē nō mi-nus veneor ac ſuſpicio, quam eorū quēuſi, qui maximē rerū ſunt potentes. Cæterū videberis,

planē

planè rem te atq; isthuc animo tuo tam generoso, tam vere philosopho dignam facturus, si te ita compares, vt vel cum aliquo priuatum incōmodo ingenium tuum atque industriam publicis rebus accommodes, quod nunquam tanto cum fructu queas, quanto si à consilijs fueris magno alicui principi, eiique (quod te facturum certe scio) recta atque honesta persuaseris. Nempe à principe bonorū malorūq; omnium torrens in totum populum, velut à perenī quodā fonte promānat. In te verò tam absoluta doctrina est, vt vel citra magnum rerum vsum, porrò tanta rerum peritia, vt sine villa doctrina, egregium consiliarium cuius regum sis præstaturus. Bis erras, inquit ille, mi More, primū in me, deinde in re ipsa. nā neq; mihi ea est facultas, quam tu tribuis, & si maxime esset, tamen quum ocio meo negotiū facerem, publicam rem nihil promouēa. Primum enim principes ipsi plerique omnes militaris studijs (quorum ego neq; peritiā habeo, neq; desidero) libetius occupātur, quam bonis pacis artibus, maiusq; multo studium est, quibus modis per fas ac nefas noua sibi regnari pariant, quam vti parta bene administrent. Præterea quicunq; regibus à consilio sunt, eorum nemo est, qui non aut verē tantum sapit, vt non egeat, aut tantum sibi sapere videtur, vt non libeat alterius probare consilium, nisi quod absurdissimis quibusq; dictis assentiantur & supparasitantur eorum, quos vt maxime apud principem gratiae, student asserentiōne demereri sibi. Et certe sic est natura comparatum, vt sua cuicq; inuenta blandiantur. Sic et coruo suis arridet pullus, & suis simiē catulus placet. Quod si quis in illo cœtu vel alienis inuidentium, vel præferentium sua, aliquid afferat, quod aut alijs temporibus factum legit, aut alijs fieri locis vidit, ibi qui audiunt, perinde agunt, ac si tota sapientia sue periclitaret opinio, & post illa pro stultis planè sint habendi, nisi aliquid sufficienter inuenire, quod in aliorum inuentis vertant vitio. Si cetera destituant, tum hoc confugiunt, hæc nostris, inquiunt, placuere maioribus, quorum prudētiam vtinam nos æquaremus. itaque hoc dicto veluti egregie peñorata re, considerant. Tanquā magnum sit periculum, si quis villa in re deprehendatur maioribus suis lapientior, à quibus tamen vt quicq; optime consultū est, ita equissimo animo valere sinimus, ac si qua de re potuit consuli prudentius, eam protinus aniam cupide arreptam mordicus retinemus. Iraq; in haec superba, absurdā, ac morosa iudicia, cum saepe alibi, tum semel in Anglia quoque incidi. Obsecro, inquam, fuisse apud nos? Fui, inquit, atque aliquot menses ibi sum versatus, non multo post eam eladem, qua Anglorum occidentalium ciuile aduersus regem bellum, miseranda ipsorum strage compressum est. Interēta multū debui reverendissimo patri Ioanni Mortoni Cantuarensi Archiepiscopo, &

Cardinali, actum quoque Angliae Cancellerio, viro mi Petre (nā Mōto cognita sum narraturus) non autoritate magis, quam prudētia ac virtute venerabili. Et enī statuta ei mediocris erat, nec cætati, quanq; feræ, cedens, vultus quē reuereare, non horreas. in cōgrediū nō difficilis, sacerdus tamen & grauis. libido erat asperius interdum compellando supplicantes experiri, sed sine noxa, quid ingenij, quam animi præsentiam quisq; p̄ se ferret, qua velut cognata sibi virtute, modo abesset impudentia, delectabatur, & vt idoneam ad res gerendas amplectebatur. Sermo politus & efficax, Iuris magha peritiā, ingenium incomparabile, memoria ad prodigium usque excellens. Hæc enim natura egregia, discendo atque exercendo prouexit. Huius consilijs rex plurimum fidere, multum resp. niti (cum ego aderam) videbatur quippe qui ab prima ferē iuuentu protinus à schola coniectus in aulam, maximis in negotijs per omnem versatus & statem, ac varijs fortunæ & stibus assidue iactatus, prudētiam rerum (quaē sic recepta non facile elabitur (multis magnisq; cum periculis didicerat. Forte fortuna quumi die quodam in eius mensa essem, laicus quidam legum veltratum peritus aderat, is nescio vnde noctus occasio, nem̄, cœpit accuratè laudare rigidam illā iustitiam, quæ tum illic exercebatur in fures, quos passim narrabat nonnunquā suspendi viginti in una cruce, atq; eo vehementius dicebat se mirari, cum tam pauci elaborerent supplicios quo malo fato fieret, vti tam multi tamē vbiq; grassarentur. Tum ego, ausus enim sum libere apud Cardinalem loqui, nihil mireris inquam, Nam hæc punitio furum & supra iustū est, & nō ex v̄su publico. Est enī ad vindicāda furā nimis atrox, nec tamē ad refrenāda sufficiens. Quippe neq; furū simplex tā ingens facinus est, vt capite debeat plectri, neq; villa p̄tēa est tāta, vt ab latrocinijs cohibeat eos, qui nullam alia artē quærēndi vīctus habēt. Itaq; hac in re non vos modo, sed bona pars huius orbis imitari videtur malos preceptores, qui discipulos verbēt libentius, quam docent. Decernūtur enim furātī grauia atq; horrēda supplicia, cum potius multo fuerit prouidēdū, vti aliquis esset prouetus vītæ, ne cuiquā tā dira si furandi primū, dehinc p̄eundi necessitas. Est inquit ille, satis hoc prouidūm, sunt artes mechanicae, est agricolatio, ex his tueri vītā liceat, ni spōte mali esse mallet. At nō sic euades, inquā. Nam primū omittamus eos, qui sepe vel ab externis bellis, vel ciuilibus mōtūlē redeunt domum, vt nuper apud vos ē Cornubiēsi prēlio, & nō ita pridē ē Gallico, qui vel Reip. impēdūt mēbra, vel regi, quos neq; pristinas artes exercere debilitas patitur, neq; & tas nouā disceere, hos inq; omittamus, quādo bella per internissas vices cōmean. Ea contēplemur, quæ nullo die non accidunt. Tantus est ergo nobilium numerus, qui non ipsi modo degat oīosi tanquam

De legi-
bus parū
æquie.

Quā rati-
one fieri
possit, ne
ti multi
sint fures

fuci laboribus aliorum, quos puta suorum prædiorum colonos augēdis reditibus ad viuum vsque radunt. Nam eam solam frugalitatē nouere, homines alioquin ad mendicitatē vsque prodigi, verum immensam quoq; ociosorum stipatorum turbam circumferunt, qui nullam vnguam querendi vietus artem didicere. Hi simulatq; herus obierit, aut ipsi ægrotauerint, ejiciuntur illico. nā & ociosos libertius quām ægrotos alunt, & sēpe moriētis hæres nō protinus alendæ suffici paternas familiæ. interim illi esuriunt strenue, nisi strenue latrocinetur. Nam quid faciant? Siquidē vbi errando paululum vestes ac valetudinē attruere, morbo iam squalidos atque obsitos pannis, neq; generosi dignatur accipere, neq; audent rustici, non ignari eum qui molliter educatus in ocio ac delicijs, solitus sit accinctus acinace ac cetera, totā viciniā vultu nebulonico despicer, & contemnere omnes præ se, haud quaquam idoneū fore, qui cum ligone ac marra, maligna mercede ac vietu parco, fideliter inseruerat pauperi. Ad hæc ille, atqui nobis, inquit, hoc hominū genus in primis fouendum est. in his enim, vt pote hominibus animi magis excelsi ac generosioris, quām sunt opifices aut agricultoræ, consistunt vires ac robur exercitus, si quando sit configendū bello. Profecto inquā ego, eadē opera dicas licet, belli gratia fouendos esse fures, quibus haud dubie nunquā carebitis, dum habebitis hos. Quin neq; latrones sunt instruui milites, neq; milites ignauissimi latronum. adeo inter has artes belle conuenit. At hoc vitū tamē frequens est vobis, nō propriū, est enim omnium ferè gentium cōmune. Nam Gallias infestat alia præterea pestis pestilenter. Tota patria stipendiarijs in pace quoq; (si illa pax est) oppleta atq; obfessa militibus, eadem persuasione inductis, qua vos ociosos hic ministros alendos esse cēsuistis. népe quod

Quā per-nicie ad-ferat per-litū pre-fidia. Morosophis visum est, in eo sitam esse publicam salutem, si in promptu semper adsit validum firmumque præsidium, maximè vetera-petua mi-norum. neque enim confidunt inexercitatis quicquam. vt vel ideo quærendum eis bellum sit, ne imperitos habeat milites, & homines iugulandi gratis, ne (vt habet facete Salustius) manus aut animus incipiat per ociū torpescere. At quām sit perniciosum huiusmodi beluas alere, & Gallia suo malo didicit, & Romanorum, Carthaginem, ac Syrorū, tum multarum gentium exempla declarant, quorum omnī non imperium modo, sed agros quoq;, atque adeo vrbes ipsas parati ipsorum exercitus alijs atque alijs occasionibus euertunt. Quām vero nō magnopere necessarium vel hinc elucescit, quod ne Galli quidem milites armis ab vnguiculis exercitatisimi cū euocatis comparati vestris, admodum sēpe gloriantur superiores se se discessisse, vt ne quid dicam amplius, ne præsentibus videar ad blandiri vobis. Sed nec vestri illi vel opifices urbici,

vel rudes atque agrestes agricultoræ, ociosos generosorum stipatores creduntur valde pertimescere, nisi aut hi quibus ad vires atq; audaciam corpus contigit inceptius, aut quorū animi vis inopia rei familiaris infringitur, adeo periculum nullum est, ne quorū valida & robusta corpora (neq; enim nisi selectos dignantur generosi corrumpere) nunc vel elangescunt ocio, vel negotijs propè muliebris e-molluntur, ijdem bonis artibus instructi ad vitam, & virilibus exercitati laboribus effeminentur. Certe vtcunq; sese hæc habet res, illud mihi nequaquā videtur publice rei conducere, in euentum belli, quod nunquam habetis, nisi quum vultis, infinitam eius generis turbam alere, quod infestat pacem, cuius tanto maior haberi ratio, quām belli debeat. Neq; hæc tamen sola est furandi necessitas, est alia magis, quantum credo, peculiaris vobis. Quænam est ea? inquit Cardinalis. Ques inquam vestras, quæ tam mites esse, tamq; exiguol solent ali, nunc (vti fertur) tam edaces atque indomitæ esse cœperunt, vt homines deuorent ipsos agros, domos, oppida vastent ac depopulentur. Nempe quibuscumque regni partibus nascitur lana tenuior, atque ideo preciosior, ibi nobiles & generosi, atque adeo Abbatæ aliquor sancti viri, non his contenti redditibus fructibusque annuis, qui maioribus suis solebant ex prædijs crescere, nec habentes fatis, quod ociose ac laute viuentes, nihil in publicum profint, nisi etiam obsint, aruo nihil relinquent, omnia claudunt pascuis, demoluntur domos, diruunt oppida, templo duntaxat stabulandis ouibus reliquo, & tanquam parum soli perderent apud vos, ferarum saltus ac viuaria, illi boni viri habitationes omnes, & quicquid vñquam est culti, vertunt in solitudinem. Ergo vt unus helluo inexplibilis ac dira pestis patriæ, continuatis agris, aliquot millia iugerum vno circundet septo, ejiciuntur coloni quidam suis, etiā aut circucripti fraude, aut vi oppresi exuuntur, aut fatigati iniurijs, adiungitur ad venditionē. Itaq; quoquo pacto emigrant miseri, viri, mulieres, mariti, vxores, orbi, viduae, parentes cū paruis liberis, & numerosa magis quām diuite familia, vt multis opus habet manibus res rustica: emigrant inquam, è notis atque assuetis laribus, nec inueniunt quō se recipient, suppellectilem omnem haud magno vendibilem. etiā si manere possit emptorem, quum extrudi necesse est, minimo venundant. id quum breui errando insumperint, quid restat aliud denique, quām vti fuerint, et pendeant iuste scilicet, aut vagentur atq; mendicent, quanquam tum quoque velut errones coniiciuntur in carcerem, quod ociosi obambulet, quorū operā nemo est qui conductat, quum illi cupidissime offerat. Nam rusticæ rei cui assueverunt, nihil est quod agatur, vbi nihil seritur. Siquidē unus opilio atq; bubulus sufficit ei terra depascendæ pecori-bus, im-

bus, in cuius cultum, ut sementi facienda sufficeret, multæ poscebantur manus. Atque hactenue fit, ut multis in locis annona multo sit carior. Quin lanarum quoque adeo increvit premium, ut à tenuioribus, qui pannos inde solent apud vos confidere, prorsus emi non possint, atq; ea ratione plures ab opere ablegantur in oīū. Nam post aucta pascua infinitam ouium vim absumpst tabes, velut eorum cupiditatem vlciscente Deo, immissa in oves lue, quam in ipsorum capita cōtortam esse fuerat iustius. Quod si maximè increbat ouium numerus, precio nihil decrecitur tamen. quod earum, si monopoliu appellari non potest quod non unus vendit, certe oligopoliu est. Reciderunt enim ferē in manus paucorum, eorumdemq; diuitū, quos nulla necessitas urget ante vendendi quam liber, nec ante libet quam licet quanti liber. Iam cetera quoque pecorum genera, ut q̄ue cara sint, eadem ratio est, atque hoc etiam amplius, quod dirutis villis, atque imminuta re rustica, non sint quæ fœturā eurent. Neq; enim diuites illi, vt ouium, sic etiā armentorū foetus educant: sed aliunde macra empta vili, posteaquā suis paucis pinguerint, magno reuēdunt. Ideoq; sicuti reor, nondum sefertur totum huius rei incommodeum. Nempe adhuc his modo locis redditum cara, vbi vendunt, ceterū vbi aliquandiu celebrius extulerint illinc, quam nasci possint, tum demum ibi quoque paulatim decrecente copia, vbi coemuntur, necesse est hic insigni laboretur inopia. Ita qua re vel maximè fœlix hæc vestra videbatur insula, iā ipsam paucorū improba cupiditas verit in perniciem. Nam hæc annona charitas in causa est, cur quisq; quam possit plurimos ē familia dimitat quo quæso, nisi mendicatum, aut quod generosis animis persuadeas, facilius, latrocina-tum? Quid quod ad miseram hanc egestatem atque inopiam adiungitur importuna luxuries. Nam & ministris nobilium, & opificibus, & ipsis propemodum rusticis, & omnibus deniq; ordinibus, multum est insolentis apparatus in vestibus, nimius in vīctu luxus. Iam ganea, lustra, luparar, & aliud lupanar tabernæ vinariae, ceruisiae, postremò tot improbi ludii, alea, charta, frutillus, pila, sphæra, discus, an non hęc celeriter exhausta pecunia, recta suos mystas mittit aliquo latrocinatum? Has perniciose pestes ejete. statuite, vt villas atque oppida rustica, aut hi restituant, qui diruere, aut ea cedant reposituris, atq; edificare volentibus. Refrenate coēmptiones istas diuitum, ac velut monopolij exercendi licentiam. Pauciores alantur ocio, reddatur agricolatio, lanifictum instauretur, vt sit honestum negotiū, quo se utile exerceat ociosa ista turba, vel quos hactenus inopia fures fecit, vel qui nunc errones, aut ociosi sunt ministri, fures nimis viri, futuri. Certe nisi his malis medemini, frustra iacteis exercitam in vindicanda

furta iustitiam, nempe speciosam magis, quam aut iustum aut utilem. Siquidem quum possem finitis educari, & mores paulatim ab tenetis anni corrupti, puniendo videlicet, tum demum quum ea flagitia viri designent, quorum spem de se perpetuam à pueritia usq; prebuerant, quid aliud quæso quam facitis fures, & ijdem plectitis? Iam me hæc loquente iuris ille consultus interim se ad dicendum composuerat, ac statuerat secū, modo illo solenni disputantiū vti, qui diligenter repetunt quām respondent, adeo bonam partē laudis ponunt in memoria. Belle, inquit, dixisti profecto, quās videlicet hospes, qui magis audire his de rebus aliquid potueris, quam exacte quicquam cognoscere, id quod ego paucis efficiam perspicuum. Nam primum ordine recensabo quę tu dixisti, deinde ostendam quibus in rebus impoedit tibi nostrarum rerū ignoratio. postrem rationes tuas omnes diluam, atque dissoluam. Igitur vt à primo quod sum pollicitus, exordiar, quatuor mihi visus es: Tace, inquit Expressit Cardinals, nam haud responsurus paucis vi morē ei deris, qui sic incipias. Quamobrem leuabimus Cardinalem in præsenti te hac respōdendi molestia, seruā. li familiā tamen integrum id munus tibi in proximā internum congressum vestrū, quem (nisi quid pellandi impediat, aut te, aut Raphaelem hunc, crallis, quis lo- nus dies velim referat. Sed interim abs te mi ageret. Raphael, per quam libet audierim, quare tu furtum putes vltimo supplicio non puniendum, quamve aliam pœnam ipse statuas, quæ magis cōducat in publicum, nam tolerandum ne tu quidem sentis. At si nunc per mortem quoque, tamen in furtum iuitur, proposita semel vita securitate, quæ vis, quis metus posset abstergere maleficos? qui mitigatione tollip- cij, velut præmio quodam ad maleficium se inuitatos interpretarentur? Omnino mihi videtur, inquam, pater benignissime, homini vitam eripi propter erexitam pecuniam, prorsus iniquum esse. Siquidem cum humana vita ne omnibus quidem fortunæ possessionibus paria fieri posse arbitror. Quod si læsam iustitiā, si leges violatas, hac rependi pœna dicant, haud pecuniam, quid ni merito summum illud ius, summa vocetur iniuria? Nam neque legum probanda sunt tam Manliana impe- Mālians ria, vt sicubi in leuissimis parum obtemperetur, illico stringant gladiū: neq; netam Stoica ex Liuio scita, vt omnia peccata adeo existiment paria, vt nihil iudicent interesse, occidat ne aliquis hominem, an nummum ei surripiat, inter quæ (si quicquam æquitas valet) nihil omnino simile aut affine. Deus vetuit occidi quenquam, & nos tam facile occidimus ob ademptam pecuniolam? Quod si quis interpretetur, illo Dei iussu interdictam necis potestatem, nisi quatenus humana lex declarat occidendum, quid obstat quo minus homines, eodem modo constituant inter se, quatenus stuprum admittendum sit,

adulterandum, peierandum? Siquidem quum Deus non alienæ modo, verūtiam suæ cuique mortis ius ademerit, si hominum inter se consensus, de mutua cæde certis placitis consentientium, a deo debet valere, ut illius præcepti viculis eximat suis satellitibus, qui sine vlo exemplo Dei eos interemerint, quos humana sanctio iussit occidi: an non hoc pasto præceptum illud Dei tantum iuris est habiturum, quantum humana iura permiserint? ac fiet nimis, ut ad eudem modum omnibus in rebus statuant homines, quatenus diuina mandata conueniat obseruari. Denique lex Moysica, quanquam inclemens & aspera: nempe in seruos, & quidem obstinatos lata, tamen pecunia furtum haud morte multauit. Ne putemus Deū in noua lege clemētia: qua pater imperat filiis: maiorem induluisse nobis in vicem saeuendi licentiam. Hæc sunt cur non licere putem. Quām vero sit absurdum, atque etiam perniciōsum reipub. furem, atque homicidā ex æquo puniri, nemo est, opinor, qui nesciat. Nempe quum latro cōspiciat non minus imminere dīscriminis duntaxat furti damnato, quām si præterea conuincatur homicidij, hac vna cogitatione impellitur in cædem eius, quem alioqui fuerat tantum spoliatus: quippe præter quām quod deprehenso nihil sit plus periculi, est etiam in cæde securitas maior, & maior cælandi spes sublato facinoris indice. Itaque dum fures nimis atrociter studimus perterrefacere, in bonorum incitamus perniciem iam quod queri solet: que puniatio possit esse commodior: hoc meo iudicio haud paulo facilis est repertu. quā quæ possit esse deterior. Cur enim dubitemus cā viam vtilem esse castigandis sceleribus: quam scimus olim tam diu placuisse Romanis, admirstrandæ re publicæ peritissimis? Nempe hi magnorum facinorum conuictos in lapidinatione, atque fodienda metalla damnabant, perpetuis adseruandos vinculis. Quanquam ego quod ad hanc rem attinet, nullius institutum gentis magis probo, quām id quod intereadum peregrinabar, in Perside obseruatum apud vulgo dictos Polyleritas, adnotavi, populum neque exiguum, neque imprudenter institutum, & nisi quod tributum quotannis Persarum pendit regi: cetera liberum ac suis permisum legibus. Ceterum quoniam longe ab mari, montibus ferè circundati, & suæ terræ nulla in re maligne contenti fructibus, neque adeunt alios lœpe, neque adeuntur. tamen ex vetusto more gentis, neque sines prorogare student, & quos habent ab omnibz facilè iniuria, & montes tuentur, & pensio quam rerum potenti persoluunt, immunes prorsus ab militia, haud perinde splendide, atque cōmodè, fœlicēsque magis quām nobiles, aut clari, degunt, quippe ne nomine quidē opinor, prævbi ecus terquam cōterminis admodum fatis noti. Eradicamus ergo apud hos furti qui peraguntur, quod sustinere domino reddunt, non quād alibi fieri sollet, principi, ut pote cui tantum juris esse censem in rem furtiuam quantū ipsi furi: Sin res perierit, precio ex bonis furū confecto ac persoluto, tum reliquo vxoribus eorum atq; liberi, integrō, ipsi dānantur in opera, ac nisi atrociter commissum furtum est, neque clauduntur erga filio, neq; gestant cōpedes, sed liberi, ac soluti in publicis occupantur operibus. detrectantes ac languidius gerētes sese, non tam vinculis cōrēcent quām excitant verberibus, strenuā nauantes operā absunt à contumelij, noctū tantu nominatim cēsiti cubiculis incliduntur. præter aliudum laborem nihil in cōmodi est in vita. Aluntur enim haud duriter qui publice rei seruūt: è publico alibi aliter. Siquidem alicubi quod impenditur in eos ex eleemosyna colligitur, atq; ea via quāquam incerta: tamen ut est ille populus misericors, nulla reperitur vberior. alibi redditus quidam publici ad id destinantur. Est vbi certū in eos vsus tributum viritim conferunt. Quin aliquot in locis nullum publicum opus faciunt, sed ut priuatus quisque eget mercenarijs, ita illorum cuiuspiam in eum diem operari, stata mercede conductus apud forum, paulò minoris quām quanti liberam fuerat conducturus: præterea fas est seruilem ignauia flagris corrīdere. Sic fit, vti nunquam opere careant: & præter viētum aliiquid quoque die ab singulis publico inferatur æratio. Vno quodam colore vestiuntur & omnes & soli, capillo non abraſo, verum paulo supra auriculas attonso, è quarum altera paululum præscinditur. Ci bum cuique ab amicis dari, potūmque ac sui coloris vestem, licet pecuniā datam esse danti pariter atque accipienti capitale, neque minus periculōsum etiam homini libero quācunque de causa nummū à damnato receperisse, & seruos item (sic enim damnatos vocant) arma contingere. Suos quāque regio propria distinguit nota, quam abieciisse capitale est, ut vel extra suos conspicui fines, vel cum alterius regionis seruo quicquam esse collocutum. At neque tutior fugæ meditatio quam ipsa est fuga. Quin conscientiū talis fuisse consilij in seruo nex est: in libero seruitus. Contra indici præmia decriera sunt, libero pecunia, seruo libertas, utrique vero via atque impunitas conscientie, ne quando persequi malum consilium quām pœnitere sit tutius. Huius rei hęc lex atq; hic ordo est, quem dixi, qui quantum habeat humanitatis & commodi, facile patet, quando sic irascitur, ut vitia perimit seruatis hominibus, atque ita tractatis, ut bonos esse necesse sit, & quantum ante damni dederunt, tantum reliqua vita resarciant. Porro ne ad pristinos relabātur mores, adeo nullus est metus, ut viatores quoque quibus iter aliquo institutum est, non alijs viæ ducibus sese tuiiores arbitrentur, quām seruis illis ad quamque regionem subinde commutatis. Nempe ad per-

Respub-
lica Po-
lylerita-
nū apud
Persas.

Annotā-
dū nobis
vbi ecus
terquam cōterminis
facimus

At idem
hodie s'
multi no-
bilis pal-
chrū fibi-
ducunt

ad perpetrandum latrocinium nihil habent vsquam non importunum : manus inermes : pecunia tantum sceleris index : deprehēso parata vindicta. neq; spes vlla prorsus fugiendi quoquam. Quo enim pacto falleret ac teget fugam, homo nulla vestium parte populo similis; nisi abeat nudus? quin sic quoque fugiéte proderet auricula. At ne initio saltē concilio cōiurent in rempub. id demū scilicet periculū est. quasi in tantam venire spem vlla possit vi- cinia non tentatis ac sollicitatis ante multarum regionum seruitijs, quæ tantum absunt à fa- cultate conspirandi, vt ne conuenire quidem & colloqui aut salutare se mutuo liceat : vt credantur interim id consilium intrepide cre- dituri suis : quod reticentibus periculose, prudentibus maximo esse bono sciant. Quum contrā nemo sit prorsus expes, obediendo ac preferendo , bonamque de se præbendo spem emendatoris in posterum vitæ , posse his modis fieri, vt libertatem aliquando recuperet. quippe nullo non anno restitutis ali- quot commendatione patientiæ. Hæc quum dixisse, atque adieciisse, nihil mihi videri cause, quare non hic modus haberet vel in Anglia possit , multo maiore cum fructu, quam illa instituta, quam iuris ille peritus tan- topere laudauerat. Sub hæc ille , nempe iu- reconsultus, Nunquam, inquit, istud sic stabi- liri queat in Anglia , vt non in summum dis- crimen adducat rempub. & simul hæc dicens, commouit caput ac distorsit labrum, atque ita conticuit. Et omnes qui aderant , pedibus in eius ibant sententiā. Tum Cardinalis, non est. inquit, proclive diuinare, commode ne an se- cùs rescessura sit, nullo prorsusfacto periculo. Verum si pronunciata mortis sententiā, differri executionem iubeat princeps, atque hunc ex- periatur morem , cohibitis aylorum priuile- gij, tum verò si res comprobetur euentu esse vtilis, rectum fuerit eam stabiliri, alioquit tunc quoque afficere supplicio eos , qui sunt ante damnati , neque minus è republica fuerit, ne- que magis iniustum, quam si nunc idem sie- ret, nec vllū interea nasci ex ea re potest peri- culum. Quin mihi certè videntur errores quoque ad eundem posse modum non pessime tractari, in quos haec tenus tam multis edi- tis legibus, nihil promouimus tamen. Hæc vbi- dixit Cardinalis, quæ me narrante contempse- rant omnes, eadē nemo nō certatim laudibus est prosequutus, maxime tamen illud de erro- nibus, quoniam hoc ab ipso adiectum est. Ad- stabat autem parasitus quidam, qui videri vo- lebat imitar morionem, sed ita simulabat, vt propior vero esset, tam frigidis dictis cap- tans risum, vt ipse sepius, quam dicta sua ride- retur. Excidebant homini tamen interdum quedam, adeo non absurdā ; vt fidem adagio facerent, crebro iactu iaci aliquādo Venerem. Is ergo, dicente quodam è conuiuis: Iam meo sermone bene prouisum esse furibus, atque à

Cardinale etiam cautum de erronib⁹, restare nunc vti his præterea consulteretur publicitus, quos ad egestatem morbus aut senectus ini- pulisset, atq; ad labores vnde viui possit, reddi- disset impotes. Sine, inquit, me. nā ego & hoc recte vt fiat, videro. Etenim hoc genus homi- num misere cupio aliquo è conspectu amoliri meo, ita me male vexarunt s̄pē, cūm querulis illis oppłorationib⁹ flagitarent pecuniā, quas nunquam tamen tam commode potue- runt occinere, vt nummū à me extorquerent. Quippe semper alterum euénit, vt aut non li- beat dare, aut ne liceat quidem, quando nihil est quod detur. Itaque nunc cœperunt sapere. nam ne perdant operam, vbi me præterire vi- dent, prætermittunt taciti, ita nihil à me sperat amplius, non hercule magis quam si essem sa- cerdos. Sed illos ego mendicos omnes lata le- Prouer- biū vul- gedistribui ac dispartiri iubeo in Benedicti- go iacta- norum cœnobia, & fieri laicos vt vocant mo- tu apud nachos: Mulieres moniales esse impero. Sub- médicos risit Cardinalis & approbat ioco, cæteri etiam serio. En mi, More quam longo te sermons oneraui, quod tam diu facere planè puduisse, me, nisi tu & cupide flagitasses, & sic videreris audire, tanquam nolles quicquam eius confa- bulationis omitti, quæ quanquam aliquanto perstrictius, narranda tamen mihi fuit omni- no propter eorum iudicium, qui quæ me di- cente spreuerant, eadem rursus eueltigio non improbante Cardinalis, etiam ipsi comproba- runt, vsque adeo assentates ei, vt parasiti quo- que eius inuentis, quæ dominus per iocum nō aspernabatur, ad blandirentur, & serio prope- modum admitterent. Vt hinc possis aestimare, quanti me ac mea consilia, aulici forent æsti- maturi. Profecto mi Raphael inquam, magna me affecisti voluptate, ita sunt abs te dicta pru- denter simul & lepide omnia. præterea visus mihi interim sum non solum in patria versari, verum etiam repuerascere quodammodo iu- cunda recordatione Cardinalis illius, in cuius aula puer sum educatus. cuius viri memorias quod tu tā impense faues, non credas mi Ra- phael, quanto mihi sis effectus hoc nomine charior, cum essem alioqui charissimus. Cœte- rum non possum adhuc vlo pacto meam de- mutare sententiam, quin te planè putem, si animum inducastum, vtine ab aulis princi- pū abhorreas, in publicū posse te tuis consilijs plurimū boni conferre. quare nihil magis in- cumbit tuo, hoc est boni viri officio. Si qui- dé cum tuus senseat Plato, resp. ita demum fu- turas esse felices, si aut regnent philosophi, aut reges philosophentur, quam procul aberit felicitas, si philosophi regibus nec dignentur saltē suū impartiri consilii? Non sunt, inquit ille, tam ingrati, quin id libenter facerent, imo multi libris editis iam fecerūt, si hī qui rerum potiuntur essent parati, bene consultis parere. Sed bene haud dubie præuidit Plato, nisi re- ges philosophentur ipsi, nunquam futurum,

V T O P I A

ut peruersis opinionibus à pueris imbuti atq; infecti, penitus philosophantium comprobet consilia: quod ipse quoque experiebatur apud Dionysium. An non me puta si apud aliquē regū decreta sana proponerē, & perniciosa ma-

lorū semina conarer illi euellere protinus aut ejiciendum aut habendum ludibrio? Age, sin-
ge me apud regem esse Gallorum, atque in
eius confidere consilio, dum in secretissimo
secessu præsidente rege ipso in corona prudē-
tissimorū hominū magnis agitur studijs, qui-
bus artibus ac machinamentis Mediolanum
retineat, ac fugitiuam illā Neapolim ad se re-
trahat: postea vero euerat Venetos, ac totam
petenda Italiam subjiciat sibi, deinde Flandros, Bra-
bantos, totam postremo Burgundiam suę fa-
ciat ditionis, atq; alias præterea gentes, quarū
regnū iā olim animo inuasit. Hic dū aliis sua-
det feriendum cum Venetis fœdus tantisper
duraturū, dū ipsis fuerit commodū, cū illis co-
municandum consilium, quin deponendam
quoq; apud eosdem aliquā prædæ partē, quam
rebus ex sententia peractis repeatat. Dum aliis
consulit conducendos Germanos, aliis pecu-
nia demulcendos Heluetios, Alius aduersum
numē imperatoriaē maiestatis, auro, velut ana-
themate, propitiandum: Dum alij videtur cū
Arragonum rege cōponendas esse res, & alieno
Nauarię regno, velut pacis authoramento
cedendum: alius interim censet Gastelliae
principem aliquā spe affinitatis irretiendum,
atque aulicos nobiles aliquot in suam factio-
nem certa pensione esse pertrahendos: Dum
maximus omnium nodus occurrit, quid sta-
tuendum interim de Anglia sit. Cæterum de
pace tractandum tamen, & constringenda,
firmissimis vinculis semper infirma societas
amici vocentur, suscipiantur vt inimici, Ha-
bendos igitur paratos, velut in statione Sco-
tos, ad omnem intentos occasionem, si quid
se commoueant Angli, protinus immitten-
dos. Ad hæc fouendum exulem nobilem ali-
quem occulte, namqué id aperte ne fiat pro-
hibent fœdera, qui id regnum sibi deberi
contendat, vt ea velut anla continueat, sus-
pectum sibi principem. Hic, inquam, in tan-
to rerum molimine, tot egregijs viris ad bel-
lum sua certatim consilia conferentibus, si ego
homūcio surgam, ac verti iubeam vela, omit-
tendam Italiam censem, & domi dicam esse
manendum, vnum Galliae regnum ferē mai-
ius esse, quam ut commode possit ab uno ad-
ministrari, ne sibi putet rex de alijs adjicien-
dis esse cogitandum. Tum si illis proponerem
decreta Achoriorum populi, Vtopiēsum in-
sulae ad Euronoton oppositi, qui quum olim
bellum gesissent, vt regi suo aliud obtinerent
regnum, quod affinitatis antiquæ causa sibi
contendebat hæreditate deberi, consequuti
tandem id, vbi viderunt nihil sibi minus esse
molestia in retinēdo, quam in quærendo per-
tulerunt, verūm assidua pullulare semina, vel

Teslegal
los de-
hoitatur
ab Italia
petenda.

Heluetij
condu-
ctiū.

Exemplū
annota-
dum

contra populi commodum priuato cuiquam indulgeat, & ob id non nisi magno precio. Dū alius ei persuaderet obstringendos sibi iudices, qui quauis in re pro regio iure disceptent, accersendos præterea in palatum, atq; inuitados vti coram se de suis rebus differat, ita nullam causam eius tam aperte iniquam fore, in qua non aliquis eorum vel contradicendi studio, vel pudore dicendi eadem, vel quo gratia ineant, apud eum aliquam reperiant rimā, qua posset intendi calumnia. Sic dum iudicibus diversa sentientibus, res per se clarissima disputatur, & veritas in questionem venit, ansam cōmodū regi dari, pro suo cōmodo ius interpretandi ceteros aut pudore accessuros, aut metu, sic intrepide fertur postea pro tribunali sententia. Neque enim deesse prætextus potest pronuncianti pro principe. Nempe cui sati est aut æquitatem à sua parte esse, aut verba legis, aut contortum scripti sensum, aut quę legibus deniq; omnibus præponderat, apud religiosos iudices principis indisputabilē prærogatiuam. Dum omnes in Crassiano illo cōsentient atq; conspirant, Nullam auri vim satis esse principi, cui sit alendus exercitus, præterea nihil iniuste regem facere, vt maxime etiā velet, posse. Quippe omnia omnium eius esse, vt homines etiam ipsos: tantum verò cuique esse proprium, quantum regis benignitas ei non ademerit, quod ipsum vt quām minimū sit, principis multum referre, vt cuius tutamētum in eo situm sit, ne populus diuitijs ac libertate lasciuiat, quod hæ res minus patienter ferant dura atq; iniusta imperia, quum contrā egestas atq; inopia retundat animos, ac patientes reddat, adimatq; pressis generosos rebellandi spiritus. Hic si ego rursus adsurgens contendam, hæc consilia omnia regi & in honesta esse, & perniciosa. Cuius nō honor modo, sed securitas quoq; in populi magis opibus sita sit quām suis: quos si offendam regem sibi deligere sua causa, non regis, vide licet vti eius labore ac studio ipsi cōmode vivant, tuiq; ab iniurijs, eoq; magis ad principē ea pertinere curā, vt populo bene sit suo, quā vt sibi, nō aliter ac pastoris officiū est, oves potius quā semet pascere, quatenus opilio est. Nā quod populi egestatem censeant pacis præsidium esse, longissime aberrare eos, ipsa res docet. Nempe vbi plus rixarū comperias, quām inter mendicos? Quis intentius mutationi rerum studet, quām cui minime placet præsens vitæ status? Aut cui deniq; audacior impetus ad conturbanda omnia, spe alicunde lucrandi, quām cui iam nihil est quod possit perdere? Quod si rex aliquis adeo aut contemptus esset, aut invisus suis, vt aliter eos continere in officio non possit, nisi contumelijs, compilatione, & sectione grassetur, eosq; redigat ad mendicitatem, præstiterit illi profecto regno se abdicare, quām his retinere artibus: quibus quanquam imperij nomine retineat, certe amit-

tit maiestatem. Neque enim regiæ dignitas est, imperium in mēdicos exercere, sed in opulentos potius, atque felices. Quod ipsum sensit certe vir erecti ac sublimis animi Fabricius, cū respōderet, malle se imperare diuitiis, quām diuitiis esse. Et profecto vnum aliquem voluptate ac delicijs fluere, gementibus vndique ac lamentantibus alijs, hoc non est regni, sed carceris esse custodem. Deniq; vt imperitissimus medicus est, qui morbum nescit nisi morbo curare, ita qui vitā ciuium nō nouit alia via corriger, quā adēptis vitæ cōmodis, is se necire fateatur imperare liberis. quin aut inertia potius mutet suā, aut superbiā nā his ferè virijs accidit, vt populus eum contēnat, vel habeat odio. Viuat innocuus de suo, sumptus ad redditus accommodet, refrenet maleficia, & recta institutione suorum præueniat potius, quām sinat increscere, que deinde puniat. leges abrogatas confuetudine haud temere reuocet, præsertim quæ diu desit, nunquam defuderatæ sunt, neq; vnquam cōmissi nomine eiusmodi quicquam capiat, quale priuatum quempiam iudex, velut iniquū ac vafrū non patetur accipere. Hic si proponerem illis Macarenī ſū legē, qui & ipsi non longe admodū absunt ab Vtopia, quorū rex, quo primū die auspicatur imperiū, magnis adhibitis sacrificijs iuriiuando astringitur, nunquā ſe vno tempore ſu pra mille auri pondo in theſauris habiturum, aut argenti, quātum eius auri precium æquet. Hanc legem ferunt ab optimo quodā rege inſtitutam, cui maiori curæ fuit patriæ commodū, quā diuitiæ ſuæ, velut obicem aceruandæ pecunię tantæ, quanta faceret inopiam eius in populo. Nempe eum theſaurum videbat ſuffectorum, ſive regi aduersus rebelleis, ſive regno aduersus hoſtium incursionses effet conſigendum. Cæterum minorem effet quām vt aninios faciat inuadendi aliena. que potissima condendæ legis cauſa fuit. Proxima, quod ſic prospectū putauit, ne desit pecunia, quæ in quotidiana ciuium cōmutatione veretur, & quum regi necesse eft erogare, quicquid theſauro ſupra legitimū acreuit modū, non queſitum cefuit occaſiones iniuriæ. Talis rex & malis erit formidini, & à bonis amabitur. Hæc ergo atq; huiusmodi ſi ingere rem apud homines, in contrariam partem vehementer inclinatos, quām ſurdis effem narratur fabulam. Surdiſſimis inquam, haud dubie, neque hercule miror, neque mihi videntur (vt vere dicam) huiusmodi sermones ingredi, aut talia danda consilia, quæ certus ſis nunquā admifſum iri. Quid enim prodeſſe poſſit, aut quomodo in illorum peccatus influeſſe sermo tam inſolens, quorum præoccupauit animos, atq; inſedit penitus diuersa perſuasio? Apud amiculos in familiari colloquio non inſuavis eft hæc philoſophia ſcholaſtica. Cæterum in consilijs principū, vbi res magnæ, magna autoritate agūtur, non eft his rebus locus. ca-

Mira lex
Macare-
ſium

Prouer-
biūm.

Philoſo-
phia
ſcholaſtici
ca.

Hoc eft

Hoc est, inquit ille, quod dicebam, non esse apud principes locum philosophiae. Imò inquam, est verum, non huic scholasticæ, quæ quiduis putet vbius cōuenire, sed est alia philosophia ciuilior, quæ suā nouit scenā, eiq; se se accōmodans, in ea fabula quæ in manibus est, suas partes concinne & cum decoro tutatur. Hac vtendum est tibi. Alioquin dum agitur quæpiam Plauti comœdia, nūgantribus inter se vernulis, si tu in prosceniu[m] prodeas habitu philosophico, & recenses ex Octavia locum in quo Seneca disputatione cum Nerone, nonne præstiterit egiſse mutam personam, quām aliena recitando talem fecisse tragicomœdiā?

Corruperis enim peruerterisque præsentē fabulam, dū diuersa permisces, etiam si ea quæ tu affers, meliora fuerint. Quæcūq; fabula in manu est, eam age quam potes optime, neq; ideo totam perturbes, quod tibi in mentem venit alterius, quæ sit lepidior. Sic est in Rep. sic in cōsultationibus principum. Si radicitus euelli non possint opiniones prauæ, nec receptis vſu vitiis mederi queas ex animi tui sententia, non ideo tamen deterenda Resp. est, & in tempesta te nauis deſtituenda est, quoniam ventos inhibere non possis. At neq; insuetus & insolens sermo inculcandus, quem scias apud diuersa persuasos pondus non habituru, led obliquo ductu conandum est, atq; admittendū tibi, vt pro tua virili omnia tractes cōmode. & quod in bonum nequis vertere, efficias saltem, vt sit quām minime malū. Nam vt omnia bene sint, fieri non potest, niſi omnes boni sint, quod ad aliquot abhinc annos adhuc nō expecto. Hac inquit, arte nihil fieret aliud, quām ne dū aliorum furori mederi ſtudeo, ipſe cū illis infaniā. Nam si vera loqui volo, talia loquar necesse est. Cæterum falsa loqui, sit ne philosophi nescio, certe non est meum. Quanquam ille meus sermo vt fuerit fortasse ingratius illis, atq; molestus, ita non video cur videri debeat vñq; ad ineptias insolens. Quod si aut ea dicetem, quæ fingit Plato in sua Rep. aut ea quæ faciunt

Vtopiē- ſiu[m] insti- tuta
Vtopienses in sua, hæc quanquam effent (vt certe sunt) meliora tamen aliena videri posſint, quod hic singulorum priuatæ ſunt poffeſſiones, illic omnia ſunt cōmunia. Meus vero sermo niſi quod ad eos qui ſtatuiſſent ſecum, ruere diuersa via præcipites, iucundus eſſe non potest, qui reuocet ac præmonſtret pericula, alioqui quid habuit, quod non vbius dici vel conueniat, vel oporteat? Evidem si omittenda ſunt omnia tanquam inſolentia atq; abſurda, quæcumque peruersi mores hominum fererunt, vt videri poſſint aliena, diſſimilemus oportet apud Christianos pleraq; omnia, quæ Christus docuit, ac diſſimulari vñque adeo ve- tuit, vt ea quoq; quæ ipſe in aures inſuſurraſſet ſuis palam in tectis iuſſerit prædicari. Quorū maxima pars ab iſtis morib[us] lōge eſt alienior, quām mea fuit oratio. Niſi quod non nulli cō- cionatores, homines callidi, tuum illud confi-

lium ſecut̄ puto, quando mores ſuos homines ad Christi normam grauatum paterentur aptari, doctrinam eius velut regulam plumbeam accommodauerūt ad mores, vt aliquo faltem pacto coniungerentur ſcilicet: qua re nihil vi- deo quid profecerint, niſi vt ſecurius liceat eſe malos, atq; ipſe profecto tantudem proficiam in cōſilij principū. Nam aut diuersa ſentiam, quod perinde fuerit, ac ſi nihil ſentia, aut eadem, & ipſorum adiutor ſim, vt inquit Mitio Terentianus, infania Nam obliquus ille ductus tuus non video quid ſibi velit, quo censes admittendum, ſi non poſſint omnia redi bona, tamen vt traçtentur commode, ſi atq; quoad licet, quām minime mala. Quippe non eſt ibi diſsimulandi locus: nec licet conniuere, approbanda ſunt aperte pessima cōſilia, & decretis pestilentissimis ſubſcribēdum eſt. Speculatoris vice fuerit, ac penè proditoris, etiam qui improbe consulta, maligne laudauerit. Porro nihil occurrit, in quo prodeſſe quicquam poſſis, in eos delatus collegas, qui vel optimum virum facilius corruperint, quā ipſi corrigantr. quorum peruerſa conſuetudine vel deprauaberis, vel ipſe integer atq; innoſens, alienæ malitiae itulitiaeq; prætexeris, tantum abeſt vt aliquid poſſit in melius obliquo illo ductu conuertere. Quam ob rem pulcherrima ſimilitudine declarat Plato, cur merito ſapientes abſtineant à capieſſenda Repub. Quippe quū populu[m] videant in plateas effuſum aliſidu[m] imbribus perfundi, nec perſuaderet queāt illis, vt ſe ſubducāt pluviæ, tectaque ſubeant: guaris nihil profuturos ſeſe, ſi excant quām vt vñā compluantur, ſemet intra tecta continent, habentes ſatis, quando alienæ ſtultiæ non poſſunt mederi, ſi ipſi ſaltem ſint in tutto. Quanquā profecto mi More (vt ea vere dicam, quæ meus animus fert) mihi videtur vñcunq; priuatæ ſunt poſſessiones, vbi omnes omnia pecunijs metiuntur, ibi vix vñquā poſſe fieri, vt cum Repub. aut iuſte agatur, aut proſpere, niſi vel ibi ſentias agi iuſte, vbi optima queque perueniunt ad peſimos, vel ibi feliciter, vbi omnia diuiduntur in pauciſſimos, nec illos habitos vndecunq; commode, cæteris vero planè miferis. Quam ob rē quū apud animum meum reputo prudentiſſima atque ſanctiſiſima iuſtituta Vtopiensium, apud quos tam pauci legibus, tam commode res admiſſrantur, vt & virtuti precium ſit, & tamen æquatis rebus omnia abundant omnibus, tū vbi hiſ eorum moribus ex aduerso comparo tot nationes, alias ſemper ordinantes, nec vñlā ſatis ordinatam vñquā earū omniū, in quibus quod quisque naclus fuerit, ſuum vocat priuatū, quorum tam multæ indies conditæ leges nō ſufficiunt, vel vt conſequatur quisquā, vel vt tueatur, vel vt ſatis internoscat ab alieno, illud quod ſuum inuicem quisque priuatū nominat, id quod facile indicant infinita illa tam aliſide naſcentia, quām nunquam fi- nienda

nienda litigia, haec inquam, dum apud me considero æquior Platonis, minusque demiror, deditum illis leges ferre villas, qui recusabant eas, quibus ex æquo omnes omnia partirentur commoda. Siquidem facile præudit homo prudentissimus, vnam atque unicam illam esse viam ad salutem publicam, si rerum indicatur equalitas, que nescio an vñquam possit obseruari, vbi sua sunt singulorum propria. Nam quum certis titulis quisque quantum potest ad se conuertit, quantatunc fuerit rerum copia, eam omnem pauci inter se parati, reliquis relinquent inopiam, fereque accidit ut alteri sint alterorum forte dignissimi, quum illi sint rapaces, improbi, atque inutiles, contra iij modesti viri, ac simplices, & quotidiana industria in publicum quam in semet benigniores. Adeo mihi certe persuadeo, res æquabili ac iusta aliqua ratione distribui, aut feliciter agi cum rebus mortalium, nisi sublata proflus proprietate, non posse. Sed manente illa, mansuram semper apud multo maximam multoq; optimam hominum partem, egestatis & cruminarum anxiam, atque ineuitabilem sarcinam. Quam vt fateor leuari aliquantulum posse, sic tolli planè contendo non posse. Népe si statuatur ne quis supra certum agri modum possideat, & vt si legitimus cuiq; census pecuniae, si fuerit legibus quibusdam cautum, vt neq; sit princeps nimium potens, neq; populus nimis insolens, Tum magistratus ne ambiantur, neu dentur venum, aut sumptus in illis fieri sit necesse, alioquin & occasio datur per fraudem ac rapinas sacerdotes pecuniae, & fit necessitas eis munieribus præficiendi divites, que potius fuerant administrada prudentibus talibus inquam legibus, quemadmodum ægra assiduis solent fomentis, fulciri corpora deploratae valetudinis, ita hæc quoque mala leniri queant, ac mitigari. vt sanentur vero, atque in bonum redeant habitum, nulla omnino spes est, dum sua cuique sunt propria. Quin dum vnius partis curæ studes, aliarum vulnus exasperaueris: ita mutuo nascitur ex alterius medela alterius morbus, quando nihil sic adjici cuiquam potest, vt non idem adimatur alij. At mihi, inquam, contravidetur, ibi nunquam commode viui posse, vbi omnia sint communia. Nam quo pasto suppetat copia rerum, unoquoque ab labore subducente se, utpote quem neque sui quæstus virget ratio, & alienæ industriae fiducia reddit legnem. At quim & stimulatur inopia, neque quod quis juâ fuerit tactus, id pro suaduere villa possit lege, an non necesse est perpetua cæda ac seditione laboretur? Sublata præfertum autoritate ac reverentia magistratum, cui quis esse locus possit apud homines taleis, quibus inter nullum discriminem est, ne commisici quidem queo. Non miror, inquit, sic videri, quippe cui eius imago rei aut nulla succurrat, aut falla. Verum si in Utopia fuisses

mecum, moresq; eorum atque instituta vidisse presens vt ego feci, qui plus annis quinque ibi vixi, neque vñquam voluisse inde discedere, nisi vt nouum illum orbem procederem, tum planè faterem, populum recte institutum nusquam alibi te vidisse quam illuc. Atqui profecto inquit Petrus Aegidius, ægre persuades mihi, melius institutum populum in nouo illo, quam in hoc hoto nobis orbe reperi, vt in quo neq; deteriora ingenia & vetustiores opinor esse, quam in illo. Resp. & ita quibus plurima ad vitam commoda longus inuenit usus; vt ne adjiciam apud nos casu reperta quædam, quibus excogitandis nullum potuisse ingenium sufficere. Quod ad vetustatem, inquit ille, rerum attinet publicarum, tum prouinciare posses rectius, si historias illius orbis perlegilles, quibus si fides haberet, prius apud eos erat urbes, quam homines apud nos. iam vero qualquid haec tenus vel ingenium inuenit, vel casus reperit, hoc utrobius poruit exitus. Ceterum ego certe puto, vt illis præstems ingenio, studio tamen atque industria longe à tergo relinquimur. Nam (vt ipsorum habent annales) ante appulsum illuc nostrum, de rebus nostris (quos illi vocat Ultrae quinoctiales) nihil vñquam quicquam audierant, nisi quod olim annis ab hinc ducentis supra mille, nauis quædam apud insulam Utopiam naufragio periret, quam tempestas eò detulerat. Eiecti sunt in littus Rhomani quidam atq; Ägypti, qui posteā nunquam inde discessere. Hanc vnam occasionem vide quam commodam illis sua fecit industria. Nihil artis erat intra Rhomanum imperium, unde possit aliquis esse usus, quod non illi, aut ab expositis hospitibus didicerint, aut acceptis quærendi seminibus adiuuerent. tanto bono fuit illis aliquos hinc semel illuc esse delatos. At si qua similis fortuna quempiam ante hac illinc huc perpulerit, tam penitus hoc oblitteratum est, quam istud quoque forsan excidet posteris, me aliquando illuc fuisse. Et vt illi vno statim congressu quiequid à nobis commode inuentum est, fecerunt suum: Sic diu futurum puto, priusquam nos accipiamus quicquam, quod apud illos melius quam nobis est institutum. Quod vnum maxime esse reor in causa, cut quam neq; ingenio, neque opibus inferiores simus eis, ipsorum tamen res, quam nostra prudentius administretur, & felicius efforescat. Ergo mihi Raphael inquam, queso te atque obsecro, describe nobis insulam, nec velis esse brevis, sed explices ordine agros, fluvios, urbes, homines, mores, instituta, leges, ac deniq; omnia quæ nos putas velle cognoscere. putabis autem velle quicquid adhuc nescimus. Nihil, inquit, faciam libenter: Nam hæc in promptu habeo, sed res ocium poscit. Eamus ergo, inquam, intro pransum, mox tempus nostrus arbitratu sumemus. Fiat inquit. Ita ingressi grande

prandemus, prans, in eundem reuersi locum, in eodem sedili consedimus, ac iussis ministris, ne quis interpellaret, ego ac Petrus Aegidius hortamur Raphaalem, ut praetet quod erat

pollicitus. Is ergo ubi nos vidit intentos atque audios audiendi, quin paulisper tacitus & cogitatibus a sedis sete, hunc in modum exorsus est.

PRIMI LIBRI FINIS.

SIVE SERMONIS

QVEM RAPHAEL HYTHLOD AEVS,

DE OPTIMO REIPUBLICAE STATV

HABVIT, LIBER S E-

CVNDVS.

Situs &
forma
Utopiae
noue in-
fusa.

Topienium insula in media sui parte (nam hac latissima est) milli passuum ducenta porrigitur, magnumque per insulam spaciun no nulto angustior fines versus paulati vtrinque tenuatur: hi velut circumducti circino quingentorum ambitu nullum, insulam totam in lunæ speciem renascentis effigiant. Cuius cornua fretum interfluens, millibus passuum plus minus undecim dirimit, ac per ingens inane diffusum, circumiectu uniuersique terræ prohibitis ventis, vasti in more lacus stagnans magis quam secoens, omnè propè eius terræ aluum pro portu facit magnoque hominum vnu naues quaque versus transmittit, fauces hinc vadis, inde laxis formidolose.

In medio fermè interstitio vna rupes eminet, eoq; innoxia, cui inaeificata turrim praesidio tenent, cæteræ latentes & insidiouse. Canales vnico peditio deffunditur.

Strategia ex mutatis signis.

Utopia in iula ab Vtopo duce Hoc plus erat qua Istmu pfectio Facile fertur qd omibus comune est.

adiungeret, in tantam hominum multitudinem opere distributo, incredibiliter celeritate res perfecta, finitos (qui in tio vanitate incepti riferant) admiratione successus ac terrore perculerit. Insula ciuitates habet quatuor et quinquaginta, spacious omnes ac magnificas, lingua, moribus, institutis, legibus prorsus iisdem, idem situs omnium, eadem ubi que quatenus per locum licet, reru facies. Harum que proxime intersunt milia quatuor ac virginis separat. Nulla rursus est tam deserta, è qua non ad aliâ urbem pedibus queat vnu inire diei perueniri. Ciues quoque ex urbe tertiis, seties ac reru periti, tractatum de rebus insulæ communibus, quotannis conueniunt Amaurotum. Nâ (ea vrbis quod tanquam in umbilico terre sita maxime iacet omnium partium legatis opportuna) prima princepsque habetur. Agricola come de ciuitatibus assignati sunt, vt ab nulla parte minus soli quâ XX passuum milia vna quequis habeat, ab aliqua multo etiam ampli, videlicet qua parte longius urbes inter se disiunguntur. Nulli virbi cupido promouendotum fini. Quippe quos habent agricolas, magis eorum se, quâ dominos purant. Habet ruri per omnes agros commode dispositas domos, rusticis instrumentis instructas. Hæ habitantur ciuibus per vices eò commigrantibus. Nulla familiâ rustica in viris mulieribusque pauciores habet quâ quadraginta præter duos ascriptitios seruos, quibus pater materque familias graues ac maturi præficiuntur, & singulis tricenis familiis philarchus unus. E quaq; familia viginti quotannis in urbem remigrant hi, qui bienniū ruri compleueré. In horum locum totidem recentes ex urbe subrogantur, vt ab his qui annum ibi fuere, atque ideo rusticarum peritiores rerum, instituantur: alios anno sequente docturi, ne si pariter omnes ibi noui, agriculturamque rudes essent, aliquid in annona per imperitiam peccaretur. Is innuando agricolarum mos, & si solennis sit, ne quisquam iniuitus asperiore vitam cogatur cotinuare diutius, multi tamen quos ruiticæ rei studiū natura de-

Oppida
Utopiae
insulæ.

Similia
do cōcōr
dia facit
Virbiū in
ter se me
diocre ī
teruallū

D scriba
tio agro
rem.
At hinc
ho he pē
tis re
tump
Quip
iump
dominos purant. Habet ruri per omnes agros
commode dispositas domos, rusticis instrumen
tis instructas. Hæ habitantur ciuibus per
Prima cu
ra agric
lationis

Agricola-
tarum
officia.

Miraria-
tio foue-
ti ouia.

Vfus e-
quorum.

Vfus boui
Cibus ac
potus.

Mod^r se-
mentis.

Mutua
opa quā-
tu valeat

naturā delectat, plures sibi annos impetrant. Agricolæ terram colunt, nutriunt animalia, ligna comparant, atq; in urbem qua commodum est, terra, maritue conuehant. Pullorum infinitam educant multitudinem mirabili artificio. Neque enim incubant ouia gallinæ, sed magnum eorum numerū calore quodā & quābili fouentes animant, educantque, hi simul atque ē testa prodire, homines, vice matrum comitantur, & agnoscunt. Equos alunt per quam paucos, nec nisi ferocientes, neque aliū in vsum quā exercendis rebus equalibus iuuentutis. Nam omnē, seu colendi, seu vehendi laborem boves obeunt, quos (vt fatentur) equis impetu cedere, sic patientia vincere, nec tot obnoxios morbis putant, ad hæc minore impendio & operæ & sumptus ali, ac denique laboribus emeritos, in cibū tandem vsum esse. Semente in solum panem vtuntur. Nam aut vuarum vinum bibunt, aut pomorum, pitorum, aut deniq; aquam non nunquā meram, sā pe etiam quam mel aut glycyrrizam incoxerint, cuius haud exiguum habent copiam. Quum exploratum habeant (habent enim certissimum) quantū annonæ consumat vrbis, & circumiectus vrbis conuentus, tamen multo amplius & sementis faciunt, & pecudum educant quād in suos vsum sufficiat, reliquum imparturi finitimi. Quibusunque rebus opus est, quā res ruri non habentur, eam supellectilem omnem ab vrbe petunt, & siue villa rerum commutatione, à magistratis vrbis urbanis nullo negocio consequuntur. Nam illō singulo quoque mense plerique ad festum diem conuenient. Quum frumentandi dies instat, magistratis vrbis agricola- di phylarchi denunciant, quantum ciuiū numerum ad se mitti conueniat, quā multitudi frumentatorum quum ad ipsum diem opportunitè adsit, uno propè sereno die tota frumentatione defunguntur.

DE VRBIBVS, AC NOMINA-
tim de Amauroto.

Amauro-
ti prima-
ria Vto-
pisium
vrbis de-
scriptio.

Anydri
fluminis
descrip-
tio

Vrbium qui vnam norit, omnes nouerit, ita sunt inter se (quatenus loci natura non obstat) omnino similes. De pingā igitur vna quampiam (neque enim admodū refert quā) Sed quā potius, quā Amaurotū? quia nec villa dignior est, quippe cui senatus gratia reliquæ deferunt, nec villa mihi notior, vt in qua annos quinque perpetuo vixerim. Sitū est igitur Amaurotum in leni deiectione montis, figura ferè quadrata. Nam latitudo eius paulò infra collis incepta verticem, millibus passuum duobus ad flumen Anydrū pertinet, secundum ripam aliquanto longior. Oritur Anydrus milibus octoginta supra Amaurotū, modico fonte, sed aliorum occurru fluminum, atque in his duorum etiam mediocrum auctus, ante vrbem ipsam quingen-

tos in latum passus extenditur, mox adhuc amplior, sexaginta millia prolapsus, excipitur Oceano. Hoc toto spacio, quod vrbē ac mare interiacet, ac supra vrbē quoque aliquot milia sex horas perpetuas influens aestus, ac refluxus alternat celeri flutine. Quum sc̄e pelagus infert, triginta in longum milia, totum An- dti alueum suis occupat vndis, profligato re- trorsum fluvio. Tum aliquanto ultra, liquo- rem eius falsigine corruptit, dehinc paulatim dulcescens amnis, syncerus vrbem perla- bit, ac refugientem vicissim purus & incor- ruptus, ad ipsas prop̄ fauces insequitur. Vrb̄ Et in hoc aduersa fluminis ripæ, non pilis ac sublicibus londigneis, sed ex opere lapideo, egregie arcuato num cū ponte, coniuncta est, ab ea parte, quā longissi- Amaro- mē dilitat à mari, quā naues totum id latus to conue- vrbis possint inoffensæ præteruehi. Habant nit alium præterea fluvium, haud magnum qui- dem illum, sed perquam placidum, ac iucun- dum. Nam ex eodem lacu tauriens monte, in quo ciuitas collocatur, medium illam per de- uexa perfluens, Anydro miscetur. Eius fluvij caput fontemque, quod paulo extra vrbem vnsa- nascitur, munimentis amplexi Amaurotani tabilis iuxerunt oppido, ne si quā vis hostium in- gruat, intercipi atque auerti aqua. néue cor- rumpi queat. Inde canalibus coctilibus, diuersim ad inferiores vrbis partes aqua diriu- tur. Id sicubi locus fieri vetat, cisternis capaci- bus, collecta pluia, tantudem vsum ad fert. Murus altus ac latus oppidum cingit, turribus Mœniū ac propugnaculis frequens: arrida fossa, sed al- muniūta, lataque, ac veprium sepibus impedita, tri- bus ab lateribus circumdat mœnia, quarto flu- men ipsum pro fossa est. Plateæ cū ad ve- eturam, tum aduersus ventos descriptæ com- modè: ædificia neutiquam fôrdida, quorū longa & totum per vicum perpetua series, ad- uerba domorum fronte conspicitur, has vicorum frontes via distinguit pedes viginti lata. Posterioribus ædium partibus, quanta est vi- ci longitudi, hortus adiacet, latus, & vicorum tergis vndique circumseptus. Nulla domus est quā non, vt hostium in plateam, ita posticum in hortum habeat. Quin bifores quoque faciliter tractu manus apertiles, ac dein sua sponte coeūtes, quemuis intromittunt, ita nihil vñquā priuati est. Nam domos ipsas vnoquoque decennio forte commutant. Hos hortos mag- nificiunt in his vineas, fructus, herbas, flores munera- habent tanto nitore, cultuque, vt nihil fru- etuosus vñquam viderim, nihil elegantius, nisi qua in re studium eorum, non ipsa voluptas modo, sed vicorum quoque inuicem de suo cuiusque horti cultu certamē accendit. & certe non aliud quicquam temere vrbe tota reperias, siue ad vsum ciuium, siue ad volup- tatā commodius: eoque nullius rei, quām hu- iusmodi hortorum, maiorem habuisse curam videtur is qui condidit. Nam totam hanc vrbis figuram, iam inde ab initio descriptam

Idem fit
apud An-
glos in
fluminē
ThamisiEtim. fit
ad sublicibus
londigneis
num cū
to conue-
nitVfus a-
qua po-
tabilisPlateæ cu-
iusmodi
ad hæretesHæc sa-
piūt cō-
munitate
Plato-Utilitas
hortorū
etia Ma-
roni pre-
dicata.

V T O P I A

ab ipso Vtupo ferunt. Sed ornatum, cæterūq; cultum, quibus vnius ætatem hominis haud suscepitur vidit, posteris adiiciendum reliquit. Itaque scriptum in annalibus habent, quos ab capta vsque insula, mille septingentorum, ac sexaginta annorum cōpletentes historiam, diligenter & religiose prescriptos adseruant, ædes initio humiles, ac velutini casas, & tuguria fuisse, è quolibet ligno tenere factas, parietes luto obductos, culmina in aciem fastigia stramentis operuerant. At nunc omnis domus vlsenda forma tabulatorum trium, parietū facies aut silice aut cementis aut late re coctili constructæ, in alium introrsus con gesto rudere Tecta in planum subducta, quæ intritus quibusdam insternunt, nullius impendi, sed ea temperatura, quæ nec igni obnoxia sit, & tolerandis tempestatum iniuriis plumbum supereret. Ventos è fenestrīs vitro (nam eius ibi creberrimus vlsus est) expellunt. Intērim etiam lino tenui, quod perlucido oleo, aut succino perlūnunt, gemino nimirum commendo. Siquidem ad eum modū fit, vt & plus lucis transmittat, & ventorum minus admittat.

D E M A G I S T R A- tibus.

Triginta quæque familiæ magistratum sibi quotannis eligunt, quæ sua præcīa lingua Sypogrāntum vocant, recentiore phylarchum, Sypogrāntis decem cum suis familijs Traniborū olim, nunc Protophylarchus dictus p̄ficitur. Demum Sypogrānti omnes, qui sunt ducenti, iurat lectorsū fīsa, quem maxime censent vtilem, suffragijs occulū renificant principem vnum videlicet ex quatuor, quos eis populus nominauit. Nam à quaq; vrbis quarta parte, selectus vnuſ commendant senatū. Principis magistratus perpetuus est in omnē illius vitam, nūl tyranstratus. Traniborū affectatae suspicio impedit. Traniborū quotannis eligunt, cæterum haud temere commutant. Reliqui magistratus omnes ne instituta reipub. Ci- to diri- mendae contro- versiae, quas nūc data ope- ra in im- mélium prorogat Nihil su- bito sta- tuendū. proclue esset, coniuratione principis ac Traniborū, oppreso per tyrannidem populo, statim reipub. mutare. Atque ideo quicquid magni momenti iudicatur, ad Sypogrāntorum comitia defertur, qui cum suis familijs communicata re, post inter se consultat,

Vitrea
aut linte-
ata sena-
træ.

ac suum consilium renunciant senatui. Inter dū ad totius insulæ consiliū res defertur. Quin id quoque moris habet senatus, vt nihil quo die primū proponitur, eodē disputetur, sed in sequenti senatū differatur, ne quis vbi quod in buccam primum venerit, temere effutierit. Hoc sibi ea potius ex cogitat postea, quib' decreta tueatur sua, quām quæ ex reip. vlsu sint. malitique salutis publicæ, quām opinionis de se iacturam uebiū facere, peruerso quodam ac p̄p̄stero pudore, ne initio parum prospexisse videatur. Cui prospiciendum initio fuit, vt consulto p̄tius, quām cito loqueretur.

D E A R T I F I C I I S.

A Rsvna est omnibus viris mulieribusq; Agricō latiō cō munisō minium, experts Hac à pueritia erudiuntur omnes, partim in schola traditis p̄ceptis, partim in agros viciniores vrbī, quali per ludum educti, non intuentes modo, sed per exercitandi corporis occasionem tractantes etiam. Præter agriculturam (quæ est omnibus, vt dixi, communis) quilibet vnam quāpiam, tanquam suam docetur, ea est ferē aut lanificium, aut operandi lini studium, aut cementarij artificium. Neque enim aliud est opificium vllum dæ quod numerum aliquem dictu dignum occu pet illie. Nam vestes, quarum, nūl quod habi. Cultū si tu sexus discernitur, & cœlibatus à coniugio, vna pertotam insulam forma est, eademque per omne ævum perpetua, nec ad oculum indecora, & ad corporis motum habilis, tum ad frigoris æstusque rationem apposita. Eas inquam, quæque sibi familia conficit. Sed ex alijs illis artibus vnsusquisque aliquam dis cit, nec viri modo, sed mulieres etiam. Cæterum hæ velut imbecilliores leuiora tractant, lanam ferē linumque operantur, viris artes reliquæ magis laboriosæ mandantur. Maxima ex parte quicque in patrijs artibus Ad quā educatur. nam eo plerique natura feruntur, quicq; na quod si quem animus alio trahat, in eius op̄. tura se ficij, cuius capitū studio, familiam quāpiam apposit' adoptione traducitur. cura non à patre mo. ea discat do eius, sed magistratibus etiam p̄ficta, vt graui atque honesto patrifamilias mancipetur. Quin si quis vnam perdoctus artem, aliam præterea cupuerit, eodem modo permittitur. Vtramque nactus, vtram velit exercet, nisi alterutra ciuitas magis egeat. Sypogrāntorum p̄cipuum ac prope vnicum negotium est, curare ac prospicere, ne quisquā desideat oculos, sed vti suę quisque arti te dulo incumbat, nec ab summo mane tamen, Ociōsi ad multam vsque noctem perpetuo labore, pellendi velut iumenta, fatigatus, nam ea plusquam è Repub seruiliæ rumna est, quæ tamen vbique ferē opificum vita est, exceptis Vtopiensibus, qui cum in horas vigintiquatuor æquales diem

Moderā-
dus opisi
cū labor. diem connumerata nocte diuidant, sex dun-
taxat operi deputant, tres ante meridiē, à quibus prandium ineunt, atq; à prandio duas po-
meridianas horas quū interquietur, tres de-
inde rursus labori datas, cena claudunt. Quū
primam horā ab meridiē numerent: sub octa-
uam cubitum eunt, horas octo somniū ven-
dicat. Quicquid inter operis horas ac somniū
cibiū medium esse, id luo cuiusque arbitrio
permittitur, non quō per luxum aut segnitie
abutatur, sed quod ab opificio suo liberum, ex
animi sententia in aliud quippiam studij bene
collocet. has intercedentes plerique impen-
dunt literis. Solenne est enim publicas quo-
tidie lectiones haberi antelucanis horis, qui-
bus vt intersint, ij duntaxat adiunguntur, qui
ad literas nominatim selecti sunt. Cæterum
ex omni ordine mares simul ac fœminæ mul-
titudo maxima ad audiendas lectiones, alij
alias, prout cuiusque fert naturā, confluit.
Hoc ipsum tempus tamen si quis arti sue ma-
lit insunere quod multis vſu venit (quorum
animis in nullius contemnitione discipli-
nae consurgit) haud prohibetur, quin lauda-
tur quoque vt utilis reipublicæ. Super cœ-
nam tum vnam horam ludendo producent,
et state in hortis, hyeme in aulis illis communib-
us, in quibus comedunt. Ibi autē mūsiken ex-
cent, aut se sermonē recreant. Aleam atque
alea prin-
cipiū lu-
sus est id genus ineptos ac perniciosos ludos ne cog-
noscunt quidem, cæterum duos habent in
vſu ludos, latrūculorum ludo non dissimi-
les. Alterum numerorum pugnam, in qua
numerus numerum prædatur. Alterū in quo
collata acie cum virtutibus vitia configunt.
Quo in ludo per quam scite ostenditur &
victorū inter se disidium, & aduersus virtutes
concordia, item quæ viria quibus se virtuti-
bus opponant, quibus viribus aperte oppug-
nent, quibus machinamentis ab obliquo adoriantur, quo præsidio virtutes vitorū vices in-
fringant, quibus artibus eorū conatus eludant
quibus deniq; modis alterutra pars vicitore
temporū fiat. Sed hoc loco ne quid erretis,
quiddā præsiosius intuendum est. Etenim quod
sex duntaxat horas in opere sunt, fieri fortasse
potest, vt in opiam aliquam putes necessaria-
rum rerum sequi. Quod tam longe abest vt
accidat, vt id temporis ad omnium rerum co-
piam, quæ quidem ad vitæ vel necessitatem
requirantur, vel commoditatē non sufficiat
modo, sed supersit etiam, id quod vos quoque
intelligitis, si vobiscum reputetis, apud alias
gentes quā magna populi pars iners degit.
Primum mulieres ferē omnes totius summæ
dimidium, aut sicuti mulieres négociosae sunt,
vt ibi plurimū, earū vīce viris tertunt. Ad hęc
facerdotum ac religiosorum, quos vocant,
quanta quāmque ociosa turba? Adijec
dōpūphō uites omnes maxime prædiorum dominos,
quām no quos vulgo generosos appellant, ac nobiles.
biliū his adnumera ipsorum famulitum, totam vi-

delicet illam cætratorū nebilotum colluuiē,
robustos denique ac valentes mendicos ad-
iunge; morbum quempiam prætexentes iner-
tiae multo certo pauciores esse, quām putaras,
inuenies eos, quorū labore constant hæc om-
nia, quibus mortales vtuntur. Expende nunc
tecum, ex his ipsis quā pauci in necessarijs opifi-
cij versatit. Siquidem vbi omnia pecunijs
metimur, multas artes necesse est exerceri ina-
nes proſus ac superflrias, luxus tantum ac li-
bidinis ministras. Nam hæc ipsa multitudo que
nunc operatur, si partiretur in tam paucas ar-
tes, quām paucas commodus naturæ vſus po-
stulat, in tanta rerum abundantia, quantam
nunc esse necesse sit, præcia nimirum viliora
forent, quām vt artifices inde vitā tueri suam
possent. At si isti omnes, quos riue inerter
artes distingunt, ac tota insuper ocio ac de-
ſidia languescens turba: quorum vnuis qui-
uis earum rerum, quæ aliorum laboribus sup-
peditaritur, quantum duo eatundem opera-
tores, consumit: in opera vniuersi atque ea-
dem vtilia collocarentur, facile animaduertis
quantulum temporis ad suppeditandā omnia,
quæ vel necessitatis ratio, vel commoditatis
efflagitet (adde voluptatis etiam, quæ quidem
vera sic ac naturalis) abunde satys superque
forer, atque id ipsum in Utopia res ipsa peripi-
ciuum facit. Nam illic in tota vrbe cum adia-
cente vicinia vix homines quingenti ex omni
virorum ac mulierum numero, quorum etas
ac robur operi sufficit, vacatio permittitur.

In his Syphogranti (quāquam leges eos la-
bore soluerunt) ipsi tamen sese non existunt, stratus q
quo facilis exemplo suo reliquos ad labores de ab o-
inuent. Eadem immunitate gaudent hi, qui
bus cōmendatione sacerdotum persuasus po-
pulus occultis Syphograntiū suffragijs ad
perdiscendas disciplinas perpetuam vacatio-
nem indulget. Quorum si quis conceptam
de se spem fecellerit: ad opifices retruditur,
contraq; non rarenter vſu venit, vt mæchanici
et quispiā subcīsuas illas horas tā gnauiter im-
pendant literis, tantū diligentia proficiat vt
opificio suo exēptus, in literatorū classēm pro-
uehatur. Ex hoc literatorum ordine legati, sa-
cerdotes, Tranibori, ac ipse denique deligitur
princeps, quem illi præsa ipsorum lingua Bar-
zanem, recentiore Ademum appellant. Reli-
qua ferē multitudo omnis, quum neq; ociosa
sit, nec inutilibus opificijs occupata, procluis
æstimatio est, quām paucæ horæ quantum
boni operis pariant ad ea quæ commemo-
rui, hoc præterea facilitatis accedit, quod in
necessarijs plerique artibus minore opera quā
alii gentes opus habent. Nam primum ædi-
ficiorum aut structura aut refectio ideo tam
multorum assiduam vbiue requirit operam,
quod quæ pateræ dificauit, hæres parum fru-
gi paulatim dilabili finit, ita quod minimo tue-
ri potuit successor eius de integrō impendio
magno cogitur instaurare. quin frequenter
Bij etiam

studia li-
terarum.

Lusus in
tēnis

At nunc
alea prin-
cipiū lu-
sus est

Lusus vi-
les quo-
que.

Ocioſo-
rum ho-
mīnum
genera

Dōpūphō

Fridētiſ
ſime di-
ſum.

Soli lite-
rati ad
magistra
tus vocā
tur

Quomo-
do vité-
tur impé-
ſe in aedi-
ſicis.

V T O P I A

etiam quæ domus alij ingenti sumptu stetit, hanc alius delicato animo contemnit, eaq; neglecta, atque ideo breui collapsa, alias alibi impensis non minoribus extruit. At apud Vtopienses compositis rebus omnibus, & constituta Repub. rarissime accidit, vt noua collocandis ædibus area deligatur, & non modo remedium celeriter præsentibus vitij adhibetur, sed etiam imminentibus occurritur. Ita fit ut minimo labore diutissime perdurent ædificia, & id genus opifices vix habeant interdū quod agant, nisi quod materiam dolare domi, & lapides interim quadrare atq; aptare iubentur, quo (si quod opus incidat) maturius possit exurgere. Iam in vestibus vide, quām paucis operis egeant: primum dum in opere sunt, corio neglectum aut pellibus amiciuntur, quæ in septennium durent. quum procedunt in publicum, superinduant chlamydem vestem, quæ rudiiores illas vestes contegat, eius per totam insulam vnum color est, atque is nativus. Itaque lanei panni non modo multo minus quæ visquam alibi sufficit, verum is ipse quoq; multo minoris impendij est. At lini minor est labor, eoq; vñus crebrior, sed in linea solus candor, in laneo sola mundicie conspicitur, nullum tenuioris filii precium est. Itaque fit, vt quum alibi nusquam vni homini quatuor aut quinque togæ laneæ diuersis coloribus, ac totidem fericæ tunicae sufficiant, delicatiis paulo ne decem quidem, ibi vna quisque contentus est plerunq; in biennium. Quippe nec causa est vlla cur plures affectet, quas consecutus, neque aduersus frigus esset munitior, neque vestitu videretur vel pilo cultior. Quæ obrem quum & omnes vtilibus sese artibus exerceant, & ipsarū etiā opera pauciora sufficiant, fit nimirū, vt abundante rerum omniū copia, interdum in reficiendas (si quæ detritæ sunt) vias publicas immensam multitudinem educant, persæpe etiam quum nec talis cuiuspiam operis vñus occurrat, pauciores horas operandi publice denuncient. Neq; enim superuacaneo labore ciues inuitos exercent magistratus, quandoquidem eius Reipub. institutio hunc vnum scopum in primis respicit, vt quoad per publicas necessitates licet, quām plurimum temporis ab seruicio corporis ad animi libertatem cultumq; ciuibus vniuersis afferatur. In eo enim sita vitæ felicitate putat.

DE COMMERCIIIS MVTVI S.

SEd iam quo pacto sese mutuo ciues vtan-
tur, quæ populi inter se cōmercia, quæque
sit distribuendarum rerum forma, vide-
tur explicandum. Quum igitur ex familijs
constet ciuitas, familias vt plurimum cognationes efficiunt. Nā fœminæ (vbi maturuerint)
collocatae maritis, in ipsorum domicilia con-
cedunt. At masculi filij, ac deinceps nepotes,
in familia permanent, & parentum antiquis-

simo parent, nisi præsenecta mente parum va-
luerit, tunc enim ætate proximus ei sufficitur.
Verum ne ciuitas aut fieri infrequentior, aut Num-
vltra modum possit increscere, cauetur ne v-
lus ciuita-
la familia, quarum millia sex quæque ciuitas,
excepto conuentu, cōpletebitur, pauciores quæ
decē, plurē, ue quā sexdecī puberes habeat. Im-
puberū enim nullus præfiniri numerus potest.
Hic modus facile teruatur, trāscriptis his in ra-
tiores familias, qui in plenioribus excrecent.
At si quando in totum plus iusto abundauerit
aliarum vrbium suarū infrequentia sarciant.
Quod si forte per totam insulam plus & quo mo-
les intumuerit, cum ex qualibet vrbe descrip-
tis ciuibis in continente proximo, vbi cunque
indigenis agri multū supereſt, & cultu vacat,
coloniam suis ipsorū legibus propagant, aſci-
tis vñā terræ indigenis, si coniuere fecum ve-
lint. Cum volentibus coniuncti in idem vitæ
institutum eosdemq; mores, facile coalescant,
idque vtriusque populi botio. Eſſiunt enim
suis institutis, vt ea terra vtrisq; abunda sit, quæ
alteris aut parca ac maligna videbatur. Renu-
entes ipsorum legibus viuere, propellunt his
ſinibus, quos sibi ipsi describunt. Aduersus re-
pugnantes bello configuunt. nam eam iu-
ſitissimam bellī causam ducūt, quum populus
quispiam ciuiſoli, quo non ipſe vtitur, sed ve-
lut inane ac vacuum posidet: alijs tamen qui
ex naturæ præscripto inde nutriti debeant,
vñsum ac possessionem interdicat. Si quando
villas ex suis vrbibus aliquis casus eousque im-
minuerit, vt ex alijs insulæ partibus, seruato
ſuo cuiusque vrbis modo, relarciri nō possint,
(quod bis duntaxat ab omni æuo, pestis gra-
fante ſequita, fertur contigisse) remigrantibus ē
colonia ciuibis replentur. Perire enim colo-
nias potius patiuntur, quām villam ex insula-
nis vrbibus imminui. Sed ad coniuctum ciuiū
reuertor. Antiquissimus (vt dixi) præ est fami-
lia. Ministri ſunt vxores maritis, & liberi pa-
rentibus, atq; in ſumma minores natu maiori-
bus. Ciuitas omnis in quatuor æquales par-
tes diuiditur. In medio cuiusque partis forum
est omnium rerum. Eō in certas domos ope-
ra cuiusque familiæ conuehuntur, atq; in hor-
rea ſingulæ ſeorsum species diuinitutē ſunt. Ab
his quilibet paterfamilias, quib' ipſe ſuīq; opus
habent, petit, ac ſine pecunia, ſine omni
proſrus hoſtimento quicquid petierit, aufert.
Quare enim negetur quicquam? quum &
omnium rerum abunde ſatis ſit, nec timor vi-
lus ſubſit, ne quisquam plusquam ſit opus, fla-
gitare velit? Nam cur ſuperuacua petiſtus
putetur is, qui certū habeat nihil ſibi vñquam
defuturū? Nempe audim ac rapacem aut ti-
Rapaci-
mor carendi facit in omni animalium genere tas vnde-
aut in hominē ſola teedit ſuperbia, quæ glo-
riæ ſibi dicit, ſuperflua rerum ostentatione
cæteros antecellere, quod vitij genus in Vto-
piensiū institutis nullū omnino locum habet.
Adiuncta ſunt foris (quæ commemorauit)
fora

**Tabes ac
fordes pe
stem in
uehit ci
uitatibus
Ex pecu
dū lanie
na didici
m° & ho
mines iu
gulare**

**Cura æ
gotorū.**

**Coniuia
comunia
promis
cuaque**

**Vt vbiq;
libertatis
habetur
ratio, ne
quid fiat
à coactis**

**Fœminæ
ministræ
in conui
uijs.**

fora cibaria, in qua non olera modo, arborumq; fructus & panes comportatur, sed pisces præterea, quadrupedumque & auū quicquid esculentum est, extra urbem locis appositis, vbi fluēto tabum ac fordes eluantur. Hinc deportant pecudes occidas, depuratasque manibus famulorū (nā neq; suos cives patiūtur assuecere laniari animalium, cuius vsu clementiam, humanissimū naturæ nostræ affectum, paulatim deperire putant, neq; sordidū quicquam atque immundum, cuius putredine corruptus aer morbum posset inuenire perferri in urbe si nūt. Habet præterea quilibet vicus aulas quasdam capaces, æquali ab se se inuicem interuallo distantes, nomine quanq; suo cognitas. Has colunt Syphrantii, quarum vnicuiq; tringinta familiæ, videlicet ab utroq; latere quindecim, sunt adscriptæ, cibum ibi sumpture. Obsonatores cuiulq; aulae certa hora conueniunt in forum, ac relato suorum numero cibum pertunt. Sed prima ratio ægotorum habetur, qui in publicis hospitijs curantur. Nam quatuor habent in ambitu ciuitatis hospitia paulo extra muros, tam capacia, vt totidem oppidulis æquari possint, tum ut neque ægotorum numerus quamlibet magnus angustè colloca retur, & per hoc incommodum: tum quo hi qui tali morbo tenerentur, cuius contagio solet ab alio ad alium serpere, longius ab aliorum cœtu semoueri possint. Hæc hospitia ita sunt instructa, atque omnibus rebus quæ ad salutem cōferant referta, tum tam tenera ac sedula cura adhibetur, tam assidua medicorum peritissimorum præsentia, vt quem illuc nemo mittatur inuitus, nemo tam ferè in tota urbe sit, qui aduersa valetudine laborans, non ibi decumbere quād domi sua præferat. Quum ægotorum obsonator cibos ex medicorum præscripto receperit, deinceps optima quæq; inter aulas æquabiliter pro suo cuiusque numero distribuuntur, nisi quod principis, pontificis, & Transiberorum respectus habetur, ac legatorum etiam, & exterorum omnium (si qui sunt, qui pauci ac raro sunt) sed his quoque cum adjunt, domicilia certa atq; instructa parantur. Ad has aulas prandij cœnæq; statim horis tota syphrantia conuenit, æneæ tubæ clangore commonefacta, nisi qui aut in hospitijs, aut domi decumbunt, quanquam nemo prohibetur, postquam aulis est satis factum, e foro domum cibum petere, sciunt enim nemine id temere facere. Nam & si domi prædere nulli veritum sit, nemo tamen hoc libenter facit, cum neque honestum habeatur, & stultum sit deterioris parandi prandij sumere laborem, cum lautum atque opiparum præsto apud aulam tam propinquam sit. In hac aula ministeria omnia, in quibus paulo plus fordis aut laboris est, obeunt serui. Ceterum coquendi parandique cibi officium & totius denique instruendi conuiuij sole mulieres exercent, cuiusque videlicet familiæ per vi-

tes. Tribus pluribus mensis pro numero cōtiuarum discubuntur. Viri ad parietem, fœminæ exterius collocantur, vt si quid his subiati oboriatur mali, quod vterum gerentibus interdum solet accidere, imperturbatis ordinibus exurgant, atque inde ad nutrices abeant. Sedent illæ quidem seorsum cum lactentibus in cœnaculo quodam ad id destinato, nunquam sine foco atque aqua niūnda, nec absque tunis interim, vt & declinare liceat infantulos, & ad ignem cum velint exemptos fascijs libertate, ac ludo reficere. Suæ quæque soboli nutrix est, nisi aut mors aut morbus impedit. id cum accidit, vxores Syphrantiorum propere nutricem quærunt, nec id difficile est. Nam quæ id præstare possunt, nulli officio se se offerunt libentius, quoniam & officiis cōmunes eam misericordiam laude prosequuntur, & qui educatur, nutricem parentis agme inuisit loco. In antro nutricum cōsididunt tatur ad pueri omnes, qui primum lustrum non expleueré: cæteri impuberes, quo in numero ducunt, quicunque sexus alterius utrius intra nubiles annos sunt, aut ministrant discubentibus, aut qui per ætatem nondum valent, adstant tamen, atque id summo cum silentio. utrique, quod à sedentibus porrigitur, eo vescuntur, nec aliud discretum prandendi tempus habent. In medio primæ mensæ (qui summus locus est) & eis (nam ea mensa suprema in parte cœnaculi transversa est) totus conuentus conspicitur, Syphrantus cum uxore consideret. His adiunguntur duo ex natu maximis. Sedent enim per omnes mensas quaterni. At si tempus in ea Syphrantia situm est sacerdos principis eiusque uxor cum Syphranto sedent ut iuncti & iuniores, post senes rursus, atque hoc pacto Episcopi per totam domum & æquales inter se iunguntur, & dissimilibus tamen immiscuntur, quod ideo fertur institutum, vt senum gravitas ac reuerentia (quum nihil ita in mensa fieri dicuntur potest, vt eos ab omni parte vicinos bus ad effugiat) iuniores ab improba verbotum gestuumque licentia cohibeant. Ciborum fercula non à primo loco deinceps apponuntur, sed senioribus p̄sumim omnibus) quorum insignes loci sunt optimus quisque cibus interfert, deinde reliquis æqualiter ministratur. At senes latutias suas (quærum non tanta erat copia, vt posset totam per dominum affatim distribui) pro suo arbitrio circum sedentibus impariuntur. Sic & maioribus natu suis servatur honestus, & commodi tantundem tamen ad omnes peruenit. Omne prandium cœnamque ab aliqua lectione aūpicantur, quæ ad mores faciat, sed breui tamen, ne fastidio sit. Ab hac seniorum honestos sermones, sed neq; tristes ac infacetos ingerunt. At nec longis logis totum occupant prandium, quin audiunt libenter iuuenes quoque. Atque adeo

Sacerdos
supra
principis
etiam &
iuncti &
juniores
Episcopi
ij s man
cipiorū
vice sunt
luniores
majori
ri dicunt
effugiat
iuniores ab
improba
verbotum
gestuumque
licentia
cohibeant.
Ciborum
fercula
non à
primo
locu
deinceps
apponuntur,
sed senioribus
p̄sumim
omnibus)
quorum
insignes
loci sunt
optimus
quisque
cibus
interfert,
deinde
reliquis
æqualiter
ministratur.

Seni ha
bita ras
tio

Id hodie
vix in
nachi ob
seruant
Sermo
nes in
conuiuijs

V T O P I A

Id' hodie
medici
danant

Musica
in cōui-
uio.

voluptas
innoxia
nō alper
nanda

 de industria prouocant, quo & indolis cuiusque & ingenij per conuiuij libertatem prodentis seſe, capiant experimentum. Prandia breuiuscula ſunt, coenæ largiores, quod labor illa, has ſomnus & nocturna quies excipit, quam illi ad ſalubrem concoctionem magis efficacem putant. Nulla coena ſine musica transigitur. nec vllis caret ſecunda mensa belatris, odores incedunt, & vnguenti ſpargunt. nihilque nō faciunt, quod exhilarare conuiuas poſſit, ſunt enim hanc in partem aliquanto procliuiores, vt nullum voluptatis genus (ex quo nihil sequatur incommodi) ceneant interdictu. Hoc paēo igitur in vrbe cōuiuūt, at ruri qui longius ab ſele diſiſti ſunt, omnes domi quisque ſua comedunt, nulli enim familiæ quicquam ad viētum deeft, quippe à quibus id totum venit, quo vefcantur vrbici.

D E P E R E G R I N A- tione Vtopiensium.

AT si quos aut amicorum alia in vrbe commorantum, aut ipsius etiam viendi loci desiderium cepit, à Syphragantis ac Traniboris ſuis veriam facile impetrant, niſi ſi quis vſus impediat. Mittitur ergo ſimil numerus aliquis cum epiftola principis, que & datam peregrinandi copiam teſtatur, & reditus diem praescribit. Vehiculum datur cum ſeruo publico, qui agat boues & curet ceterum niſi mulieres in coetu habent, vehiculum velut onus & impedimentum remittitur. Toto itinere cum nihil ſecum efferant, nihil defit tamen, vbique enim domiſunt. Si quo in loco diutius vno die commorentur, ſuamibi quifquam artem exercet, atque ab artiſciuſdē opificibus humiſiue traſtantur. Si ſemel authore quifquam extra ſuos fines vagetur, deprehensuſ fine principis diplomate contumelioſe habi- tūt, pro fugitiuo reducitur, caſtigatus acriter. idem ausuſ denuo, ſeruitute plectitur. Quod ſi quem libido incellat per ſuæ ciuitatis agros balandi, venia patris & consentiente coniuge, non prohibetur. Sed in quodcumque rus peruenierit, nullusante cibus datur, quam ante meridianum operis penſum (aut quantum ante coenam ibi laborari ſolet) abſoluerit. Hac lege quoquis intra ſuæ vrbis fines ire licet. Erit enim non minus vitilis vrbis, quam ſi in vrbe eſſet. Iam videtis quam nulla ſit vſi quam ociani licentia, nullus inertie pretextus, nulla taberna vinaria, nulla ceruſaria, niſquā lupanar, nulla corruptelæ occatio, nulla latebræ, conciliabulum nullū, ſed omnium praefentes oculi necessitatē aut conſueti laboris, aut oīj non i[n]honesti faciunt. Quem populi morem necelle eſt opium rerum copiam ſequi, atq[ue] ea quum æquabiliter ad omnes perueniat, fit nimis, ut inops eſſe nemo aut mendicus poſſit. In ſenatu Amau-

rotico (quem, vti dixi, terni quotānis omni ex vrbe frequētant) vbi primum conſiderit quæres quoque loco abundet, rurſum cuius alcu- bi malignior prouentus fuerit, alterius inopia alterius protinus vbertas explet, atque id gra- tuito faciunt, nihil vicissim ab his recipientes quibus donant. Sed quæ de suis rebus vnicui- piam vrbi dederint, nihil ab ea repenteſt: ab alia, cui nihil impenderunt quibus egent, acci- piunt. Ita tota insula velut vna familia eſt. At postquam ſatis prouidum ipſis eſt (quod non ante factum cenſent, quam in bienniu prop- ter anni ſequentis eveniūm proſpexerint) tu ex hiſ quæ ſuperſunt, magnam vim frumenti, mellis, lanæ, lini, ligni, cocci, & conchyliorum, vellerum, cæræ, ſeu, corij, ad hæc animalia quoque in alias regiones exportant, quarum rerum omniū ſeptimam partem inopibus Negocia eius regionis dono dant, reliquam prelio me- diocri venditant. quo ex commercio non eas pientiū modo merces, quibus domi egent (nam id ferē nihil eſt præter ferrum) ſed argenti atq[ue] au- ri præterea magnam vim in patriam reportat. Cuius rei diuitia consuetudine ſupra quam credi poſſit, vbique iam earum rerum copia abundant. Itaque nunc parumpensi habent, præſente ne pecunia, an in diē vendant, mul- toque maximam partem habeant in nomini- bus, in quibus tamen faciendis non priuato- rum vñquam, ſed confeſſis ex more instrumē- ris, publicam vrbis fidem ſequuntur. Crux vbi ſolutionis dies aduenierit, à priuatis debitoribus exigit creditum, atque in ærariū redi- git, eiusque pecunię, quoad ab Vtopiensibus reperat, vſura fruitur. Illi maximam partem nunquam reperunt. Nam que res apud ſe nul- lum habet vſum, eam ab hiſ auferre quibus vſui eſt, haud æquum cenant. Cæterum ſi res ita poſcat, vt eius aliquam partem alij po- pulo mutuam daturi ſint, tum demum po- cunt: aut quum bellum gerendum eſt, quam in rem vnam totum illum theſaurū, que ha- bent, domi ſeruant, vti aut extremis in pericu- lis, aut in ſubditis praſidio ſit: poſtissimū quo milites externos (quos libentius quam ſuos enies obiiciunt diſerimini) immodico ſtipen- dio conducent, gnari multitudine pecuniæ holtis ipſos plerunque mercabiles, & vel pro- ditione, vel infeltis etiam signis inter ſe com- mitti. Hanc ob causam inæſtimabilem theſaurum ſeruant, at non vt theſaurum tamen, ſed ita habent, quomodo me narrare profecto deterret pudor, metuentem ne fidem oratio flura ge- non ſit habitu, quod eo iuſtius vereor, quo rere- magis mihi ſum conſcius, niſi vidissem pra- O artiſ- ſens, quam ægre potuſſem ipſe perduci, vt cem alteri idem recenſenti crederem. Necelle eſt enim ferè quam quicq[ue] eſtab eorū qui audiunt moribus alienum, tam idem procul illis abſe- ſe à fide. quanquam prudens rerum æſti- mator minus fortaffe mirabitur, quam re- liqua eorum instituta tam longe ab nostris differant;

O sancti
républi-
ca, & vel
Christia-
nis ſimi-
tandam.
Aequabi-
litat fa-
cit, vto
minus ſufficiat.

Differant: si argenti quoq; atq; auri vsum ad ipsorum potius, quam ad nostri moris rationem accommodetur. Nempe quum pecunia non tantur ipsi, sed in eum seruent euentum, qui vt poteſt vſu venire, ita fieri poteſt vt nunquam incidat. Interim aurum argentumque (vnde eaſit) ſic apud ſe habent, vt ab nullo pluris aestimetur, quam rerum ipsarum natura meatur, qua quis non videt quam longe infra ferrum ſunt? vt ſine quo non hercule magis quam absque igni atque aqua viuere mortales queant, quum interim auro argentoque nullum vſum, quo non facilē careamus, natūra tribuerit, nil hominum ſtultitia preium rariati feciſet. quin contra, velut parens indulgentiſima optima queq; in propatulo posuerit, vt aērem, aquam, ac tellurem ipsam, longiſime verò vana ac nihil profutura ſemouerit. Ergo hæc metalli ſi apud eos in turrim aliquā abtruderentur, princeps ac ſenatus in ſuſpicionem venire poſſet (vt eſt vulgi ſtulta fertia) ne deluſo per technam populo, ipſi aliquo inde cōmodo fruerentur, porrò ſi phylas inde, aliaque id genus opera fabre excusa conficerent, ſi quando incidiſſet occaſio, vt conſlanda ſint rursus, atque in militu ero ganda ſtipendium, vident nimurum fore, vt ægre patiantur auelli, quæ ſemel in delitijs habere coepiſſent. His rebus vti occurrant, excoſitare quandam rationem, vt reliquias ipſorum iſtitutis conſentaneam, ita ab noſtris (apud quos aurum tanti fit, ac tam diligenter conditur) longiſime abhorrentem, eoq; niſi peritis non credibilem. Nam quum in fictilibus ē terra vitroque elegantissimis quidem illis, ſed vilibus tamen edant, bibantq; ex auro atque argento non in communib; aulis modo, ſed in priuatis etiā domibus matellas paſſim, ac ſordidissima queq; vasa conficiunt. Ad hæc catenas & crassas compedes, quibus coērcent ſeruos, ijsdem ex metallis operantur. Poſtremo quoſcunque aliquod crimen infames facit, ab horum auribus anuli dependent aurei, digitos aurum cingit, aurea torques ambit collum, & caput denique auro vincitur. Ita omnibus curant modis, vti apud ſe aurum argentumque in ignominia ſint. atque hoc pateſt, vt hæc metalli, quæ cæteræ gentes non minus ferè dolenter ac viſcera ſua diſtrahi patiuntur, apud Vtopienses, ſi ſemel omnia res poſtularet efferri, nemo ſibi iacturam vniuſ ſecifile alſis videretur. Margaritas preterea legunt in littoribus, quin in rupibus quibusdam adamanites ac pyropos quoque, neque tamen querunt, ſed oblatos caſu perpoliunt, His ornant iſfantulos, qui vt primis pueritiae annis, talibus ornamentiſ gloriuntur ac ſuperbiunt, ſic vbi plusculum accreuit aetatis, cum animaduertunt eiusmodi nugis non niſi pueros vti, nullo parentū monitu, ſed ſuomē ipsorum pudore deponunt. nō aliter ac noſtri pueri, quum grandescunt, nuces, bullas, &

pupas abiſciunt. Itaque hæc tam diuersa ab reliquis gētibus iſtituta, quam diuersas itidem atimorum affectionēs pariat, nunquam aequē mihi atque in Anemoliorum legatis inclāruit. Venerunt hi Amautotū (dum ego aderam) Elegans & quoniam magnis de rebus tractatum veſtisimā fabula: niebant, aduentum eorum terri illi ciues ex qualibet vrbe praeuenerant, ſed omnes finitimarum gentium legati, qui eō ante appulerant, quibus Vtopiensium perſpecti mores erant, apud quos ſumptuoso vſtitui nihil honoris habet intelligebant, ſericum contempnū eſſe, aurum etiam infame ſciebant, cultu quam poterat modetiſimo venire coſtuerant. At Anemolij, quod longius aberant, ac minus cum illis commercij habuerant, quum accepiffent eodem omnes, eoque rudi corporis cultu eſſe, persuasi nō habere eos, quo non vtebantur, ipſi etiam ſuperbi magis, quam ſapientes, decreuerūt apparatus eleganția deos quosdam repræſentare, & misericordia oculos Vtopiensium, ornatus ſui ſplendore praeftingere. Itaque ingreſi ſunt legati tres cum comitibus centum, omnes vſitu vēſicolori, plerique ſericō, legati ipſi (nam domi nobiles erant) amictu aureo, magnis torquibus & itiauribus aureis, ad hæc anulis aureis in manibus, monilibus in ſuper appenſis in pileo, quæ margaritis ac gemmis affulgebant, omnibus poſtremo rebus ornati, quæ apud Vtopienses aut ſeruorum ſupplicia, aut infamium dedecora, aut puerorum nugamenta fuere. Itaque operæ preium erat videre, quo pacto criftas erexerint, vbi ſuum ornatum cum Vtopiensium vſtitu (nam in plateis ſeſe populus effuderat) contulere. contrāq; non minus erat voluptatis, conſiderare quam longe ſua eos ſpes expectatioque fecellerat, quamque lotige ab ea exiſtimatione aberavit, quam ſe conſecuturos putauerat. Nempe Vtopiensium oculis omnium, exceptis per quam patuis, qui alias gentes aliqua idonea de cauſa inuiferat, totus ille ſplendor apparatus pudendus videbatur, & inſimum quenque pro dominis reuerenter ſalantes, legatos ipſos ex aurearum vſu catenarum pro ſeruis habitos, ſine vlo prorsus honore prætermiferunt. Quin pueros quoque vidiffes, qui gemas ac margaritas abiecerant, vbi in legatorum pileis affixas conſpererunt, compellare matrem ac latus fodere. Enmater, quam magnus nebulo margaris adhuc & gemmulis vtitur, ac ſi eſſet patulus? At parens ſerio etiam illa, tace inquit fili, eſt opinor quispia ē Morionibus legatorum. Alij catenas illas auræas reprehendere, vt pote nullius vſus, quippe tam graciles, vt eas facile ſeruus infringere: tam laxas rursus, vti quum fuerit libitum, poſſit excutere, & ſolutus ac liber quo uis aufugere. Verum legati poſtquam ibi vnum atq; alterū diem verſati, tantam auram in tanta vilitate conſpexerunt, nec in minore cotumelia, quam apud ſe honore habitā

B iiiij vidiffent,

Aurum
ferro vi-
lius, qua-
rum ad
vſum at-
tinet.

O mag-
nifica au-
ri contu-
meliam.

Aurum
gefamē
infamū.

Gemme
pueroru-
delitiæ.

V T O P I E

vidissent, ad hęc in vnius fugitiui serui catenas compedētq; plus auri atq; argenti congettum, quām totus ipsorum trium apparatus cōstituerat, subsidentibus pennis omnem illum culum, quo sese tam arroganter extulerant pudefacti, sepo fuerunt. Maxime verò postquam familiarius cum Vtopiensibus collocuti, mores eorum atq; opiniones didicere, mirantur illi siquidem quenquā esse mortalium, quem exiguae gemmulæ aut lapilli dubius oblectet fulgor, cui quidem stellam aliquam, atq; ipsum deniq; solem licet intueri, aut quenquam tam insanum esse, vt nobilior ipse sibi ob tenuioris lanæ filum videatur, si quidē hāc ipsam (quantum tenui filo sit) ouis olim gestauit, nec aliud tamen interim quām ouis fuit. Mirantur item aurum suapte natura tam inutile, nunc vbique gentium aestimari tanti, vt homo ipse,

Dubius dixit, ob gemmas factias, aut cerre dubium dixit exiguum ac malignu

Quā verè & quām apte.

Quanto plus sapiunt Vtopiam, q; Christia-norū vul-gus.

studia & disciplina Vtopiensiu. Musica.

dialecticaq; ac numerandi & metiendi scien-tia, eadem ferē, quæ nostri illi veteres, inuenere. Cæterum vt antiquos omnibus prop̄ rebus exæquant, ita nuperorum inuentis diale-cticorum longe sunt impares. Nam ne vllam quidem regulam inuenirent earum, quas de restrictionibus, amplificationib; ac supposi-tionibus acutissimè excogitatis in paruis logi-calibus, passim hic ediscut pueri. Porro secun-das intentiones tam longe abest vt inuestigare sufficerint, vt nec hominem ipsum in com-muni quem vocant, quanquam (vt scitis) pla-nè colosseum, & quois gigante maiore, tum à nobis præterea digito demonstratum, nemo tamen eorū videre potuerit. At sunt in Astro-rum cursu, & cœlestium orbium motu peri-tissimi. Quin instrumenta quoque diuersis fi-guris solerter excogitarunt, quibus solis ac lu-næ, & cæterorum item astrorum, quæ in ipso-rum horizonte visuntur, motiones ac situs exactissime comprehensos habent. Cæterum At hi reg amicitias atque errantium dissidia syderum, ac nat inter totam denique illam ex astris diuinandi im-po-sturam ne sonniant quidem. Imbris, ventos, ac cæteras tempestatum vicissitudines, signis quibusdam longo perspectis vnu præsentiant. Sed de causis earū rerum omniū, & de fluxu maris eiusque salinitate, & in summa de cœli mundi q; origine ac natura, partim eadem quæ veteres philosophi nostri, differunt, partim vt illi inter se dissident, ita hi quoque dum nouas rerum rationes afferunt, ab omnibus illis dis-fentient, nec inter se tamen vslquequaq; con-tuentur. In ea philosophiæ parte, qua de morib; agitur, eadem illis disputantur, quæ no-bis de bonis animi querunt & corporis, & ex-ternis, tum vtrum boni nomen omnibus his, an solis animi dotibus conueniat. De virtute differunt, ac voluptate, sed omnium prima est ac princeps controvërsia, qua nam in re vna plurib; sitam homini felicitatem putent.

At hac in re propensiōes æquo videntur in factionem voluptatis assertricem, vt qua vel totam, vel potissimā felicitatis humanæ pártem definiant. Et quo magis mireris, ab religione quoq; (quæ grauis & severa est, fereque tristis & rigida) petunt tamen sententia tam te-melicitatē patrocinium. Neque enim de felici-tate disceptant vñquam, quin principia quædam ex religione deprópta, tum philosophia, philo-que rationibus vtitur, coniungant, sine qui-bus ad veræ felicitatis inuestigationem, man-ligione atq; imbecillā per se rationem putant. Ea petenda, principia sunt huiusmodi. Animā esse immor. Theō-talem, ac Dei beneficentia ad felicitatem na-gia Vtopiam, virtutibus ac benefactis nostris præmia pienissimā, post hanc vitam, flagitijs destinata supplicia. Hæc tametsi religionis sint, ratione tamē cen-sent ad ea credenda & concedenda perdi, mortali-quibus è medio sublati, sine vlla cunctatione pronunciant neminem esse tam stupidum, qui qua-hon non sentiat petendam sibi per fas ac nefas vo-luptatem.

pauci etiā Chri-
stiani du-
bitant. Ut non
quaesit
expetēda
voluptas
ita nec
dolor af-
fektādus
nisi vir-
tutis
causa.

Hoc iux-
ta Sto-
icos.

At nunc
quidam
accersūt
dolores,
velut in
his sita sit
religio,
cū ferēdi-
poti⁹ sint
si incidat
ad pietatē
accidat.

Pacta &
leges.

luptatem. hoc tantum caueret, ne minor vo-
luptas obſteret maiori, aut ea persequatur, quam
inuicem retaliet dolor. Nam virtutē asperam
ac difficultē ſequi, ac non abigerē modo ſuaui-
tatem vita, ſed dolorem etiā ſponte perpeti,
cuius nullum expectes fructū (quis enim po-
tēt eſſe fructus, ſi poſt mortem nihil aſſequi-
ris, quin hanc vitam totā inſuauiter, hoc eſt,
mifere traduxeris) id verō dementiſſimū fe-
runt. Nunc verō non in omni voluptate fœli-
citatem, ſed in bona atque honesta ſitam pū-
tant. Ad eam enim velut ad ſummum bonū,
naturam noſtrā ab ipſa virtute pertrahi, cui
ſola aduersa factio fœlicitatem tribuit. Nempe
virtutē definiunt ſecundū naturā viuere, ad id
ſiquidem à Deo institutos eſſe nos. Eum verō
naturae ductū ſequi, quiſquis in appetendis,
fugiendis ſque rebus obtéperat rationi. Ratio-
nem porro mortales primum omnī in atti-
rem ac venerationem diuīnū maiestatis incen-
dere, cui debemus & quod ſumus, & quod cō-
potes eſſe fœlicitatis poſſumus, ſecundum id
commonet atque excitat nos, vt vitam quām
licet minimē anxiā ac maximē lātam duca-
mus ipſi, cæteriſque omnibus ad idē obtinen-
dum adiutores nos pro naturae ſocietate præ-
beamus. Neq; enim quiſquā vñquam fuit tam
tristis ac rigidus aſſecla virtutis & oſor volup-
tatis, qui ita labores, vigilias, & ſqualores indi-
cat tibi, vt non idē aliorū inopiam atq; incom-
moda leuare, te pro tua virili ubeat, & id lau-
dandū humanitatis nomine cēſeat, hominem
homini ſaluti ac ſolatio eſt, ſi humanum eſt,
maxime (qua virtute nulla eſt homini magis
propria) jalorum mitigate moleſtiā, & ſublata
triftitia vita iucunditati, hoc eſt, voluptati
reddere. Quid ni natura quenque instiget, vt
ſibimet idem præſter? Nam aut mala eſt vita
iucunda, id eſt, voluptaria, quod ſi eſt, non ſo-
lum neminē ad eam debes adiutare, ſed omnīb-
uſt vtpote noxiā ac mortiferā, quantū po-
tes adiutere, aut ſi conciliare alij eam, vt bo-
nā, non licet modo, ſed etiā debes, cur non tibi
in primis ipſi, cui non minus propitiū eſt te,
quām alij decet. Neq; enim quām te natura mo-
neat, vt in alios bonus ſiſ, eadem te rufus iu-
bet in temet ſæuum atq; inclemēti eſt. Vi-
tam ergo iucundam inquiunt, id eſt, volup-
tatem, tamquā operationum omnium ſinem,
ipſa nobis natura præſcribit, ex cuius præſcrip-
to viuere, virtutem definiūt. At quum natura
mortales inuitet ad hilariotis vita mutuū ſub-
ſidiū (quod certè merito facit. neq; enim tam
ſupra generis humani ſortē quiſquā eſt, vt ſol⁹
naturae cura ſit, quē vniuerſos ex equo ſouet,
quos eiusdē formē cōmūnione cōplectitur) ea
dē te nimurū iubet etiā atq; etiā obſeruare, ne
ſic tuis cōmodis obſecundes, vt aliorū procu-
res incōmoda. Sertianda igitur cēſent nō ini-
ta ſolū inter priuatōs pacta, ſed publicas etiam
leges, quas aut bonus princeps iuſtē promul-
gauit, aut populus nec oppreſſus tyrānide, nec

dolo circumscriptus, de partiendis vita cō-
modis, hoc eſt, materia voluptatis, communī
consensu ſanxit. His inoffenſis legibus tium
curare cōmodum, prudentia eſt publicū p̄r-
terea, pietatis. Sed alienam voluptatem p̄r-
reptum ire, dum conſequare tuam, ea verō in-
iuria eſt. contra tibi aliquid ipſi demere, quod
addas alijs, id demū eſt humanitatis ac benig-
nitatis officium, quod ipſum nunquam tan-
tum aufert cōmodi, quantum refert. Nam &
beneficiorū viciſſitudine pensatur, & ipſa be-
nefacti cōſcientia, ac recordario charitatis eo-
rum & benevolentie, quibus benefeceris, plus
voluptatis afferat animo, quam fuifet illa cor-
poris qua abstinuit. Postremo (quod facile
persuadet animo libenter aſſentienti religio)
breuis & exiguae voluptatis vicem, ingenti ac
nunquā interituro gaudio repēdit Deus. Itaq;
hoc pačto cēſent, & excuſa iedulo & perpen-
ſa re om̄iēs actiones noſtras, atq; in his virtu-
tes etiam ipſas, voluptateni tandem velut fi-
nem fœlicitati emq; respice. Voluptatem ap-
pellant om̄iē corporis animi ſive motū ſtatūq;,
in quo versari natura duce delectet. Appeti-
tionem naturae non temere addunt. Nam vt
quicquid natura iuctundum eſt, ad quod neq;
per initū tendit, nec lucundius alij amittit,
nec labor ſuccedit, non ſenſu ſmodo, ſed
recta quoque ratio perſequitur, ita quē p̄ræter
naturā dulcia ſibi mortales variis ſima cōſpira-
tione cōtingunt (tanquā in ipſis eſſet perinde
adeo nihil ad fœlicitatē facere, vt plurimū of-
ficiant etiā, vel eo quod quibus ſemel inſe-
derunt, ne veris ac genuinis oblectamentis vſ-
quam vacet locus, totū prorsus animum falſa
voluptatis opinione p̄occupant. Sunt enim
perquā multa, quæ quā ſuapte natura nihil
coſtitueant ſuauitatis, imo bona pars amaritu-
dinis etiā plurimū p̄veruſa, tum imp̄barum
cupiditatū illecebra, non pro ſummis tantum
voluptatibus habeantur, verū etiā inter p̄r-
cipiās vita cāuſas numerētur. In hoc adultere-
ante mēmoraui, qui quo meliore togā habet,
eo ſibi meliores ipſi vidētur. qua vna in re, bi-
errat. Neque enim minus falſi ſunt, quod me-
liore p̄uāt togā ſuā, quam quod ſe. Cur enim
ſi velti vſum ſpectes, tenuioris fili lana p̄r-
stat crassiori, at illi tamen tanquā natura non
errore p̄æcellerēt, atollunt criftas, & ſibimet
quoq; precij credunt inde non nihil accedere,
eoq; honorē, quē vilius velti ſperare non eſ-
ſent ausi, elegātori togę velut ſuo iure exigūt,
& p̄ætermiſi negligētis indignatur. At hoc
ipſum quoq; vanis & nihil profuturiſi honoris
buſſi, an non etiā inicitis eſt. Nam quid Stulti ho-
naturalis & vera voluptatis afferat nūdatus al-
terius vertex, aut curuati poplites? hocce
tuorū poplith dolōi medebitur? aut tui
capitis phrenesim levabit? In hac ſucatae vo-
luptatis imagine, mirum quām ſuauiter inſa-
niunt

Officia
vitę mu-
tua.

Volup-
tas quid.

Falſe vo-
luptates.

Error eo-
riū qui ſi-
bi ob cul-
tu placet

Stulti ho-
nores.

V T O P I A

niunt ij qui nobilitatis opinione sibi blādiuntur ac plaudūt, quod eiusmodi maioribus nasci contigerit, quōrum longa series diues (neq;

Vana nobilitas enim nunc aliud est nobilitas) habita sit, præ-

stultissima volu- fterim in prædijs, nec pilo quidem minus sibi nobiles videntur, etiam si maiores nihil inde reliquerint, aut relictum ipsi obligurient. His adnumerant eos, qui gēmis ac lapillis (vt dixi)

stultissima volu- capiuntur, ac dij quodammodo sibi videntur facti, si quando eximium aliquem consequantur, eius præsertim generis, quod sua tēpestate maximo apud suos æstimetur, neq; enim apud omnes, neque omni tempore eadem genera-

Opinio hominū precium addit, aut admittit genimis sunt in precio: Sed nec nisi exemptum aurō,

ac nudum comparant. Imō ne sic quidem, nisi adiurato venditore, & præstanti cautionē, veram gemmam ac lapidem verum esse, tam solliciti sunt, ne oculis eorum veri loco adulterius imponat. At spēctaturi tibi, cur minus præbeat oblectamenti factitius, quē tuus oculus non discernit à vero? Vterq; ex quo valeare debet, tibi non minus hercle quam cæco. Quid hi qui superfluas opes adseruant, vt nullo acerui, vsu, sed sola contéplatione delestantur, num veram percipiunt, an falsa potius voluptate luduntur? aut hi qui diuerso vitio aurum, quo nunquam sint visuri, fortasse nec visuri amplius, abscondunt, & solliciti ne perdāt, perdūt. quid enim aliud est, vsibus demptum tuis, & omnium fortasse mortaliū telluri reddere? & tu tamē abstruso thesauro, velut ani-

Mira fi- etio & ap- tissima. mi iam securus lætitia gestis. Quem si quis furto sustulerit, cuius tu ignarus furti, decē post annis obieris, toto illo decenni, quo subtractæ pecunia superfuisti, quid tua retulit, surreptū an saluū fuisse? vtroq; certe modo tantundem vsus ad te peruenit. Ad has tam inepias læti-

Alea. Venatio. tias, aleatores (quorum insaniam auditu, non vsu cognouere) venatores præteat, atq; au-

cupes adiungunt. Nam quid habet, inquiunt, voluptatis, talos in alueum projicere, quod toutes fecisti, vt si quid voluptatis inest, oriri tamen potuisse ex frequenti vsu satietas? aut quæ suauitas esse potest, ac non fastidium potius, in audiē do latratu atque ylulatu canum? aut qui maior voluptatis sensus est, cum leporē canis insequitur, quam quū canis canem? nempe idem vtrobīq; agitur, accurritur enim, si te cursus oblectet. At si te cædis spes, laniatus expectatio sub oculis peragēdi retinet, misericordiam potius mouere debet, spectare lepusculum à cane, imbecillum à validiore, fugacem ac timidum à feroce, innoxium deniq;

At hæc hodie ars est deorum auctorū. à crudeli disceptum. Itaq; Vtopienses totum hoc venandi exercitium, vt rem liberis indignam, in lanios (quam artem per seruos obire eos supra diximus) reiecerunt, infimam enim eius partem esse venationē statuunt, reliquas eius partes & vtiliores & honestiores, vt quæ & multo magis conferant, & animalia necessitatis duntaxat gratia perimant, quum venator ab miseri animalculi cæde ac laniatu, nihil

nisi voluptatem petat. Quam spēctandæ necis libidinem in ipsis etiam beitijs, aut ab animi crudelis affectu censem exoriri, aut in crude-

litatem denique, absiduo tam efferae voluptatis vsu defluere. Hæc igitur & quicquid est eiusmodi (sunt enim innumera) quanquā pro

voluptatibus mortalium vulgus habeat, illi tamen quum natura nihil insit suave, plane statuunt, cum vera voluptate nihil habere commercij. Nam quod vulgo sensum iucun-

ditate perfundunt (quod voluptatis opus vi-

detur) nihil de sententia decadunt, non enim ipsius rei natura, sed ipsorum peruersa consue-

tudo in causa est, cuius vitio fit, vt amara pro

dulcibus amplectantur. Non aliter ac mulie-

Citta in res grauidæ picem & seuum corrupto gustu, grauidis-

melle mellitus arbitrantur. Nec cuiusquā ta-

men aut morbo, aut consuetudine deprauatum iudicium mutare naturam, vt non alia-

rum rerum, ita nec voluptatis potest. Volup-

Veræ vo- tatem, quas veras fatentur, species diuersas fa-

ciant. Siquidem alias animo, corpori alias tri-

buunt. Animo dant intellectum, eamque dul-

cedinē, quam veri contéplatio pepererit. Ad

hæc suavis additur bene actæ vitæ memoria,

& spes non dubia futuri boni. Corporis volup-

tatem in duas partiuntur formas, quarum

prima sit ea, quæ sensu perspicua suauitate

perfundit, quod aliás earum instaurazione par-

tiū fit, quas insitus nobis calor exhauserit. Nam

Volup- hæc cibo potuū redduntur, aliás dum egerun- tates eot-

tur illa, quorum copia corpus exuberat, hæc potis.

suggeritur, dum excrementis intestina purga-

mus, aut opera liberis datur, aut vllijs pruri-

go partis frictu scalptuve lenitur. Interdum

verò voluptas oritur, nec redditura quicquam

quod membra nostra desiderent, nec aderap-

tura quo laborent. cæterū quæ sensus nostros

tamen vi quadam occulta, sed illustri motu ti-

tillet afficiatque, & in se conuertat, qualis ex

musica nascitur. Alterā corporeq; voluptatis

formā eā volunt esse, quæ in quieto atq; aqua-

bili corporis statu consistat, id est, rimirū sua

cuiusque nullo interpellata malo sanitas. Hæc

siquidem, si nihil eam doloris oppugnet, per se

ipla delectat, etiā si nulla extrinsecus adhibita

voluptate moueat. Quanquā enim se se mi-

nus effert, minusq; offert sensui, quam tumida

illa ederidi, bibendiisque libido, nihilo tamen

fecius multi eam statuunt voluptatum maxi-

mam, omnes ferè Vtopienses magnā & velut

fundamentū omnī ac basim fatentur, vt quæ

vel sola placidam & oprabilem vitæ condi-

tionem reddat, & qua sublata, nullus vsquam

reliquus sit cuiquā voluptati locus. Nam do-

Valer- lore prorsus vacare, nisi adsit sanitas, stupore possefot

certe, non voluptatem vocant. Iamdudū ex-

opertu-

plosum est apud eos decretum illorū, quista-

bilem & tranquillā sanitatem (nam hæc quoq;

quæstio gnauiter apud eos agitata est) ideo-

non habendam pro voluptate censem, quod

presentem non posse dicent, nisi motu quo-

piam

piam extrario, sentiri. Verum contra hunc in hoc propè vniuersi conspirant, sanitatem vel in primis voluptati esse. Etenim quū in morbo, inquietum, dolor sit, qui voluptati implacabilis hostis est, non aliter ac sanitati morbus, quid ni vicissim insit sanitatis trāquillitati voluptas? nihil enim ad hanc rem referre putat, seu morbus dolor esse, seu morbo dolor inesse dicatur. Tantundem enim utroque modo effici. Quippe si sanitas aut voluptas ipsa sit, aut necessario voluptatem pariat, velut calor igni gignat, nimirum utrobique efficitur, ut quibus immota sanitas adest, his voluptas abesse non possit. Præterea dum vescimur, inquietum, quid aliud quam sanitas, quæ labefactari cœperat, aduersus esurium (cibo commilitone) depugnat, in qua dum paullatim inualescit, ille ipse profectus ad solitum vigorem, suggesterit illam, quæ sic reficiuntur, voluptatem. Sanitas ergo quæ in conflitu lœtatur, eadem non gaudet adepta victoriæ. Sed pristinum robur, quod solum toto conflitu petuerat, tandem feliciter affecuta, protinus oblitus est, nec bona sua cognoscet atque amplexabitur? Nam quod non sentiri sanitatis dicta est, id verò perquam procul à vero putant. Quis enim vigilans, inquietum, sanum esse se non sentit, nisi qui non est? quem ne tantus aut stupor, aut lethargus adstringit, ut sanitatem non iucundam sibi fateatur, ac delectabilem? At delectatio quid aliud quam alio nomine voluptas est? Amplectuntur ergo in primis animi voluptates (eas enim primas omni principesque ducunt) quarum potissimum partem censem ab exercitio virtutum, bonaque vitae conscientia proficiunt. Earum voluptatum quas corpus suggesterit, palmam sanitati deferunt. Nam edendi bibendique suavitatem, & quicquid eadem oblectamenti rationem habet, appetenda quidem, sed non nisi sanitatis gratia statuunt. Neque enim per se iucunda esse talia, sed quatenus aduersa valetudini clanculum surrepti resistunt. ideoq; sapienti sicuti magis deprecandos morbos, quam optandam medicinam, & dolores profligandos potius, quam adscendenda solatia, ita hoc quoque voluptatis genere non egere, quam deliniri præstiterit. quo voluptatis genere si quisquam se beatum putet, is necesse est fateatur le tum demum fore felicissimum, si ea vita contigerit, quæ in perpetua fame, siti, pruritu, esu, potatione, scalpiu, frictuque traducatur, quea quam non fœda solū, sed misera etiam sit, quis non videt? Infimæ profecto omnium haec voluptates sunt, ut minimæ syncræ: neque enim unquam subeunt, nisi contrarijs coniunctæ doloribus. Nempe cum edendi voluptate copulaturesures, idq; non satis æqua lege. Nam vt vehementior, ita longior quoque dolor est. quippe & ante voluptatem nascitur, & nisi voluptate una commoriente non extinguitur. Huiusmodi

ergo voluptates, nisi quatenus expedit necessitas, haud magni habendas putant. Gaudent tamen etiam his, gratiæ agnoscunt naturæ parentis indulgentiam, quæ fœtus suos ad id quod necessitatibus causa tam assidue faciendum erat, etiam blandissima suavitate pelliçeat. Quanto enim in tædio viuendum erat, si vt cæteræ regitudines, quæ nos infestant rarius, ita hi quoque quotidiani famis ac sitis morbi, venenis ac pharmacis amaris essent abigendi? At formam, vires, agilitatem, hæc vt propriis iucundâq; naturæ dona libenter fovent. Quin eas quoque voluptates, quæ per aures, oculos, ac nares admittuntur, quas natura proprias ac peculiares esse homini voluit, (neque enim aliud animantium genus, aut mundi formam, pulchritudinemque suspicit, aut odorum, nisi ad cibi discrimen, vlla commouetur gratia, neque consonas inter se, discordesque sonorum distantias internoscit) & has inquam, yt iucunda quædam vitæ condimenta persequuntur. In omnibus autē hunc habent modum, ne maiore minor impedit, neu dolorem aliquād voluptas pariat: quod necessario sequi censem, si in honesta sit. At certe formæ decus contemnere, vires deterrere, agilitatem in pigritiam vertere, corpus exhaustire ieiunijs, sanitati iniuriam facere, & cetera naturæ blandimenta respuere, nisi quis hæc sua commoda negligat, dum aliorū publicamve ardentius procurat, cuius laboris vice maiorem à Deo voluptatem expectet, alioquin ob inanem virtutis umbram, nullius bono semet affligere, vel quo aduersa ferre minus moleste possit, nunquam fortasse ventura. hoc verò putant esse dementissimum, ani- miq; & in se crudelis, & erga naturam ingra- tissimi, cui tanquam debere quicquid dedig- netur, omnibus eius beneficijs renunciat. Hæc Annotat. est eorum de virtute ac voluptate sententia, dū & hoc qua nisi sanctius aliquid inspiret homini cœ- diligitur, immissa religio, nullam inuestigari cre- dent humana ratione veriorem, qua in re re- stēne an secus sentiant, excutere nos neque tempus patitur, neque necesse est. quippe qui narranda eorum instituta, non etiam tuenda suscepimus. Ceterum hoc mihi certè persua- Felicitas deo, vt vt se habeant haec decreta, nusquam Vtopiæ neq; præstantiorem populum, neque felicio. sium ac rem esse rempublicam. Corpore sunt agili ve- getoq; virium amplius quam statura promit. tat. nec ea tamē improcera. Et quum neq; solo sint vñquequaq; fertili, nec admodum salubri cœlo, aduersus aërem ita se sententia virtus muniunt, terra sic medentur industria, vt nusquam gentium sit frugis pecorisque prouentus vñerior, aut hominum viuaciora cor- pora, paucioribusque morbis obnoxia. Itaque non ea modo quæ vulgo faciunt agricolæ, diligenter ibi administrata conspicias, vt terram natura maligniorem, arte atque opera iuuent, sed populi manibus alibi radicitus euulsam syluam,

V T O P I A

syluam, alibi consitam videoas: qua in re habita est non vbertatis, sed vecture ratio, vt esent ligna aut mari, aut fluuijs, aut vrbibus ipsis viciniora: minore enim cum labore terrestri itinere, fruges quam ligna longius afferuntur. Gens facilis ac faceta, solers, ocio gaudes, corporis laborum (quum est usus) fatis patiens. Cæterum alias haud quaque sanè appetens, animi studijs infatigata. Qui quum à nobis acceptissimis de literis & disciplina Græcorum (nam in Latinis præter historias ac Poëtas, nihil erat quod videbantur magnopere probatur) mirum quanto studio contenderunt, ut eas liceret ipsis nostra interpretatione perdisce. Cœpimus ergo legere, magis adeo primū ne recusare laborem videremur, quam quod fructum eius aliquem speraremus. At vbi paullum processimus, ipsorum diligentia fecit, vt nostram haud frustra impendendam animo statim præciperemus. Siquidem literarū formas tā facile imitari, verba tam expedite pronunciare, tam celeriter mandare memorie, & tanta cū fide reddere cœperunt, vt nobis miraculi esset loco, nisi quod pleraq; pars eorum, qui non sua solum sponte accési, verum senatus quoq; decreto iussi, ista sibi discenda sumiserunt: ē numero scholasticorum selectissimis ingenij, & matura ætate fuerunt. Itaque minus quam triénio nihil erat in lingua quod requirerent, bonos autores, nisi obster libri menda, mōfense perlegerent. Eas literas, vt equidem cōnicio, ob id quoque facilius arripuerunt, quod non nihil illis essent cognitæ. Suspicor enim eam gentē à Græcis originem duxisse, propterea quod sermo illorum cætra ferè Persicus, nonnulla Græci sermonis vestigia seruet in vrbium ac magistratum vocabulis. Habent ex me (nam librorū sarcinam mediocrem loco merciū quarto nauigaturus in nauem conieci, quod mecum planè decreueram nunquā potius redire quam cito) Platonis opera pleraq;, Aristotelis plura, Theophrastum item de plantis, sed pluribus, quod doleo, in locis mutilum. In librum enim, dum nauigabamus, negligentius habitum, cercopithecus inciderat, qui lasciuens ac ludibundus, paginas aliquot hinc atque inde euulas laceauit. Ex his qui scripsere grammaticam, Lascarem habent tantū, Theodorum enim non aduxi mecum, nec dictionarium aliquem præter Hesychiū ac Diocoridem. Plutarchi libellos habent charissimos, & Luciani quoq; facetij ac lepore capiuntur. Ex Poëtis habet Aristophanem, Homerum, atque Euripidem, tum Sophoclem minusculis Aldi formulis. Ex historicis Thucydidem atque Herodotū, necnon Herodianū. Quin in re medica quoq; sodalis meus Tricius Apinatus aduxerat secum parua quædam Hippocratis opuscula, ac Microtechnen Galeni, quos libros magno inrecio habent: siquidē & si omniū ferè gentium re medica minime egent, nusquam tamen in

Vtilitas
linguae
Græcae.

Docili-
tas Vto-
piæsum
mira.

At nunc
stipites
& caudi-
ces dicā-
tur lite-
ris, sceli-
cissima
ingenia
volupta-
tibus cor-
rūpūtū.

Medici-
na vtili-
fima.

maiore honore est, vel eo ipso quod eius cognitionem numerant inter pulcherrimas atq; vtilissimas partes philosophiæ, cuius ope philosophiæ dum naturæ secreta scrutantur, viidentur sibi non solum admirabilem inde voluptatem percipere, sed apud autorem quoq; eius atque opificem summā inire gratiā. Quæ cæterorum more artificum, arbitrantur, mundi huius visendam machinam homini (quem solum tantæ rei capacem fecit) exposuisse spe- Contem-
platio na-
turæ.

etandam, eoque chariorem habere, curiosum ac sollicitum inspectore, operisque sui admiratore, quam cū qui velut animal expers mentis, tantum ac tam mirabile spectaculum stupidus immotusque neglexerit. Vtopiensium itaque exercitata literis ingenia mire valēt ad inuentiones artiū, quæ faciant aliquid ad commodæ vitæ cōpendia. Sed duas tamen debent nobis Chalcographorum & faciendæ chartæ, nec solis tamen nobis, sed sibi quoque bonam eius partē. Nam quum ostenderemus eis libris chartaceis impressas ab Aldo literas, & de chartæ faciēdæ materia, ac literas imprimēdi facultate loqueremur, aliquid magis quā explicaremus (neq; enim quisquā erat nostrum qui alterutram calleret) ipsi statim acutissimē concicerunt rem, & quum ante pellibus, corticibus, ac papyro tantum scriberēt, iam chartam illico facere, & literas imprimere tentarunt: quæ quū primo non satis procederent, eadem səpius experiendo, breui sunt vitrūque consecuti, tantumq; effecerunt, vt si essent Græcorum exēplaria librorū, codices deesse non possent. At nunc nihil habēt amplius, quam à me commemoratu est: id verò quod habent, impressis iam libris, in multa exēpliorum millia propagauere. Quisquis eō spectādi gratia verebit, quem insignis aliqua dos ingenij, aut longa peregrinatione vsum militarū cognitio terrarum commendet (quo nomine gratius fuit noster appulsus) pronis animis excipitur. Quippe libenter audiunt, quid vbiique terrarum geratur. Cæterum mercandi gratia non admodum frequenter appellitur. Quid enim ferrent, nisi aut ferrum, aut quod quisq; referre mallet, aurum argentūmve? Tum quē ex ipsis exportanda sint, ea consultius putant ab se efferri, quam ab alijs illinc peti, quo & exteris vndique gentes exploratores habeant, neque maritimarum rerum vsum ac peritiam oblitum eant.

D E S E R V I S .

PRO seruis neque bello captos habent Mira hu-
nis ab ipsis gesto, neque seruorum filios, ius gēsis
neq; denique quenquā, quem apud alias aequitas
gentes seruientem possent comparare, sed aut
si cuius apud se flagitium in seruitū vertitur,
aut quos apud exteris vrbes (quod genus
multo frequentius est) admisum facinus de-
stinuit supplicio. Eorum enim multos, in-
terdum

terdum æstimos vili sæpius etiam gratis impetratos, auferunt. Hęc seruorum genera non in opere solum perpetuo, verum etiam in vinculis habent, sed suos durios, quos eo deploratores, ac deteriora meritos exempla cēsent, quod tam præclara educatione ad virtutem egregie instructi, contineri tamen ab scelere non potuerint. Aliud seruorum genus est, quum alterius populi mediastinus quispiam laboriosus ac pauper elegerit apud eos sua sponte seruire. Hos honeste tractant, ac nisi quod laboris, vt pote cōsuetis, imponitur plusculum, non multo minus clementer ac ciues habent, volentem discedere (quod non sæpe fit) neque retinent inuitum, neque inānem.

De egrotatis.

Mors sp̄otanea

De coniugij.

bis visum est) ad primeque ridiculum, illi serio ac seuere obferuant. Mulierem enim, seu virgo seu vidua sit, grauis & honesta matrona proco nudam exhibet, ac probus aliquis vir, vicissim nudum puellæ procum sistit. Hunc morem quum velut ineptum ridentes improbaremus, illi contra cæterarum omnium gentium insignem demirari stultitiam, qui quum in equuleo comparando, vbi de paucis agitur nummis, tam cauti sint, vt quamvis ferè nudum nisi detracta sella, tamen, omnibusque reuulsis ephippijs recusent emere, ne sub illis operculis hulcus aliquod delitesceret, in diligenda coniuge, qua ex re aut voluptas, aut nausea si totam per vitam comitatura, tam negligenter agant, vt reliquo corpore vestibus obvoluto, totam mulierem vix ab unius palmæ spacio) nihil enim præter vultum visitur) æstiment adiungantque sibi non absque magno (si quid offendat postea) male cohærendi periculo. Nam neque omnes tam sapientes sunt, vt solos mores respiciant, & in ipsorum quoque sapientum coniugij, ad animi virtutes non nihil additamenti, corporis etiam doentes adjiciunt, certe tam fœda deformitas late-re sub illis potest inuolucris, vt alienare prorsus animum ab uxore queat, quum corporé iam seiungi non liceat: Qualis deformitas, si quo casu contingat post contractas nuptias, suam quisque sortem necesse ferat, ante verò ne quis capiatur insidijs, legibus caueri debet, idque tanto maiore studio fuit curādum, quod & soli illarum orbis plagarum singulis sunt contenti coniugibus, & matrimonium ibi haud sæpe aliter quam morte soluitur, nisi adulterium in causa fuerit, aut morum non feraenda molestia. Nempe alterutri sic offenso, facta ab senatu coniugis mutandi venia, alter infamem simul ac cœlibem perpetuo vitam dicit. Alioquin inuitam coniugem, cuius nulla sit noxa, repudiare, quod corporis obtigerit calamitas, id verò nullo pacto ferūt, nam & crudele iudicant tum quenquam deseriri, cum maxime eget solatio, & senectuti, quum & morbos afferat, & morbus ipsa sit, incertam atque infirmam fidem fore. Cæterum accedit interdum, vt quum non satis inter se coniugum conueniant mores, reperitis utriusque alijs, quibus cum sperent se suauius esse victuros, amborum sponte separati, noua matrimonia contrahant, haud absque senatus autoritate tamen, qui nisi causa per se atque vxores suas diligenter cognita, diuertia non admittit. Imo ne sic quidem facile, quod rem minimè vtilem sciunt firmandæ coniugum charitati, facilem nouarum nuptiarum spem esse propositam. Temeratores coniugij grauissima seruitute plectuntur, & si neuter erat cœlebs, iniuriam passi (velint modo) repudiatis adulteris, coniugio inter se ipsi iunguntur alioquin quibus videbitur.

Et si pā-
rū vere-
cunde,
haud tā-
men in-
caute.

At si læsorum alteruter erga tam male me-
rentem

terdum æstimos vili sæpius etiam gratis impetratos, auferunt. Hęc seruorum genera non in opere solum perpetuo, verum etiam in vinculis habent, sed suos durios, quos eo deploratores, ac deteriora meritos exempla cēsent, quod tam præclara educatione ad virtutem egregie instructi, contineri tamen ab scelere non potuerint. Aliud seruorum genus est, quum alterius populi mediastinus quispiam laboriosus ac pauper elegerit apud eos sua sponte seruire. Hos honeste tractant, ac nisi quod laboris, vt pote cōsuetis, imponitur plusculum, non multo minus clementer ac ciues habent, volentem discedere (quod non sæpe fit) neque retinent inuitum, neque inānem.

terdum æstimos vili sæpius etiam gratis impetratos, auferunt. Hęc seruorum genera non in opere solum perpetuo, verum etiam in vinculis habent, sed suos durios, quos eo deploratores, ac deteriora meritos exempla cēsent, quod tam præclara educatione ad virtutem egregie instructi, contineri tamen ab scelere non potuerint. Aliud seruorum genus est, quum alterius populi mediastinus quispiam laboriosus ac pauper elegerit apud eos sua sponte seruire. Hos honeste tractant, ac nisi quod laboris, vt pote cōsuetis, imponitur plusculum, non multo minus clementer ac ciues habent, volentem discedere (quod non sæpe fit) neque retinent inuitum, neque inānem.

terdum æstimos vili sæpius etiam gratis impetratos, auferunt. Hęc seruorum genera non in opere solum perpetuo, verum etiam in vinculis habent, sed suos durios, quos eo deploratores, ac deteriora meritos exempla cēsent, quod tam præclara educatione ad virtutem egregie instructi, contineri tamen ab scelere non potuerint. Aliud seruorum genus est, quum alterius populi mediastinus quispiam laboriosus ac pauper elegerit apud eos sua sponte seruire. Hos honeste tractant, ac nisi quod laboris, vt pote cōsuetis, imponitur plusculum, non multo minus clementer ac ciues habent, volentem discedere (quod non sæpe fit) neque retinent inuitum, neque inānem.

V T O P I A

rentem coniugem in amore persistat, tamen vti coniugij lege non prohibetur, si velit in opera damnatum sequi, acciditque interdum, vt alterius pœnitentia alterius officiosa sedulitas miserationem commouens principi, libertatem rursus impetrat. Cæterum ad sce-

car & incitamentum ad virtutem sit. Qui magistratum vllum ambierit, expes omniū reditū. Coniuunt amabiliter, quippe nec magistratus vllus insolens, aut terribilis est, patres appellantur, & exhibent ijsdem defertur,

Dānatū
ambitū
Honor
magis
stratu

vt debet, ab volentibus honor, non ab inuitis exigitur. Ne principem quidem ipsum vestis Dignitat
aut diadema, sed gestatus frumenti manipuli principi

Aestima-
tio sup-
plicij pe-
nes magi-
stratum.

Stupri fo-
licitati
pœna.

Stuprasse ad stuprum, nihilo minus quam stuprasse periculi est. In omni siquidem flagitio certum destinatumque conatum æquant factō. neque enim id quod defuit ei, putant prodesse debere, per quem non stetit, quo minus nihil defuerit. Moriones in delitijs habentur, quos vt affecisse contumelia magno in probro est, ita voluntatem ab stultitia capere non vetant. Siquidem in Morionibus ipsi maximo esse bono censem, cuius qui tam seuerus ac tristis est, vt nullum neque factum neque dictum rideat, ei tutandum non credunt, veri ne non satis indulgenter current ab eo, cui non modo nulli vsui, sed ne obiectamento quidem (qua sola dote valent) futurus esset. Irridere deformem aut mutillum, turpe ac deformē non ei qui ridetur, habetur, sed irrisori, qui cuiquam quod in eius potestate non erat vt fugeret, id vitij loco stulte expobret. Ut enim formam naturalem non tueri, segnis atque inertis ducunt, sic adiumentum ab fucis querere, infamis apud illos insolentia est. Vt enim ipso sentiunt, quam non vllum formæ decus vxores æque ac morum probitas & reverentia cōmendet maritis. Nam vt forma nonnulli sola capiuntur, ita nemo nisi virtute atq; obsequio retinetur. Non pœnis tantum deterrent à flagitijs, sed propositis quoque honoribus ad virtutes inuitant, ideoque statuas viris insignibus, & de republica præclare meritis in foro collocant, in rerum bene gestarum memoriam, simul vt ipsorum posteris, maiorum suorum gloria cal-

Leges
sufficiunt enim sic institutis paucis imæ. Quin paucæ.

hoc in primis apud alios improbant populos, quod legum interpretumque volumina tan- tum non infinita non sufficiunt. Ipsi vero cen-

Duxit

sent iniquissimum, vllos homines his obligari legibus, quæ aut numerosiores sint, quam vt perlegi queant, aut obscuriores, quam vt à quo quis possint intelligi. porrò causidicos, qui causas tractent callide, ac leges vafre dispu-

torum

tent, prorsus omnes excludunt, censem enim ex vsu esse, vt suam quisque causam agat, ea- turba

demque referat iudici, quæ narraturus patrono fuerat. Sic & minus ambagum fore, & fa-

cius elici

veritatem, dum eo dicente, quem nullus patronus fucum docuit, index solerter expendit singula, & contra versutorum ca-

lumnias simplicioribus ingenij opitulatur.

hæc apud alias gentes, in tanto perplexissima- rum aceruo legum difficile est obseruari. Cæ-

terum

apud eos vnuſquisque est legis peritus. Nam & sunt (vt dixi) paucissimæ, & interpretationum præterea vt quæque est maxime crassa, ita maxime equa censem. Nempe quum omnes leges (inquiunt) ea tantum causa promulgantur, vt ab his quisque sui commoneat officij, subtilior interpretatio paucissimos admonet (pauci enim sunt qui assequantur) quum interim simplicior ac magis ob-

uius

legum sensus, omnibus in aperto sit, alioquin quod ad vulgus attinet, cuius & maximus est numerus, & maxime eget admonitu, quid referat vtrum legē omnino non condas, an conditam in talem interpreteris sen-

tentiam,

quam nisi magno ingenio & longa disputatione nemo posset eruere, ad quā in- ueltingandam neque crassum vulgi iudicium queat attingere, neque vita in comparando vietu occupata sufficere. His eorum vir-

tu-

tibus incitati finitimi, qui quidē liberi sunt, & suæ spontis (multos enim ipsi iam olim tyrannide liberauerunt) magistratus sibi ab illis alijs quotannis, alij in lustrum impetrant, quos defunctos imperio cum honore ac laude reducunt, nouisque secum rursus in patriam reuehant. Atque hi quidem populi optime profecto ac saluberrimè Reipublicæ suę consulunt, cuius & salus & pernicies, quum ab moribus magistratum pendeat, quos nam potuissent elegisse prudentius, quam qui neq; vlo precio queant ab honesto deduci (vt pote quod breui sit remigraturis inutile) aut ignoti ciuibus prauo cuiusquam studio aut similitate

flecti.

Volup-
tas è Mo-
rionibus

Fucata
forma.

Et præ-
misi in-
uitati ci-
ues ad of-
ficium.

Stupri fo-
licitati
pœna.

Stuprasse ad stuprum, nihilo minus quam stuprasse periculi est. In omni siquidem flagitio certum destinatumque conatum æquant factō. neque enim id quod defuit ei, putant prodesse debere, per quem non stetit, quo minus nihil defuerit. Moriones in delitijs habentur, quos vt affecisse contumelia magno in probro est, ita voluntatem ab stultitia capere non vetant. Siquidem in Morionibus ipsi maximo esse bono censem, cuius qui tam seuerus ac tristis est, vt nullum neque factum neque dictum rideat, ei tutandum non credunt, veri ne non satis indulgenter current ab eo, cui non modo nulli vsui, sed ne obiectamento quidem (qua sola dote valent) futurus esset. Irridere deformem aut mutillum, turpe ac deformē non ei qui ridetur, habetur, sed irrisori, qui cuiquam quod in eius potestate non erat vt fugeret, id vitij loco stulte expobret. Ut enim formam naturalem non tueri, segnis atque inertis ducunt, sic adiumentum ab fucis querere, infamis apud illos insolentia est. Vt enim ipso sentiunt, quam non vllum formæ decus uxores æque ac morum probitas & reverentia cōmendet maritis. Nam vt forma nonnulli sola capiuntur, ita nemo nisi virtute atq; obsequio retinetur. Non pœnis tantum deterrent à flagitijs, sed propositis quoque honoribus ad virtutes inuitant, ideoque statuas viris insignibus, & de republica præclare meritis in foro collocant, in rerum bene gestarum memoriam, simul vt ipsorum posteris, maiorum suorum gloria cal-

De fo-
deribus.

fledi. Quæ duo mala, affectus atque avaritiae, sicuti incubuere in iudicijs, illico iustitiam omnem, fortissimum Reipublicæ nerum, disoluunt. Hos Vtopiani populos, quibus qui imperant, ab ipsis petuntur, appellant socios: ceteros, quos beneficijs auxerunt, amicos vocant. Fœdera quæ reliquæ inter se gentes toties inceunt, frangunt ac renouant, ipsis nullum gente feriunt. Quorsum enim fœdus, inquiunt, quasi nō hominem homini satis natura conciliat, quam qui contempserit, hunc verba scilicet putes curaturum? In hanc sententiam eō vel maximè trahuntur, quod in illis terrarum plagijs, fœdera pactaque principum solent parum bona fide seruari. Etenim in Europa, idque his potissimum partibus, quas Christifides & religio possidet, sancta est & inviolabilis vbiique maiestas fœderum, partim ipsa iustitia & bonitate principum, partim summorum reverentia, metuque Pontificum, qui vt nihil in se recipiunt ipsis, quod non religiosissime præstant, ita ceteros omnes principes iubent, vt pollicitis omnibus modis immortent, terguerantes verò pastori censura & severitate compellunt. Merito sanè censem turpissimam rem videri, si illorum fœderibus absit fides, qui peculiari nomine fideles appellantur. At in illo nouo orbe terrarum, quæ circulus æquator vix tam longè ab hoc nostro orbe femouet, quam vita moreisque dissidet, fœderum nulla fiducia est, quorum vt quodq; plurimis ac sanctissimis ceremonijs innodatum fuerit, ita citissime solvit, inuenta facilè in verbis calumnia, quæ sic interim de industria dictant callide, vt nunquam tam firmis adstringi vinculis queant, quin elabantur aliqua, fœdusque & fidem pariter eludent. Quam vafriciem, imò quam fraudem dolimque, si priuatorum deprehenderent interuenisse contractui, magno supercilio rem sacrilegam & furca dignam clamitarent, hi nimirum ipsis, qui eius consilij principibus dati, semet gloriantur autores. Quo fit vt iustitia tota videatur, aut non nisi plebea virtus & humilis, quæque longo interuallo subsidat infra regale fastigium, aut vt saltem duo sint, quarum altera vulgus deceat, pedestris & humirepa, néve vsquam septa transiliere queat: multis vndique restringa vinculis altera principum virtus, quæ sicuti sit quam illa popularis augustior, sic est etiam longo interullo liberior, vt cui nihil non liceat, nisi quod non libeat. Hos mores vt dixi principum, illic fœdera tam male seruantium puto in causa esse, ne vlla feriant Vtopienses, mutaturi fortasse sententiā si hic viuerent. Quanquam illis videtur vt optime seruentur, male tamen inoleuisse fœderis omnino fanciendi consuetudinem, qua sit, vt (perinde ac si populum populo, quos exiguo spacio collis tantum aut riuus discriminat, nulla naturæ societas copularet) hostes atque inimicos inuicem

fese natos putent, meritoque in mutuam grasi perniciem, nisi fœdera prohibeant, quin his ipsis quoque initis, non amicitiam coalesceré, sed manere prædandi licentiam, quatenus per imprudentiam dictandi fœderis, nihil quod prohibeat satis caute comprehensum in pactis est. At illi contra censem, neminem pro inimico habendum, à quo nihil iniuræ profectum est. Naturæ consortium, fœderis vice esse, & satius valentiusque homines in uicem benevolentia quam pactis, animo quam verbis, connecti.

DE RE MILITARI.

BEllum, utpote rem planè belluinam, nec vlli tamen belluarum formæ in tam as fiduo, atque homini est vsu, summopere abominantur, contraque morē gentium fermè omnium nihil æque ducunt inglorium, atque petitam è bello gloriam, eoque licet as fidue militari se disciplina exerceant, neque id viri modo, sed foeminae quoque statis diebus, ne ad bellum sint, quam exigat vius, in habiles, non temere capescunt tamen, nisi quo aut suos fines tucantur, aut amicorum terris infusos hostes propulsent, aut populū quempiam tyrannide pressum miserati (quod humanitatis gratia faciunt) suis viribus Tyranni iugo & seruitute liberent. Quanquam auxilium gratificantur amicis, non semper quidem quo se defendant, sed interdum quoque vt illatas retaliant, atque vlciscantur iniurias, verum id ita demum faciunt, si re adhuc integra consuluntur ipsis, & probata causa, repetitis ac non redditis rebus, belli autores inferendisint, quod non tunc solum decernunt, quoties hostili incursu abacta est præda, veram tum quoque multo, infestius, quam eorum negotiatores vsquam gentium vel iniquarum prætextu legum, vel finistra deriuatione bonarum, iniustam subeunt, iustitiae colore, calumniam. Nec alia fuit eius origo belli, quod pro Nephelogenetis aduersus Alaopolitas, paulo ante nostram memoriam, Vtopienses gesere, quum apud Alaopolitas Nephelogenetarum mercatoribus illata prætextu iuris (vt visum est ipsis) iniuria certe, siue illud ius, siue ea iniuria fuit, bello tam atroci est vindicata, quum ad proprias vtriusq; partis vires, odiaq;, circumiectarum etiam gentium studia atque opes adiungerentur, vt florentissimis populorum alijs concussis, alijs vehementer afflictis, orientia ex malis mala, Alaopolitanarum seruitus demum ac deditio finierit, qua in Nephelogenetarum (neque enim sibi certabant Vtopienses) potestatem concessere, gentis, florentibus Alaopolitanarum rebus, haud quaquā cum illis conferenda. Tam acriter Vtopienses amicorum, etiam in pecunijs, iniuriam persequuntur, suas ipsorum non item, quis cubi circumscripti bonis excidant, modo corporibus

C ij absit

V T O P I A

ab sit vis, hactenus irascuntur, vt i quoad satisfactio fiat, eius commercio gentis abstineant. Non quod minoris sibi curae ciues, quam socij sint, sed horum tamen pecuniam intercipi, ægrius quam suâ ferunt, propterea quod amicorum negotiatores, quoniam de suo perdut priuato, graue vulnus ex iactura sentiunt. At ipsorum ciuib[us] nihil nisi de publica perit, præterea quod abundabat domi, ac velut supererat, alioqui non emitendum foras. Quo fit, vt i interimum citra cuiusquam sensum accidat. Quo circa nimis crudele censem id damnum multorum vlcisci mortibus, cuius damni incommode nemo ipsorum aut vita, aut vietu persentiscat. Cæterum si quis suorum usquam per iniuriam debilitetur aut occidatur, siue id publico factum consilio, siue priuato sit, per legatos recomperta, nisi deditis noxijs placari non possunt, quin illico bellum denuncient. Noxae deditos, aut morte, aut seruitio puniunt. Cruentæ victoriae non piget modo eos, sed pudet quoque, reputantes inscitiam esse quamlibet preciosas merces nimio emisse. arte doloque viatos, oppressos hostes impendio gloriantur, triumphumque ob eam rem publicitus agunt, & velut re strenue gesta trophyum erigunt. tunc enim demum viriliter se iactant, & cum virtute gesisse, quoties ita vicerint, quomodo nullū animal præter hominem potuit, id est, ingenij viribus. Nam corporis, inquietū, vrsi, leones, apri, lupi, canes, cæteraque belluæ diuincant, quarum ut pleræque nos robore ac ferocia vincent, ita cunctæ ingenio & ratione superatur. Hoc vnum illi in bello spectant, vt id obtineant, quos si fuissent ante cœsequiti, bellum non fuerant illati: aut si id res vetet, tam seueram ab his vindictam expetunt, quibus factum imputant, vt idem ausuros in posterum terror absterreat. Hos propositi sui scopos destinant, quos mature petunt. at ita tamen, vt prior vitandi periculi cura, quam laudis aut famæ consequendæ, sit. Itaque protinus in dicto bello, schedulas ipsorum publico signo roboratas, locis maxime conspicuis hostiæ terre, clam vno tempore multas appendi procurant, quibus ingentia pollicentur præmia, si quis principem aduersarium sustulerit: deinde minora quanquam illa quaque egregia decernunt, pro singulis eorum capitibus, quorum nomina in ijsdem literis proscripti sunt, hi sunt, quos secundum principem ipsum, autores initii aduersus se consilij ducunt. Quicquid percussori præfiniunt, hoc geminant ei, qui viuum & proscriptis aliquem ad se perduxerint, quem ipsos quoque proscriptos, præmijs ijsdem, addita etiam impunitate, contra socios inuitant. Itaque fit celeriter, vt & cæteros mortales suspectos habeant, & sibi inuicem ipsi neque fidentes satis, neque fidi sint, maximoque in metu & non minore periculo versentur. Nam sèpenumero constat euenisce,

vt bona pars eorum, & princeps in primis ipse, ab his proderentur, in quibus maximam spem reposuerunt. Tam facile quoquis in facinus impellunt munera, quibus illi nullum exhibent modum. Sed memores in quantum discrimen hortantur, operam dāt, vt periculi magnitudo beneficiorū mole compensetur: eoque nō immensam modo auri vim, sed prædia quoque magni redditus in locis apud amicos tutissimis, propria ac perpetua pollicitantur, & summa cū fide prestant. Hunc licitandi mercandiæ hostis morem, apud alios improbatū, velut animi degeneris crudele facinus, illi magnæ sibi laudi ducunt tanquā prudentes, qui maximis hoc pacto bellis, sine ullo prorsus prælio defungantur, humaniq[ue], ac misericordes etiam, qui paucorum nece noxiorum, numerosas innocentium vitas redimant, qui pugnando fuerint occubituri. Partim è suis, partim ex hostibus, quorum turbam vulgusque non minus fermè quam suos miseratur, gnari non sua sponte eos bellum capessere, sed principum ad id furijsagi. Si res hoc pacto non procedat, dissidiorū semina iaciunt aluntque, fratre principis, aut aliquo è nobilibus in spē potundi regni perducto. Si factio[nes] internæ languerint, finitimas hostibus gentes excitant, committuntq[ue], eruto vetusto quopiam titulo, quales nunquam regibus defunt, suas ad bellum opes polliciti, pecuniam affluenter suggerunt. Ciues parcissime, quos tam vnicē habent charos, tantique se se mutuo faciunt, vt neminem sint è suis cum aduerso principe libenter commutaturi. At aurum argentumque, quoniam vnū hunc in usum omnē seruant, haud grauatim erogant. Vtpote non minus commode victuri, etiā si vniuersum impenderet. Quin præter domesticas diuitias est illis foris quoque infinitus thesaurus, quo plurimæ gentes, vt ante dixi, in ipsorum ære sunt, ita milites vndique conductos ad bellum mittunt, præsertim ex Zapolexis. Hie populus quingentis passuum millibus ab Vtopia distat, orientem solem versus, horridus, agrestis, ferox, sylvas montesque asperos, quibus sunt innutriti, præferunt. Dura gens, æstus, frigor, & laboris patiens, delitarum expers omnium, neque agriculturæ studens, & cum ædificiorum, tum vestitus indiligens, pecorum duntaxat curam habent. Magna ex parte venatu & raptu viuunt. Ad solum bellum nati, cuius gerendi facultatem studiose quærunt, repertam cupide amplectuntur, & magno numero egressi, cuius requirenti milites vili semet offerunt. Hanc vnam vitæ artem nouerunt, qua mors queritur, sub quibus merent, acriter pro his & incorrupta fide dimicant. Verum in nullum certum diem se obstringunt, sed ea lege in partes veniunt, vt posteriore die vel ab hostibus oblato maiore stipendo sint statuti, ijsdem perendie rursus in uitati plusculo, remigrant. Rarum oritur bellum

Magno
empta
victoria.

bellū, in quo non bona pars illosum in vtroq; sunt exercitu. itaq; accidit quotidie, vt sanguinis necessitudine coniuncti, qui & ijsdem in partibus conducti, familiarissime semet inuicē vtebantur, paulò post in contrarias distracti copias, hostiliter concurrent, & infestis animis oblii generis, immemores amicitiæ, mutuo se confodian, nulla alia causa in mutuum incitat perniciem, quām quod à diuersis principib; exigua pecuniola conducti, cuius tam exactam habent rationem, vt ad diurnum stipendium vnius accessione absit facile ad commutandas partes impellantur. Ita celeriter imbibunt avaritiam, quæ tamē nulli est eis vñsi. Nam quæ sanguine querunt, protinus per luxum, & eum tamen miserum consumunt. Hie populus Vtopiensibus aduersus quosvis mortales militat, quod tanti ab his eorum conduceatur opera, quanti nusquam alibi. Vtopienses siquidem vt botios querunt, quibus vtantur, ita hos quoque homines pessimos, quibus abusūt. quos quum vñs postulat, magnis impulsos pollicitationibus, maximis objiciunt periculis, vnde plerunque magna pars nunquam ad exigenda promissa reuertitur: superstitionis, quæ sunt pollicita, bona fide, persolvunt, quo ad similes ausus incendantur. Neque enim pensi quicquam habent, quām multos ex eis perdant. rati de genere humano maximam meritorios gratiam se, si tota illa colluie populi tam terri ac nepharij, orbem terrarum purgare possent. Secundum hos eorū copijs vñntur, pro quibus arma capiunt, deinde auxiliaribus cæterorum amicorum turmis. Postremo suos ciues adiungunt, è quibus aliquem virtutis probatae virum, totius exercitus summa præficiunt. Huic duos ita substituunt, vti eo incolumi, ambo priuati sint, capto: aut interēpto, alter è duobus velut hæreditate succedat, ei que ex euentu tertius, ne (vt sunt bellorum sortes variae) periclitante duce, totus perturbetur exercitus. E quoque ciuitate delectus exercetur ex his, qui sponte nomeni profitentur. neque enim iniuitus quisquam foras in militiam truditur, quod persuasum habent, si quis sit natura timidior, non ipsum modo nihil facturum strenue, sed metu etiam cœmitibus incussurum. Cæterum si quod bellum ingruat in patriam, ignaus huiusmodi, modo valeant corpore, in naues mixtos melioribus collocant: aut in mœnibus sparsim disponunt, vnde non sit refugiendi locus, ita suorum pudor hostis in manibus, atque adempta fugæ spes, timorem obruunt, & sèpe extrema necessitas in virtutem vertitur. At sicuti ad externum bellum ex ipsis nemo protrahitur nolens, ita foeminas volentes in militiam comitari maritos, adeo non prohibent, vt exhortentur etiam, & laudibus incitent, profectas cum suo quamque viro, pariter in acie constituunt: tum sui quemque

liberi, affines cognati circumstunt, vt hi de proximo sint mutuo sibi subsidio, quos maxime ad ferendas inuicem suppetias natura stimulat. In maximo probro est coniunx absque coniuge redux; aut amissio parente reuersus filius, quo sit, vti si ad ipsorum manus ventum sit, modo persistat hostes, longo & lugubri prælio ad internitionem vsque decernatur. Nempe vt omnibus curant modis ne ipsis dicicare necesse sit, modo bello possint vicaria conducentiorum manu defungi. Ita quum vitari non potest, quin ipsi ineant pugnam, tam intrepide capessunt, quām quoad licuit, prudenter detrectabant. nec tam primo ferociunt impetu, quām mora sensim & duratione inualescunt, tam offfirmatis animis, vt interimi citius quām auerti queant. Quippe viæ illa securitas, quæ cuique domi est, ademptaque de posteris anxia cogitandi cura (nam hæc solitudo generosos vbiique spiritus frangit) sublimem & vinci dedignatatem facit. Ad hæc militaris disciplinæ peritia fiduciam præbet, postremo rectæ opiniones (quibus & doctrina, & bonis Reipublicæ institutis imbuti à pueris sunt) virtutem addunt. qua neque tam vilem habent vitam vt temere prodigant, neque tam improbe charam, vt quum honestas ponendam suadeat, auare turpiterque retineant. Dum vbiique pugna maxima feruet, lectissimi iuuenes coniurati deuotique ducem sibi depolcent aduersum, hunc aperte inuadunt, dum quo hunc ex insidijs adoriuntur, idem eminus, idem cominus petitur, longoque ac perpetuatu cuneo, summoris assidue in fatigotorum locum recentibus, oppugnatur, raroque accedit (ni sibi fuga prospiciat) vt non intereat, aut viuus in hostium potestate veniat. Si ab ipsis victoria sit, haud quaquam cæde grasantur, fugatos etim comprehendunt, quām occidunt libentius. neque vñquam ita persequuntur fugientes, vt non vñnam interim sub signis instructam aciem retineant, adeo vt nisi ceteris superati partibus postrema acie sua victoriani adepti sint, elabi potius hostes vniuersos finant, quām inseguiri fugientes, perturbatis suorum ordinibus insuecant. memores sibimet haud semel vñi venisse, vt mole totius exercitus viæta profligataque, quum hostes viæta gestientes, hac atque illac abeuntes persequerentur, pauci ipsorum in insidijs collocati, ad occasions intenti, dispersos ac palantes illos, & præsumpta securitate negligentes derepente adorti, totius euenum prælij mutauerunt. extortaque è manib; certa & indubitate victoria, vieti viatores inuicem vicerunt. Haud facilè dictu est, astutiores instruendis insidijs, an cautiores ad vitandas fient. fugam parare credas, quum nihil minus in animo habent: contra quum id consilij capiunt, nihil minus cogitare putes. Nam si nimium se sentiunt aut name-

V T O P I A

ro, aut loco premi, tunc aut noctu, agmine si-
lente, castra mouent, aut aliquo stratagemate
elidunt, aut interdiu ita sensim sese referunt,
tali seruato ordine, vt non minus periculi sit
cedentes quam instantes adoriri. Castra dilin-
gentissime cōmuniunt fossa p̄ralta, lataque,
terra quæ egeritur introrsum reiecta, nec in
eam rem opera mediastinorum vtuntur, ip-
forum manibus militum res agitur, totusque
exercitus in opere est, exceptis qui pro vallo
in armis ad subitos casus excubant. Itaque
tam multis adnitentibus, magna multumque
amplexa loci munimenta, omni fide citius
perficiunt. Armis vtuntur ad excipiendo-
ictus firmis, nec ad motum gestumve quem-
libet ineptis, adeò vt ne natando quidem mo-
lesta sentiant. Nam armati natare inter mili-
taris disciplinæ rudimenta consuecant, te-
la sunt eminus sagittæ, quas acerrime simul
& certissime iaculantur, non pedites modo,
sed ex equis etiam: cominus verò non gla-
dij, sed secures vel acie lethales, vel ponde-
re, seu cæsim, seu punctum feriant. Machi-
nas excogitant soleritissime, factas accuratis-
sime cælant, ne ante prodite quam res po-
stulet, ludibrio magis quam vñsi sint. in qui-
bus fabricandis hoc in primis respiciunt, vt
vectu faciles, & habiles circumactu sint. Ini-
tas cum hostibus inducias tam sancte obser-
uant, vt ne lacesisti quidem violent. Hosti-
lem terram non depopulantur, neque sege-
tes exurunt: imò ne hominum equorumve
pedibus conterant quantum fieri potest,
prudent, rati in ipsorum usus crescere. In-
ermem neminem lædunt, nisi idem specula-
tor sit. Deditas vrbes tuentur, at nec expug-
natas diripiunt: sed per quos deditio est im-
pedita, eos enecant, cæteris defensoribus in-
seruitutem addicunt. Imbellem turbam om-
nem relinquunt intactam. Si quos deditio-
nem suasille compererint, his è damnato-
rum bonis aliquam partem impartiunt, reli-
qua sectione auxiliares donant. Nam ipso-
rum nemo quicquam de præda capit. Cæte-
rum confecto bello, non amicis impensas in-
quos insumpsero, sed vietiis imputant, ex-
iguntque eo nomine partim pecuniam, quam
in similes bellorum usus referuant, partim
prædia, quæ sint ipsis apud eos perpetua non
exigu census. Huiusmodi reditus nunc apud
multas gentes habent, qui varijs ex causis
paulatim nati, supra septingenta ducatorum
millia in singulos annos excreuerent, in quos
è suis ciuibis aliquos emittunt, quæstorum
nomine, qui magnifice viuant, personamque
magnatum illic p̄ se ferant, ac multum
tamen superest quod inferatur æratio, ni-
si malint eidem genti credere, quod s̄pē
tantisper faciunt, quoad vti necesse sit, vixque
accidit vñquam, vt totam reposcant. Ex his
prædijs partem assignant illis, qui ipsorum
hortatu' tale discriminæ adeunt, quale ante

monstraui, si quis princeps armis aduersus
eos sumptis, eorum ditionem paret inua-
dere, magnis illico viribus extra suos fines
occurruunt: nam neque temere in suis terris
bellum gerunt, neque vlla necessitas tanta
est, vt eos cogat aliena auxilia in insulam suam
admittere.

D E R E L I G I O N I B V S

Vtopiensium.

REligiones sunt non per insulam modo,
verum singulas etiam vrbes variae, alijs
Solem, Lunâ alijs, alijs aliud errantium
syderum Dei vice venerantibus. Sunt quibus
homo quispiâ, cuius olim aut virtus, aut glo-
ria enituit, non pro Deo tantum, sed pro sum-
mo etiam Deo suspicitur. At multo maxima
pars, eadēque longè prudentior, nihil horum,
sed vnū quoddā numen putant, incognitum,
æternū, immensum, inexplicable, quod supra
mentis humanæ captum sit, per mundū hunc
vniuersum, virtute non mole diffusum, hunc
parentem vocant. Origenis, auctus, progres-
sus, vices, finesque rerum omniū, huic accep-
tos vni referunt, nec diuinos honores alij pre-
tereà vlli applicant. Quin ceteris quoque om-
nibus, quanquam diuersa creditibus, hoc ta-
men cū iustis conuenit, quod esse quidē vnum
censent summū, cui & vniuersitatis opificium
& prouidentia debeatur, eumque communiter
omnes patria lingua Mythram appellant,
sed eo dissentient, quod idem alias apud alios
habetur. Autumante quoque quicquid id
sit, quod ipse summum dicit, eandem il-
lam prorsus esse naturam, cuius vnius nu-
mini ac maiestati, rerum omnium summa,
omnium consensu gentium tribuitur. Cæte-
rum paulatim omnes ab ea superstitionum
varietate desciscunt, atque in vnam illam co-
alescent religionem, quæ reliquas ratione
videtur antecellere. Neque dubium est, quin
ceteræ iam pridem euauissent, nisi quic-
quid improsperum cuiquam inter mutan-
dæ religionis consilia fors obiecisset, non id
accidisse casu, sed cœlitus immissum inter-
pretaretur timor, tanquam numine, cuius re-
linquebatur cultus, impium contra se pro-
positum vindicante. At posteaquam acce-
perunt à nobis Christi nomen, doctrinam,
mores, miracula, nec minus mirandam tot
martyrum constantiam, quorum sponte fu-
sus sanguis, tam numerosas gentes in suam
scétam longe lateque traduxit, non credas
quam proris in eam affectibus etiam ipsi con-
cesserint, siue hoc secretius, inspirante Deo,
siue quod eadem ei visa est hæresi proxima,
quæ est apud ipsis potissima, quanquam hoc
quoque fuisse non paulum momenti credi-
derim, quod Christo communem suorum
victum audierant placuisse, & apud germanissimos Christianorum conuentus adhuc Cenobis
in usu

Formæ
armorū.

De indu-
cjs.

At hodie
victores
maximā
partē de-
pendunt.

Iaude
trahēdi
sunt ho-
mines ad
religio-
nem.

in vsu esse. Certe quoquo id momento accidit
haud pauci nostram in religionem coierunt,
lymphāq; sacra sunt abluti. Verum quoniam
in nobis quatuor (totidem enim duntaxat su-
pereramus, nam duo fatis cōcesserant) nemo,
id quod doleo, sacerdos erat, ceteris initiati, ea
tamen adhuc sacramenta desiderat, quæ apud
nos non nisi sacerdotes conferunt, intelligunt
tamen, optantque ita, vt nihil vehementius.
Quin hoc quoq; sedulo iam inter se disputat,
an sine Christiani Pontificis missu quisquam ē
suo numero delectus sacerdotij consequatur,
charakterem. & electuri sanè videbantur, ve-
rum quum ego discederem, nondū elegerat.
Quin hi quoque religioni Christianæ, qui non
assentient, neminem tamen absterrent, nullū
oppugnant imbutū : nisi quod vnum ē nostro
cœtū me præsente eoēcitus est. Is quum recēs
ablutus, nobis contra suadentibus, de Christi
cultu publice, maiore studio quam prudentia
differeret, vsqueadeo cœpit incalescere, vt iam
non nostra modo sacra ceteris anteferret, sed
reliqua protinus vniuersa damnaret, prophana
ipsa, cultores impios ac sacrilegos, æternō
plectēdos igni vociferaretur. Talia diu cōcio-
nantem comprehendunt, ac reum non spre-
tæ religionis, sed excitati in populo tumultus,
agunt, peraguntque : damnatum exilio mul-
ctant: siquidem hoc inter antiquissima insti-
tuta numerant, ne sua cuiquam religio fraudi-
fit. Vtopus enim iam inde ab initio, quum ac-
cepisset incolas ante suum aduentum de reli-
gionibus inter se assidue dimicasse, atque ani-
maduertisset eam rem, quod in commune dis-
sidentes, singulæ pro patria sectæ pugnabant,
occasione p̄ræstisles sibi vincendarum om-
nium, adeptus victoriā, in primis sanxit, vt i-
quam cuique religionem libeat sequi liceat, vt
vero alios quoq; in suam traducat, haec tenus
nisi possit, vt placide ac modeste suam ratio-
nibus astruat, non vt acerbe ceteras destruat,
si suadendo non persuadeat, neque vim ullam
adhibeat, & conuicijs temperet, petulantius
hac de re contendentem exilio aut seruitute
mulctant. Hæc Vtopus instituit non respectu
pacis modo, quam assiduo certamine atq; in-
expiabili odio funditus vidit eueri, sed quod
arbitratus est, vt sic decerneretur, ipsius etiam
religionis interesse, de qua nihil est ausus te-
mtere definire, velut incertum habens, an va-
riū ac multiplicem expetens cultum Deus,
aliud inspiret alij. Certe vi ac minis exigere, &
quod tu verum credis, idem omnibus videa-
tur, hoc vero & insolens & ineptum censuit,
tum si maxime vna vera sit, ceteræ omnes va-
næ: facile tamen p̄ruidit (modo cum ratione
ac modestia res agatur) futurum deniq; vt ip-
sa per se veri vis emergat aliquando atq; emi-
neat. Sin armis & tumultu certetur, vt sint
pessimi quique maxime peruvicaces, optimam
ac sanctissimam religionem ob vanissimas in-
ter se superstitiones, vt segetes inter spinas ac
frutices obrutum iri. Itaq; hanc totam rem in
medio posuit, & quid credendum putaret li-
berum cuique reliquit. Nisi quod sancte ac fe-
uere vetuit, ne quis vsqueadeo ab humanæ na-
ture dignitate degeneret, vt animas quoque
interire cum corpore, aut mundū temere ferri
sibila prouidentia putet. atq; ideo post hanc
vitam supplicia vitijs decreta, virtuti p̄æmia
constituta credunt, contra sentientem ne in
hominum quidē ducunt numero, vt qui sub-
limem animę suę naturam ad pecunii corporis
euli vilitatem deiecerit, tantum abest, vt in-
ter ciues ponant, quorum instituta, moresque
(si per metum liceat) omnes floccifacturus sit:
Cui enim dubium esse potest, quin is publicas
patrię leges, aut arte clām eludere, aut vi nita-
tur infringere, dum suę priuatim cupiditati
seruat, cui nullus ultra leges metus, nihil ul-
tra corpus spei supereftamplius? Quamobrem
sic animato nullus cōmunicatur honos, nullus
magistratus committitur, nulli publico mune-
ri p̄æficitur. Ita paſſim velut inertis, ac iacen-
tis naturæ despicitur. Cæterū nullo afficiunt
supplicio, quod perflusum habeant, nulli hoc
in manu esse, vt quicquid libet, sentiat, sed nec
minis adiugū vllis, animū vt dissimulet suum:
nec fucos admittunt & mendacia, que velut
proxima fraudi, mirū quā habent iniusa. Verū
ne pro sua disputet sententia, prohibent: atq;
id duntaxat apud vulgus. Nam alioquin apud
sacerdotes grauesque viros seorsum, non si-
nunt modo, sed hortantur quoque, confisi
fore, vt ea tandem vesania rationi cedat. Sunt
& alij, nechī sanè pauci, nempe improhibiti,
veluti neque ratione penitus pro se carentes,
neque mali, qui vitio longi diuerso, brutorum
quoq; æternas esse animas opinantur. At no- Mira op̄i
stris tamen neque dignitate comparandas, ne-
que ad æquam natas felicitatē: hominū enim animab^s
cuncti ferē tam immensam fore beatitudinē, btitorū
pro certo atque explorato habent, vt morbū
lamententur omnium, mortem vero nullius,
nisi quē vident anxie ē vita inuitūque diuelli.
Népe hoc pro pessimo habent augurio, tan-
quā anima expes ac male conscia, occulto
quopiā imminentis p̄enē p̄æfagio, reformi-
det exitum. Ad hoc haudquaquā gratū Deo.
eius putant aduentū fore, qui quū sit accerfi-
tus, non accurrit libens, sed inuitus ac detre-
ctas pertrahitur. Hoc igitur mortis genus, qui
intuentur horret, itaque defunctos mœsti ac
silentes efferunt, precatique propitiū mani-
bus Deū, vt eorū clementer infirmitibus
ignoscat, terra cadauer obruunt. Conta, qui-
cunque alacriter ac pleni bona spe decesserint,
hos nemo luget, sed catitu prosequunt funus,
animas Deo, magno cōmendates affectu, cor-
pora tandem reuerenter magis quām dolen-
ter concremant, columbiāque loco insculptis
defuncti titulis erigunt, domū reuersi, mores
actaque eius recensent, nec vlla vitæ pars aut
sæpius, aut libentius quam latus tractatur in-
teritus.

V T O P I A

téritus. Hanc probitatis memoriam & viuis efficacissima rentur incitamenta virtutū, & gratissimū defunctis cultum putant, quos interesse quoque de se sermonibus opinantur, quanquam (vt est hebes mortalium acies) invisibiles. Nam neque felicium sorti conueniat libertate carere migrandi quo velint, & ingratiorum fuerit prorsus abieciſſe desideriū amicos inuisendi suos, quibus eos dum viuerent, mutuus amor charitasque deuinixerat, quamquā bonis viris, vt cætera bona, auctā post fata potius, quam imminutā coniecant. Mortuos ergo versari inter viuentes credunt, dicitorum factorumque spectatores, eoq; res agendas fidientius aggrediuntur, talibus veluti freti presidibus, & ab inhoneste secreto deterret eos credita maiorum præsentia. Auguria, cæteraque superstitionis vanæ diuinationes, quarum apud alias gentes magna est obseruatio, negligunt prorsus atque irrident. Miracula vero, quæ nullo naturæ proueniunt adminiculo, velut præsentis opera testesque numinis venerantur, qualia & ibi frequenter extare ferunt, & magnis interdum ac dubijs in rebus publica supplicatione, certa cum fiducia procurat, impetrantque. Gratum Deo cultum putant naturæ contemplationem, laudemque ab ea.

Vita actiua

sunt tamen, hiq; haud sanè pauci, qui religione ducti, literas negligunt, nulli rerū cognitioni student, neque ocio prorsus vlli vacant, negotijs tantū, bonisque in cæteris officijs statuunt futurā postfata felicitatem promereri. Itaque alij egrotis inferuiunt, alij vias reficiunt, purgant fossas, pontes reparant, cespites, arenam, lapides effodiunt, arbores demoliuunt ac dissecant, bigisque ligna, fruges, item alia in urbes important, nec in publicum modo, sed priuatum quoq; ministros ac plus quam seruos agūt, Nam quicquid vsquam operis est asperū, difficle, sordidum, à quo plerosque labor, fastidiū desperatio deterreat, hoc illi sibi totum libentes hilaresq; desumunt, cæteris ocium procurant, ipsi perpetuo in opere ac labore versantur, nec imputant tamen, nec aliorum fugillat vitam, nec suam efferunt. Hi quo magis sese seruos exhibent, eo maiore apud omnes in honore sunt. Eorum tamen hæreses duæ sunt, Altera cœlibum, qui non Venere modo in totū abstinent, sed carniū esu quoq;: quidā animaliū etiam omnī, reiectisq; penitus tanquā noxijs vitę præsentis voluptatibus, futuræ duntaxat, per vigilias ac sudores inhiant, eius propediem obtinendæ spe alacres interim vegetique. Altera laboris haud minus appetens, coniugium præfert, vt cuius nec aspernabitur solatiū, & opus naturæ debere se, & patriæ liberos putant. Nullam voluptatem refugiunt, quæ nihil eos ab labore demoretur. Carnes quadrupedū vel eo nomine diligunt, quod tali cibo se validiores ad opus quodque censem̄t. Hos Vtopiani prudentiores, at illos sanctiores reputant. Quos quod cœlibatum anteferunt

matrimonio, asperaque vitam placidæ anteponunt: si rationibus niterentur, irrideret, nūc vero quū se fateantur religione duci, suspiciunt ac reuerentur. Nihil enim sollicitius obseruant, quā ne temere quicquā vlla de religione pronūciet. Huiusmodi ergo sunt, quos illi peculia ri nomine, sua lingua Buthescas vocat, quod verbū latine religiosos licet interpretari. Sacerdotes habent eximia sanctitatem, eoq; admodum paucos, neque enim plus quam tredecim in singulis habent urbibus pari templorum numero, nisi quam itur ad bellum, tunc enim septem ex illis cum exercitu profectis, totidem sufficiuntur interim, sed illi reuersi, suū quisq; locum recuperat, qui supersunt, hi quoad decedētibus illis ordine succedat, comites interea sunt Pontificis. Nam vnu reliquis præficitur. Eliguntur à populo, idq; cæterorum titu magistratu, occultis ad studia vitanda suffragijs, electi à suo collegio consecrantur. Hi rebus diuinis præsunt, religiones curat, ac morū veluti censores sunt, magnoque pudori ducitur ab his quenquam tanquam vitæ parū probata accersi, compellari. Cæterum vt horari atque admونere illorum est, ita coercere, atque in facinorosos animaduertere, principis atque aliorum est magistratum: nisi quod sacris interdicunt, quos improbe malos compriunt, nec vllum ferē suppliciū est quod horreant magis. Nam & summa percelluntur infamia, & occulto religionis metu lacerantur, ne corporibus quidē diu futuris in tuto, quippe ni properam pœnitentiam sacerdotibus approbent, comprehensi impietatis pœna Senatus persolunt, pueritia iuuentusq; ab illis eruditur, nec prior literarū cura, quam morū ac virtus habetur: namque summam adhibent industria, vt bonas protinus opiniones, & cōseruandæ ipsorum reipublicæ vtiles, teneris adhuc, & sequacibus puerorum animis instillent, quæ vbi pueris penitus infederint, viros per totam vitam comitantur, magnamque ad tuendum publicæ rei statum (qui non nisi vitijs dilabitur, quæ ex peruerbis nascuntur Fœminæ opinionibus) afferunt vtilitatem. Sacerdotibus (ni fœminæ sint, nam neque ille sexus existet) cluditur, sed rarius, & non nisi vidua, natuque grandis eligitur) vxores sunt popularium selectissimæ. Neque enim vlli apud Vtopianos magistrati major habetur honos vsqueadeo, vt si quid etiam flagitij admiserint, nulli publico iudicio subsint, Deo tantum ac sibi relinquentur. Neque enim fas putant illum, quantumvis scelestū, mortali manu cōtingere, qui Deo tam singulari modo velut anathema dedicatus est. Qui mos illis facilior est obseruat, quod sacerdotes & tā pauci, & tanta cū cura deliguntur. Nam neque temere accidit, vt qui ex bonis optimis ad tantam dignitatem, solius respectu virtutis eughitur, in corruptela & vitiū degeneret, & si iam maxime continget, vt est mortaliū natura mutabilis, tamen qua sunt

Excomū
nicatio

qua sunt paucitate, nec vlla præter honorem potestate prædicti, a d publicam certe perniciem nihil magni ab his momenti pertimescendum sit. Quos ideo tam raros atque infreuentes habent, ne dignitas ordinis, quem nunc tanta veneratione prosequuntur, communicato cū multis honore vilesceret, præsertim quum difficile putent frequentes inuenire tam bonos, vt ei sint dignitati pares, ad quam gerendā nō sufficit mediocribus esse virtutibus. Nec eorum aestimatio apud suos magis, quam apud exteris etiam gentes habetur, quod inde facile patet, vnde etiam natum puto. Nempe decernentibus prælio copijs, seorsum illi non admodū procul cōsidunt in genibus, sacras induti velles, tensis ad cœlum palmis, primum omnium pacem, proxime, suis victoriam, sed neutri cruentam parti comprecantur. Vincen-
tibus suis decurrent in aciem, sanguinesque in profligatos inbibent, vidisse tantum atque appellasse præsentes ad vitam satis, diffuentium contactus vestium, reliquas quoque fortunas ab omni bellorum iniuria defendit. Qua ex re apud omnes vndique gentes, tan-
ta illis veneratio, tantum vera maiestatis ac-
cessit, vt sepe ab hostibus non minus salutis ad ciues reportarint, quam ab ipsis ad hostes attulissent. Siquidem aliquando constat, inclinata suorum acie, desperatis rebus, quum ipsi in fugam verterentur, hostes in cædem ac prædam ruerent, interuentu sacerdotum in-
terpellatam stragem, ac diremptis inuicem copijs, pacem æquis conditionibus esse com-
positam atque constitutam. Neque enim vñquam fuit vlla gens tam fera, crudelis, ac barbara, apud quos ipsorum corpus non sa-
crosanctum atque inuiolabile sit habitum. Fe-
stos celebrant initialem atque ultimum eu-
iusque mensis diem, & anni item, quem in menses partiuntur, circuitu lunæ finitos, vt solis ambitus annū circinat. Primos quoque dies Cynemernosiporū postremo ligua Tra-
pemernos appellant, quæ vocabula perinde sonant, ac si primifesti & finifesti vocentur. De-
lubra visuntur egregia, vtpote non operosa modo, sed, quod erat in tanta ipsorum pau-
citate necessarium, immensi etiam populi ca-
pacia. Sunt tamen omnia subobscura, nec id adificandi inscrita factum, sed consilio sacerdotum ferunt, quod immodicam lucem cogitationes dispergere, partiore ac velut dubia colligi animos, & intendi religio-
nem putant, quæ quoniam non est ibi apud omnes eadem, & vniuersa tamen eius formæ quanquam variae ac multiplices, in diuinæ naturæ cultum velut in vnum finem diuer-
sa via commigrant. idcirco nihil in templis visitur auditurue, quod non quadrare ad cū-
etas in commune videatur. Si quod proprium sit cuiusquam sectæ sacrum, id intra domesticos quisque parietes curat. Publica tali peragunt ordine, qui nulli prorsus ex priuatis deroget. Itaque nulla deorum effi-
gies in templo conspicitur, quo liberum cuique sit, qua forma Deum velit è summa reli-
gione concipere, nullum peculiare Dei nomē inuocant, sed Mythræ duntaxat, quo voca-
bulo cuncti in vnam diuinæ maiestatis natu-
ram, quæcumque sit illa, conspirant, nullæ con-
cipiunt preces, quas non pronunciare qui-
uis inoffensa sua secta possit. Ad templum er-
go in finifestis diebus vespere conueniunt, ad-
huc ieuni, actri Deo de anno menseue, cuius id festum postremus dies est, prospere acto, gra-
tias, postero die, nam is primifestus est, mane
ad tempora confluitur, vt in sequentis anni mé-
sisue, quem ab illo auspicaturi festo sint, fau-
ustum felicemque successum comprecentur. At
in finifestis antea quam templum petunt vxo-
res, domi ad virorum pedes, liberi ad paren-
tum prouoluti, peccasse fatentur se se aut ad-
misso aliquo, aut officio indiligerenter obito,
veniamque errati precantur. ita si qua se nu-
becula domesticæ similitatis offuderat, tali sa-
tisfactione discutitur, vti animo puro ac cere-
no sacrificijs intersint, nam interesse turbido,
religio est, eo que odij iræne in quenquam sibi
conscij, nisi reconciliati, ac defecatis affecti-
bus ad sacrificia non ingerunt se, vindictæ sunt in-
sceleris, magna que metu. Eò quum veniunt, quinatis
viri in dextram delubri partem, fœminæ se or-
sum in sinistram commeant. tum ita se collo-
cant, vt cuiusque domus masculi ante pa-
tremfamilias conideant, fœminarum mater-
familias agmen claudat. Ita prospicitur, vti
omnes omnium gestus foris ab his obseruen-
tur, quorum autoritate domi ac disciplina re-
guntur, quin hoc quoque sedulo cauent vti
iunior ibi passim cum seniore copuletur, ne
pueri pueris erediti, id temporis puerilibus
trafigant ineptijs, in quo deberent maxime
religiosum erga superos metum, maximum
ac propè vnicum virtutibus incitamentum
concipere. Nullum animal in sacrificijs
mactant, nec sanguine rentur, ac cædibus
diuinam gaudere clementiam, qui vitam ani-
mantibus ideo est clargitus, vt viuerent.
Thus incedunt, & alia item odoramenta, ad
hæc cereos numerosos præferunt, non quod
hæc nesciant nihil ad diuinam conferre natu-
ram, quippe vt nec ipsis hominum preces, sed
& innoxium colendi genus placet & his odo-
ribus luminibusque, ac cæteris etiam ceremoni-
ijs, nescio quomodo se sentiunt homines
erigi, atque in Dei cultum animo alacriore
confusgeret. Candidis in templo vestibus
amicitur populus, sacerdos versicolores induit-
ur, & opere & forma mirabiles, materia non
perinde preciosa: neque enim auro intextæ
aut rariis coagmentatae lapidibus, sed diuer-
sis avium plumis tam scite, tantoque artificio
laboratæ sunt, vt operis precium nullius æsti-
matio materię fuerit æquatura. Ad hoc in
illis volucrum pennis plumisque, & certis
earum

Festorum
dierum
apud Vto
piæ ob
seruatio.

Tēpla cu
iustmodi

Confes-
sio Vto-
piensiu

earum ordinibus, quibus in sacerdotis veste discriminantur, arcana quædā dicunt contineri mylteria, quorum interpretatione cognita (quæ per sacrificios diligenter traditur) diuinorum in se beneficiorum, suæque vicissim pietatis in Deum, ac mutui quæque inter se officij admoneantur. Quum primum sacerdos ita ornatus ex adyto se offert, cuncti protinus in terram venerabundi procumbunt, tam alto ab omni parte silentio, vt ipsa rei facies terrorem quendam velut præsentis cuiuspiam numinis incutiat. Tellure paulum morati, dato ab sacerdote signo, erigunt se: tum laudes Deo canūt, quas musicis instrumetis interstingunt, alijs magna ex parte formis, quâm quæ nostro visuntur orbe. Ex illis pleraq; sicuti quæ nobis in vsu sunt, multum suavitate vincent, ita quædam nostris ne conferenda quidem sint. Verum vna in re haud dubie longo nos interuallo præcellunt, quod omnis eorū musica, siue quæ personatur organis, siue quâ voce modularunt humana, ita naturales affectus imitatur & exprimit, ita sonus accommodatur ad rem, seu deprecantis oratio sit, seu lœta, placabilis, turbida, lugubris, irata, ita reisen sum quendam melodiæ forma repræsentat, vt animos auditorum mirum in modum afficiat, penetret, incendat, solemnes ad ultimum conceptis verbis preces, sacerdos pariter populusque percensent, ita composita, vt quæ simul cuncti recitant, priuatim quisque ad semet referat. In his Deum & creationis, & gubernationis, & cæterorum præterea bonorū omnium quilibet recognoscit auctorē, tot ob recepta beneficia gratias agit. nominatim vero quod deo proprio in eam rem publicam inciderit, quæ sit felicissima, eam religionem fortitus sit, quâ spe ret esse verissimā. Qua in re si quid erret, aut si quid alterutra melius, & quod Deus magis apparet, orare se eius bonitas efficiat, hoc utriusque cognoscat, paratum enim sequi se quaquam versus ab eo ducatur, sin & hęc Rei. forma sit optima, & sua religio rectissima, tū vii & ipsi constantiam tribuat, & cæteros mortales omnes ad eadē instituta viuendi, in eandē deo opinionē perducat nisi inscrutabilem eius voluntatem etiā sit, quod in hac religionum varietate delebet. Denique precatur, vt facile defunctum exitu ad se recipiat, quâm cito seroue præfinire quidē non audere se. Quanquam quod inoffensa eius maiestate fiat, multo magis ipsi futurum cordi sit, difficillima morte obita ad Deum perudere, quâm ab eo diutius propterimo vitę cursu distineri. Hac prece dicta, rursus in terram proni, pauloqué post erecti, discedunt pranum, & quod supereft diei, Iudis & exercitio militaris disciplinæ percurrunt. Descripti vobis quâm potui verissimè eius formam Reip. quam ego certe non optimâ tantum, sed solâ etiam censeo, quæ sibi suo iure posuit Reip. vendicare vocabulum. Siquidem alibi, de publico loquentes ybique com-

modo, priuatim curant. Hinc vbi nihil priuati est, serio publicum negotiū agunt, certe vitro- bique merito. Nam alibi, quotus quisque est qui nesciat, nisi quid seorū proficiat sibi, quantumvis florente Rep. semet tamen fame periturum, eoque necessitate vrget, vt sui potius, quam populi, id est, aliorum habendam sibi rationem censeat. Contra hic, vbi omnia omnium sunt, nemo dubitat (curetur modo, vt plena sint horrea publica) nihil quicquam priuati cuiquā defuturū. Neque enim maligna rerū distributio est, neq; inops, neq; men- dicus ibi quisquam, & quū nemo quicquam ha- beat, omnes tamen diutes sunt. Nam quid di- tius esse potest, quâm adempta prorsus omni solicitudine, lœto ac tranquillo animo viuere? non de suo vietu trepidū, non vxoris querula flagitatione vexatum, nō paupertatē filio me- tuentem, non de filiæ dote anxiū, sed de suo, suorumque omniū, vxoris, filiorū, nepotum, pronepotum, abnepotū, & quâm longam po- sterorum seriem suorū, generosi præsumunt vietu esse, ac felicitate securum. Quid quod nihilo minus his prospicitur, qui nunc im- potes olim laborauerunt, quâm his qui nunc la- borant. Hic aliquis velim cū hac æquitate au- deat aliarum iuslitiā gentium comparare, apud quas dispeream, si vllum prorsus com- perio iustitia æquitatisque vestigium. Nam quæ hæc iustitia est, vt nobilis quispiam aut aurifex, aut fœnator, aut denique alius quis- quâ eorum, qui aut omnino nihil agunt, aut id quod agunt, eius generis est, vt non sit Rei publicæ magnopere necessarium, lautam ac splendidam vitę, vel ex ocio, vel superuacuo negocio consequatur, quum interim media- stinus, auriga, faber, agricola, tanto tamque as- fiduo labore, quem vix iumenta sustineant, tā necessario, vt sine eo ne vnum quidē an- num possit villa durare Respub. victum tamē adeo malignum parant, vitam adeo miseram ducunt: vt longe potior videri possit condi- tio iumentorum, quibus nec tam perpetuus la- bor, nec vietus multo deterior est, & ipsis etiā suauior, nec vllus interim de futuro timor. At hos & labor steriles atque infuctuosus in pre- senti stimulat, & inopis recordatio senectutis occidit, quippe quibus parcior est diurna mer- ces, quâm vt eidem posuit diei sufficere, tan- tū abest vt excrescat, & supersit aliquid, quod quotidie queat in senectutis vsum reponi. An non hæc iniqua est & ingrata respublica, quæ generosis, vt vocat, & aurificibus, & id genus reliquis, aut ociosis, aut tantum adulatoribus, & inaniū voluptatum artificibus, tanta mu- nera prodigit. agricolis contra, carbonarijs, mediastinis, aurigis & fabris, sine quibus nulla omnino Respub. esset, nihil benigne prospicit. Sed eorum florentis ætatis abusa laboribus, annis tandem ac morbo graues, omnium re- rum indigos, tot vigiliarum immemor, tot ac tantorum oblita beneficiorum, miserrima morte

morte repensat ingratissima. Quid quod ex diurno pauperū demenso, diuites quotidie aliquid nō modo priuata fraude, sed publicis etiā legibus abradunt, ita quod ante videbatur iniurium, optime de Rep. meritis, pessimā referre gratiā, hoc isti deprauatū etiā fecerunt, tum prouulgata lege iulitū. Itaq; omnes has, quae

Hec an-
notata le-
ctor.

hodie vsquam florent Respub. animo intueni ac versanti mihi, nihil, sic me amet Deus, occurrit aliud quā quædā cōspiratio diuitum, de suis commōdis Reip. nomine tituloq; tractantum: communis cuncturq; & excogitant omnes modos atque artes, quibus, quæ malis artibus ipsi congescerunt, ea primum vt absq; perdendi metu retineant, post hoc vt pauperum omnium opéra ac laboribus quām minimo sibi redimat, eisque abutantur. Hæc machinamenta vbi semel diuites publico nomine, hoc est etiam pauperum, decreuerunt obseruari, iam leges hunc. At homines deterrimi, cūm in explebili cupiditate, quæ fuerat omnibus suffectura, ea omnia inter se partierint, quā longe tamen ab Vtopiensium Reip. felicitate absunt? è quo cū ipso vīsu sublata penitus omni auditate pecuniae, quanta moles molestiarum recisa, quāta scelerū seges radicitus euulsa est? Quis enim nescit fraudes, furtæ, rapinas, rixas, tumulti, iurgia, seditiones, cedes, proditio[n]es, veneficia, quotidianis vindicata potius, quām refrenata supplicijs, interempta pecunia commori, ad hæc metum, sollicitudinem, curas, labores, vigilias, eodem momento quo pecunia perituras, quin paupertas ipsa, quæ sola pecunij visa est indigēt, pecunia pro[s]sus vndique sublata, protinus etiā ipsa decresceret. Id quo fiat illustrius, reuelue in animo tecum annum aliquem sterilem atque infœcundum, in quo multa hominum millia fames abstulerit, contendō planè in fine illius penuria, excussis diuitum horreis, tantum frugū potuisse reperiri, quantū si fuisset inter eos distributū, quos mācies ac tabes absumpsit, illam cœli solique parcitatem nemo omnino sensisset, tam facile vietus parari posset, nisi beata illa pecunia, quæ præclare scilicet inuenta est, vt aditus ad vietū per eam patesceret, sola nobis ad vietū viam intercluderet. Sentiunt ista, non dubito, etiam diuites, nec ignorant quanto potior esset illa conditio nulla re necessaria carere, quām multis abundare superfluis, tam numerosis eripi malis, quām magnis obsideri diuitijs. Neque mihi quidem dubitare subit, quin vel sui cuiusque commodi ratio, vel Christi seruatoris autoritas (qui neque pro tanta sapientia potuit ignorare quid optimum esset, neque qua erat bonitate id consulere, quod non optimū sci-ret) totum orbem facile in huius Reip. leges iamdudum traxisset, nisi vna tantum bellua,

Mire di-
ctum.

omnium princeps parensque pestiū superbia, reluctaretur, hæc non suis commodis prosperitatem, sed ex alienis metitur incōmodis. Hæc ne dea quidem fieri vellet, nullis relictis miseris quibus imperare atq; insultare posse. Quorū miserijs præfulget ipsius comparata felicitas, quorum suis explicatis opibus, angat atq; indentat inopiam. Hæc auerni serpens mortarium pererrans pectora, ne meliorem vitę capessant viam, velut remora retrahit ac remoratur, qua quoniam pressius hominibus infixa est, quam vt facile posse euelli.

Hæc Reip. formam, quam omnibus libenter optarim, Vtopiensibus saltem contigisse gaudeo, qui ea vitæ sunt instituta sequunt, quibus Reip. fundamenta iecerunt, non modo felicissime, verum etiam quantum humana præfigiri coniectura contigit, æternum duratura: Extirpatis enim domi ceteris vitijs ambitionis & factionum radicibus, nihil impendet periculi, ne domestico dissidio laboretur, quæ vna multarum vrbium egregie munitas opes perfundedit. At salua domi concordia, & salubribus i[n]stitutis, non omnium finitimorum inuidia principum (quæ sepius id iam olim semper reuerberata teritauit) concutere illud imperium, aut commouere queat. Hæc vbi Raphael recensuit, quanquam haud pauca mihi succurrabant, quæ in eius populi moribus legibusq; perquām absurdæ videbantur instituta, non solum de belli gerendi ratione, & rebus diuinis, ac religione, alijisque insuper eorum institutis, sed in eo quoque ipso maxime, quod maximum totius institutionis fundamentum est, vita scilicet, vietūque communī, sine vlo pecunij commercio, qua vna re funditus evertitur omnis nobilitas, magnificentia, splendor, maiestas, vera, & publica est opinio, decora atque ornamenta Reipub. tamen quoniam defessum narrando sciebam, neque mihi satis exploratum erat, posset ne ferre, vt contra suam sententiam sentiretar, præsertim quod recordabar eo nomine quosdam ab illo reprehensor, quasi vicerentur, ne non satis putarentur sapere, nisi aliquid inuenirent, in quo vellicare aliorum inuenta possent, idcirco & illorum institutione, & ipsius oratione laudata, manu apprehendens intrò cœnatum duco, præfatus tamen aliud nobis tempus, ijsdem de rebus alius cogitandi, atque vberius cum eo conferendis fore, quod vrinam aliquando continget. Interea quemadmodum haud possum omnibus assentiri quæ dicta sunt, alioquin ab homine citra controversiam eruditissimo, simul & rerum humanarum peritissimo, ita facile confiteor permulta esse in Vtopiensiu Republica, quæ in nostris ciuitatibus optarim verius, quā sperarim.